ALA PÕHIKOOLI LASTEAIA LIITRÜHMA ÕPPEKAVA

2019/20 õ.a.

SISUKORD

Sisukord

Table of Contents

.....1
SISUKORD.....2
LASTEASUTUSE LIIK JA ERIPÄRA.....3
ALA LASTEAED-PÕHIKOOLI LIITRÜHMA PRIORITEEDID 2019/20. ÕPPEAASTAL4
ALA LASTEAED-PÕHIKOOLI LIITRÜHMA KASVATUSTEGEVUSE EESMÄRGID JA PÕHIMÕTTED.....4
ÕPIKÄSITUS.....7
ÕPPE-JA KASVATUSTEGEVUSE EESMÄRGID JA SISU NING 6-7 AASTASE LAPSE ARENGU EELDATAVAD TULEMUSED.....8
MINA JA KESKKOND.....9
KEEL JA KÕNE.....16
LUGEMINE JA KIRJUTAMINE.....25
EESTI KEEL KUI TEINE KEEL.....32
MATEMAATIKA.....37
KUNST.....44
MUUSIKA.....50
LIIKUMINE.....55
ÜLDOSKUSTE ARENG KOOLIEELSES EAS.....64
LAPSE MÄNG.....64
TUNNETUS- JA ÕPIOSKUSED.....67
SOTSIAALSED JA ENESEKOHASED OSKUSED.....70
LAPSE ARENGU EELDATAVAD TULEMUSED ÕPPEKAVA LÄBIMISEL VANUSETI72
ÕPPE – KASVATUSTEGEVUSE KORRALDUS.....75
PÄEVAKAVA LIITRÜHMAS.....76
PLANEERITUD ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSED 2018-2019 õ/a.....77
LAPSE ARENGU ANALÜÜSIMINE JA HINDAMINE.....78
INDIVIDUAALNE TÖÖ.....79
ERIVAJADUSTEGA LAPSE ARENGU TOETAMISE PÕHIMÕTTED.....79
KOOSTÖÖ LASTEVANEMATEGA.....80
ÕPPEKAVA UUENDAMISE JA TÄIENDAMISE KORD.....81
TERVISEKASVATUS.....82
LIIKLUSKASVATUS.....83
RÜHMA ÜRITUSED 2019/2020 Õ/A.....86
LASTE ELU JA ÜMBRITSEVAT KESKKONDA KÄSITLEVAD TEEMAD KUUDE LÕIKES 2019/2020Õ.A.....87
ALA PÕHIKOOLI LASTEAIA LIITRÜHMA NIMEKIRI 2019/20.Õ.A. 89

LASTEASUTUSE LIIK JA ERIPÄRA

Ala kool on lasteaed-põhikool. Ala põhikooli lasteaias on liitrühm, kus on lapsed vanuses 2-7. a.
Lapsed on erinevas vanuses, õppetegevus toimub erineva vanuserühma õppekava järgi.
Paljud lapsed on suurtest peredest, oskavad teistega arvestada, on tihedalt seotud maaeluga.
Rühma ruumid on kohandatud vastavalt laste vajadustele ning õppetööle. Töö rühmas sujub hästi, toimib omavaheline koostöö. Õhkkond rühmas on sõbralik ja rahulik, seda soodustab ka kaunis loodus ja Õhne jõe ürgorg ning piirkonnas asuvad vaatamisväärsused: Helme ordulinnus, Taagepera loss, esimese eestlasest mõisniku Mats Erdelli matmispaik, Barclay de Tolly mausoleum, Koorküla koopad jne.
Rühma töötajad toetavad ja innustavad lapsi nende igapäevastes tegevustes ja ettevõtmistes. Meie rühmas on suur tähtsus lapse tunnustamisel, väga oluline on üksteisega arvestamine, kuna koos on erinevas vanuses lapsed. Lapsed tahavad väga osa võtta õppetegevustest ja rühma tegemistest. Kõike õpime läbi mängu. Lapsed osalevad koos õpilastega keskkonnaprojektides 2019/20 õ.a.
Et laps tahaks olla ja käia liitrühmas, on loodud selleks kõik võimalused. Suuresti on meile abiks ja toeks lapsevanemad, koostöö nendega.

Rühma õpetajad. Laine Kink, Anu Vijar
Õpetaja abi: Lola Uglina

ALA LASTEAED-PÕHIKOOLI LIITRÜHMA PRIORITEEDID 2019/20. ÕPPEAASTAL

1. Mängu kaudu suhtlemine ja õppimine
2. Tervise hoidmine ja edendamine.
3. Koolivalmiduse toetamine

Eesmärkide saavutamiseks planeeritav:

1. Viia nädalas vähemalt üks planeeritav tegevus läbi õues.
2. Täiustada õppevahendeid õuesõppe läbiviimiseks.
3. Korraldada õppekäike ja ekskursioone nii kooli ümbruses kui ka kaugemal.
4. Pakkuda lastele mitmekülgseid võimalusi ise avastada ja katsetada.
5. Ühisürituste läbiviimisel arvestada rühma asukohaga, korraldada pereüritusi, kaasata lapsevanemaid ürituste läbiviimisse.

ALA LASTEAED-PÕHIKOOLI LIITRÜHMA KASVATUSTEGEVUSE EESMÄRGID JA PÕHIMÕTTED

Üldeesmärgist lähtuvalt toetab õppe- ja kasvatustegevus lapse kehalist, vaimset, sotsiaalset ja emotsionaalset arengut, mille tulemusel kujuneb lapsel terviklik ja positiivne minapilt, ümbritseva keskkonna mõistmine, eetiline käitumine ning algatusvõime, esmased tööharjumused, kehaline aktiivsus ja arusaam tervise hoidmise tähtsusest ning arenevad mängu-, õpi-, sotsiaalsed ja enesekohased oskused.

ÜLDEESMÄRK: lapse mitmekülgne ja järjepidev areng kodu ja lasteasutuse koostöös.

EESMÄRGID:

1. Laps tunneb huvi teadmiste omandamise vastu ja tahab kooli minna.
2. Lapsel on arenenud mängu-, õpi-, sotsiaalsed ja enesekohased oskused (tundemaailm).
3. Laps on kehaliselt aktiivne, tervise hoidmine on tähtis. Omandab ka esimesed tööharjumused.
4. Tekib tervislik ja positiivne minapilt, kuna laps saab areneda turvalises keskkonnas mitmekülgselt ja järjekindlalt.
5. Laps on algatusvõimeline ja käitub eetiliselt.

Selleks kõigeks on vaja:

1. turvaline keskkond
2. arvestada lapse individuaalsust
3. toetada lapse huvi omandada uusi teadmisi
4. kujundada õiged käitumis- ja korraharjumused. Iseseisvus eneseteenendamisel.
5. head suhted lastevanematega
6. on vaja kuulata ja aru saada, vaadelda, tähele panna ja olla püsiv, et tagada positiivne hoiak õppimisele ja eesmärgistatud tegevuse teostamisele.

Selleks vastavad tööviisid:

1. vestlused
2. vaatlused
3. jutustamine
4. katsed ja uurimused
5. õppe-, loov-, ehitus-, lavastusmängud jne
6. käeliste tegevuste liigid
7. muusikalised tegevused
8. liikumine

PÕHIMÕTTED:

- lapse individuaalsuse ja tema arengupotentsiaali arvestamine;
- iga laps on individuaalne (arvestatakse tema arengupotentsiaali, see toetub lapse loomulikule huvile ümbritseva vastu).
- hoiame lapse tervist, rahuldame tema liikumisvajadust.
- õpime mängu kaudu, toetama lapse loovust ja rakendame üldõpetuslikku tööviisi.
- humaansete ja demokraatlike suhete väärtustamine
- lapsele turvatunde, eduelamuste tagamine
- tegevus rühmas toimub riikliku õppekava alusel rühma päevakava järgi koos perekonna, kodu ja lasteasutusega.
- erinevaid võimalusi pakkuv toa- ja õuekeskkond soodustab lapse arengut. Oluline on siiski, et laps viibiks võimalikult palju värskes õhus.
- oluline osa on kultuuritraditsioonidel, looduslikul, ka säästval elustiilil. Arvestame ka teiste kultuuride eripäraga.

Lapse arengu toetamine lasteasutuses on meeskonnatöö, mille toimimise eest vastutab lasteasutuse juhataja.

ÕPIKÄSITUS

Õppimine on elukestev protsess, mille tulemusel toimuvad muutused käitumises, teadmistes, hoiakutes, oskustes jms ning nendevahelistes seostes. Laps õpib matkimise, vaatlemise, uurimise, katsetamise, suhtlemise, mängu, harjutamise jms kaudu.

Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja läbiviimisel arvestatakse laste eripära:
võimeid, keelelist ja kultuurilist tausta, vanust, sugu, terviseseisundit jms.
Pedagoogid on laste arengu suunajad ning arengut toetava keskkonna loojad.
Laps on õppe- ja kasvatustegevuses aktiivne osaleja ning tunneb rõõmu tegutsemisest.
Last kaasatakse tegevuste kavandamisse, suunatakse tegema valikuid ning tehtut analüüsima.

Õppe- ja kasvatustegevuses luuakse tingimused, et arendada lapse suutlikkust:

- kavandada oma tegevust, teha valikuid;
- seostada uusi teadmisi varasemate kogemustega;
- kasutada omandatud teadmisi erinevates olukordades ja tegevustes;
- arutleda omandatud teadmiste ja oskuste üle;
- hinnata oma tegevuse tulemuslikkust;
- tunda rõõmu oma ja teiste õnnestumistest ning tulla toime ebaõnnestumistega.

ÕPPE-JA KASVATUSTEGEVUSE EESMÄRGID JA SISU NING 6-7 AASTASE LAPSE ARENGU EELDATAVAD TULEMUSED

Õppe- ja kasvatustegevuse seob tervikuks lapse elust ja ümbritsevast keskkonnast tulenev temaatika. Valdkondade kaupa esitatud õppesisu ja -tegevuste lõimimisel lähtutakse üldõpetuslikust põhimõttest. Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel lõimitakse järgmisi tegevusi: kuulamine, kõnelemine, lugemine ja kirjutamine, vaatlemine, uurimine, võrdlemine, arvutamine ning mitmesugused liikumis-, muusika- ja kunstitegevused.

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid, sisu, kavandamine ja korraldus ning lapse arengu eeldatavad tulemused esitatakse seitsmes valdkonnas (edaspidi *valdkond*):
1) mina ja keskkond;
2) keel ja kõne;
3) eesti keel kui teine keel;
4) matemaatika;
5) kunst;
6) muusika;
7) liikumine.

MINA JA KESKKOND

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps:
1) mõistab ja tunnetab ümbritsevat maailma terviklikult;
2) omab ettekujutust oma minast ning enda ja teiste rollidest elukeskkonnas;
3) väärtustab nii eesti kultuuritraditsioone kui ka oma rahvuse kultuuritraditsioone;
4) väärtustab enda ja teiste tervist ning püüab käituda tervislikult ning ohutult;
5) väärtustab keskkonda hoidvat ja keskkonnahoidlikku mõtteviisi;
6) märkab nähtusi ja muutusi looduses.

Valdkonna ***Mina ja keskkond*** sisu:
1) sotsiaalne keskkond: mina, perekond ja sugulased, kodu, lasteaed, kool, ametid, kodumaa, eesti rahva tähtpäevad, kombed, teised rahvused Eestis, lapsed mujal maailmas, üldinimlikud väärtused ja üldtunnustatud käitumisreeglid; tervise väärtustamine, tervislik toitumine, inimkeha; ohuallikad ning ohutu käitumine;
2) looduskeskkond: kodukoha loodus, muutused looduses, elukeskkond, inimese mõju loodusele;
3) tehiskeskkond: ehitised, kodutehnika, jäätmed, transpordivahendid, jalakäija ohutu liiklemine, turvavarustus, virtuaalkeskkond.

Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel:
1) valitakse valdkonna temaatika lapse igapäevaelust ja teda ümbritsevast keskkonnast, mis hõlmab sotsiaalset keskkonda, loodus- ja tehiskeskkonda, sealhulgas tervise- ja liikluskasvatust;
2) suunatakse last ümbritsevat maailma märkama, uurima ning kogema mängu ja igapäevatoimingute kaudu, võimaldades lapsel ümbritsevat tajuda erinevate meelte ning aistingute abil: vaadeldes, nuusutades ja maitstes, kompides, kuulates helisid;
3) lõimitakse erinevaid tegevusi: võrdlemist, modelleerimist, mõõtmist, arvutamist, vestlemist, ettelugemist, kehalist liikumist, kunstilist ja muusikalist tegevust;
4) suunatakse last mängudes, ümbritsevas looduses, liikluses, oma terviseseisundis jm märgatu kohta küsimusi esitama (probleemi püstitama), küsimustele vastuseid leidma (oletama ja oletusi kontrollima) ja märgatust ning kogetust järeldusi tegema;
5) suunatakse last materjale ja vahendeid säästlikult kasutama, hoolivalt ja heaperemehelikult käituma.

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 6–7aastane laps:
1) tutvustab ja kirjeldab iseennast, enda omadusi, huvisid jms;
2) kirjeldab oma kodu, perekonda ja peretraditsioone;
3) nimetab ja kirjeldab erinevaid ameteid;
4) nimetab Eesti riiklikke sümboleid ja rahvatraditsioone;
5) mõistab, et inimesed on erinevad ning neil on erinevad vajadused;
6) oskab eristada igapäevaelus tervisele kasulikku ja kahjulikku;
7) julgeb keelduda (ühis)tegevus(t)est, kui osalemine on ennast ja teisi kahjustav või ohtlik;
8) kirjeldab, kuidas ümbritsev keskkond ja inimeste käitumine võib mõjutada tervist;
9) järgib isikliku hügieeni nõudeid, sealhulgas hammaste hoidmist ja hooldamist;
10) suhtub ümbritsevasse keskkonda hoolivalt ning käitub seda säästvalt;
11) kirjeldab kodukoha loodust, tuntumaid taimi, seeni ja loomi;
12) kirjeldab loodust ja inimeste tegevusi erinevates ajatsüklites: ööpäev, nädal, aastaring;

13) selgitab, miks on valgus, temperatuur, vesi, muld ning õhk taimedele, loomadele ja inimestele tähtsad;
14) selgitab ilmastikunähtuste sõltuvust aastaaegadest, öö ja päeva vaheldumisest;
15) mõistab ja märkab enda ja teiste tegevuse mõju ja tagajärgi keskkonnale;
16) kirjeldab võimalikke ohte kodus, veekogul, liikluses jm;
17) teab, kuidas jalakäijana ohutult liigelda ning jalgrattaga lasteaia õuealal sõita.

LAPSE ARENGU EELDATAVAD TULEMUSED

Teema	3aastane	5aastane	7aastane
Mina	1. Ütleb küsimise korral oma ees- ja perekonnanime. 2. Vastab õigesti küsimusele, kas ta on tüdruk või poiss. 3. Ütleb vastuseks vanuse küsimisele oma ea aastates või näitab seda sõrmedel.	Oskab öelda oma nime, vanuse ja soo (tüdruk, poiss).	1. Oskab end tutvustada. 2. Teab oma kohustusi ja õigusi. 3. Kirjeldab enda omadusi ja huve.
Perekond ja sugulased	1. Nimetab pereliikmeid: ema, isa, õde, vend. 2. Teab õdede ja vendade nimesid.	Kirjeldab oma perekonda (pereliikmed + onu ja tädi, pereliikmete nimed ja perekonnanimed).	1. Teab oma pereliikmeid ja lähissugulasi. 2. Mõistab, et pered võivad olla erinevad. 3. Jutustab oma vanavanematest.
Kodu	Vastab küsimustele oma kodu ja pereliikmete kohta.	1. Kirjeldab oma kodu: eramu, korter, talumaja. 2. Nimetab kodu asukoha: linnas (tänav, linn), maal (talukoha nimi). 3. Kirjeldab pereliikmete koduseid tegevusi ja nimetab oma kohustusi nende hulgas.	1. Oskab kirjeldada oma kodu ja kodukohta. 2. Teab kodust aadressi ja telefoni.
Lasteaed	1. Oskab nimetada oma rühma nime. 2. Suuda leida oma koha rühmas (kapp, voodi, käterätik). 3. Nimetab rühmas olevaid esemeid. 4. Ütleb küsimise korral rühmakaaslaste ja õpetajate ning õpetajaabi nimed.	1. Nimetab oma lasteaia nime. 2. Oskab kirjeldada oma tegevusi ja mänge. 3. Teab nimetada lasteaiatöötajaid ja nende tegevusi. 4. Teab oma, võõra ja ühise tähendust.	1. Teab lasteaia aadressi. 2. Nimetab erinevaid ameteid lasteaias ja nende vajalikkust. 3. Kirjeldab lasteaia kodukorda ning teab rühmareegleid ja traditsioone.
Kool			1. Teab kooli kui õppimise kohta. 2. Oskab kirjeldada, mille poolest lasteaed koolist erineb.

Teema	3aastane	5aastane	7aastane
Ametid, elukutsed, tööd	1. Nimetab pereliikmete koduseid toimetusi. 2. Matkib lihtsamaid töövõtteid. 3. Asetab töövahendid kokkulepitud kohta.	1. Oskab nimetada vanemate ameteid. 2. Kirjeldab üldtuntud elukutseid oma kodukohas. 3. Loetleb tuntumate ametite juurde kuuluvaid töövahendeid. 4. Põhjendab mängu- või töökoha korrastamise vajadust.	1. Oskab nimetada pereliikmete elukutseid ja ameteid. 2. Teab ja oskab kirjeldada erinevaid elukutseid ning nende vajalikkust. 3. Mõistab töö ja vastutuse tähtsust. 4. Soovib osaleda jõukohastes kodutöödes. 5. Selgitab raha otstarvet.
Kodumaa, teised rahvused Eestis	1. Osaleb jõukohasel viisil vanemate laste ja täiskasvanute tegevuses kodumaale tähtsatel päevadel (ruumide kaunistamine, laulude laulmine, peo-riiete kandmine jm). 2. Leiab Eesti lippu nähes erinevate värvide seast Eesti lipu värvid.	1. Teab oma rahvust ja keelt ning riigi tähtsamaid sümboleid. 2. Oskab nimetada sündmusi, mille puhul heisatakse riigilipp. 3. Oskab nimetada erinevaid rahvusi oma rühmas ja kodukohas.	1. Nimetab Eesti riigi sümboleid (lipp, hümn, vapp, lind, lill, kivi). 2. Teab koduvalla/-linna sümboleid. 3. Oskab Eesti kaardil näidata oma kodukohta. 4. Teab Eesti Vabariigi presidendi nime. 5. Oskab nimetada teisi rahvusi ja keeli ning teab nende kombeid ja traditsioone. 6. Suhtleb teisest rahvusest lastega. 7. Teab ja nimetab Eesti lähinaabreid (Läti, Soome, Rootsi, Venemaa).
Tähtpäevad, pühad ja kombed	1. Räägib oma sünnipäevast (kuidas tähistatakse). 2. Nimetab küsimise korral pühadega seotud tegevusi.	1. Kirjeldab tähtpäevi peres. 2. Oskab kirjeldada tuntumaid rahvakombeid (vastlad, mardipäev, kadripäev) ja nendega seotud tegevusi.	1. Teab eesti rahva traditsioone ja kombeid. 2. Teab tähtpäevi ja nende tähistamise vajalikkust (tarkusepäev, emakeelepäev, lastekaitsepäev, sõbrapäev jm). 3. Oskab kirjeldada tähtpäevade tähistamist oma lasteaias või kodus (kolmekuningapäev, volbripäev, jaanipäev, hingede-päev jm). 4. Oskab nimetada riiklikke pühi ja nendega seotud traditsioone (riigi aastapäev, võidupüha).
Üldinimlikud väärtused ja üldtunnustatud käitumisreeglid	1. Teab mõistete *hea* ja *paha* tähendust. 2. Meeldetuletamise korral tervitab, jätab hüvasti, palub ja tänab.	1. Teab mõistete *õige* ja *vale* tähendust. 2. Teab üldtuntud viisakusreegleid. 3. Tunneb ja järgib lauakombeid.	1. Teab mõistete *ausus* ja *autus* tähendust ning oskab vastavalt käituda. 2. Oskab järgida käitumisreegleid erinevates olukordades (kaupluses, teatris, kirikus, kalmistul jm). 3. Mõistab vastutust oma tegude ja käitumise eest.

Teema	3aastane	5aastane	7aastane
Sõprus ja abivalmidus	1. Küsimise korral nimetab oma sõprade nimesid. 2. Oskab haiget saanud sõpra lohutada.	1. Nimetab küsimise korral sõbra positiivseid omadusi. 2. Oskab sõpra lohutada ja abistada. 3. Oskab andeks anda ja leppida.	1. Oskab luua ja hoida sõprussuhet; teab sõpruse tähendust, oskab kirjeldada sõbraks olemist ning sõber olla. 2. Kirjeldab tundeid, mis tekivad tülitsedes ja leppides.
Hoolivus, turvalisus ja tähele-panelikkus		1. Märkab kaaslast ja oskab teisi arvestada. 2. Oskab väljendada oma emotsioone teisi arvestavalt (rõõm, mure jm).	1. Oskab kirjeldada oma emotsioone ja tundeid. 2. Oskab kaasinimestega tähelepanelikult käituda (vanemad, vanavanemad jt).
Suhtumine erinevustesse		Oskab kirjeldada inimeste erinevusi (keeleline, rassiline, vanuseline, tervisest tulenev) ja abivahendeid (prillid, ratastool, vaegnägemine – valge kepp, vaegkuulmine – kuuldeaparaat).	1. Oskab arvestada oma arvamustest ja huvidest erinevaid huve ja arvamusi. 2. Teab nimetada erivajadustega inimestele vajalikke abivahendeid. 3. Pakub abi erivajadustega inimestele oma võimete ja võimaluste piires.
Ehitised	Tunneb ära oma kodu ja lasteaia ning tuttavad teenindusasutused.	1. Kirjeldab kodumaja omapära: maja osad ja nende otstarve, ruumid ja nende sisustus. 2. Oskab nimetada erinevaid ruume lasteaias ning teab nende otstarvet. 3. Oskab kirjeldada lasteaia õueala ning seal kasutatavaid vahendeid.	1. Oskab kirjeldada vanaaja kodu ja selle sisustust, teab nimetada kõrvalhooneid ning nende otstarvet. 2. Oskab nimetada maja ehituseks kasutatavaid materjale (puit, kivi jm). 3. Oskab nimetada teenindus-asutusi ja nende vajalikkust (kauplus, juuksla, polikliinik, pank, apteek, kingsepatöökoda, kaubanduskeskus jm). 4. Teab nimetada kodukohale olulisi ehitisi (mõis, kirik, veski jm).
Kodumasinad	Oskab küsimise korral nimetada kodus kasutatavaid kodumasinaid ja -elektroonikat (kell, pliit, külmkapp, pesumasin, televiisor, arvuti jm).	Kirjeldab kodumasinaid ja -elektroonikat ning teab nende otstarvet ja nendega seotud ohte.	Kirjeldab kodumasinaid ja -elektroonikat ning teab nende otstarvet ja nendega seotud ohte (kirjeldused on täpsemad, võivad lisanduda põllutöömasinad).

Teema	3aastane	5aastane	7aastane
Sõidukid	Oskab küsimise korral nimetada sõidukeid (auto, rong, buss, lennuk, laev, tramm, troll).	Kirjeldab erinevaid sõidukeid ja teab nende otstarvet.	Oskab nimetada või kirjeldada erineva töö tegemiseks vajalikke sõidukeid (kraanaauto, prügiauto, teerull jm).
Jäätmed	Leiab loodusest prahti ja toob selle kokkulepitud kogumiskohta (prügikast, prügikott, ämber).	Kirjeldab, kuidas tema kodus prügi sorditakse.	1. Teab, miks on vaja prügi sortida (paber, plast, patareid). 2. Oskab kirjeldada asjade korduva kasutamise võimalusi. 3. Mõistab asjade säästliku kasutamise vajalikkust (tarbetud ostud, raiskamine).
Tervise väärtustamine		Nimetab tervist hoidvaid tegevusi (nt tervislik toitumine, piisav kehaline aktiivsus, piisav uni ja puhkus, mäng, hea tuju, meeldivad suhted).	1. Kirjeldab, mida tähendab tema jaoks terve olemine. 2. Kirjeldab, kuidas hoida enda ja teiste tervist (näited tervisliku käitumise ja riskikäitumise vältimise kohta). 3. Teab, mis on haigus. 4. Teab, milline tegevus või käitumine kahjustab tervist (nt suitsetamine, sh passiivne, alkoholi tarvitamine, vägivald).
Hammaste tervis	1. Teab hammaste hooldamise vahendeid. 2. Harjab hambaid täiskasvanu abiga.	1. Peseb hambaid täiskasvanu juhendamisel. 2. Nimetab hammaste tervise jaoks vajalikke tegevusi (hammaste pesemine, tervislik toitumine, hambaarsti juures käimine).	1. Selgitab, miks tekib hambakaaries (hambaaugud). 2. Järgib hammaste hooldamise ja hoidmise põhimõtteid igapäevaelus.
Tervislik toitumine	Nimetab toiduaineid.	Nimetab toiduaineid, mida tuleks süüa iga päev.	Oskab nimetada, milliseid toiduaineid on vaja iga päev süüa rohkem ja milliseid vähem, et olla terve.
Inimkeha tundmine	Osutab küsimise korral peale, kätele, jalgadele, silmadele, suule, ninale ja kõrvadele.	Oskab nimetada kehaosi ja teab nende vajalikkust.	1. Selgitab, mis on südame ja kopsude kõige olulisem ülesanne, ning teab, millised tegevused aitavad neid hoida tervena. 2. Teab tüdruku ja poisi erinevusi.

Teema	3aastane	5aastane	7aastane
Ohutus ja turvalisus	Nimetab esemeid, mis võivad olla ohtlikud (nuga, käärid).	1. Nimetab kohti, esemeid ja aineid, mis võivad olla ohtlikud (nt trepid, rõdu, aknad, kuum toit/vedelik, lahtine tuli, ravimid, terariistad, kemikaalid, elekter, veekogud, ehitised). 2. Nimetab tegevusi, mis võivad olla ohtlikud (talvel jääle minek; mängimine ohtlikes kohtades, nt tänaval, liivakarjääris, ehitisel; ujumine täiskasvanu järelevalveta; rattasõit kiivrita). 3. Selgitab, et õnnetuse korral tuleb pöörduda täiskasvanu poole. 4. Selgitab, miks ei tohi võõrastega kaasa minna.	1. Teab ja tunnetab ümbritsevaid ohte (olukordadest, inimestest, keskkonnast, loomadest ja käitumisest põhjustatud ohud). 2. Teab, millised on turvalise käitumise reeglid erinevates situatsioonides ja keskkondades. 3. Nimetab hädaabinumbri 112 ja oskab seda kasutada. 4. Teab ja kirjeldab, kuidas tegutseda ohuolukordades (vette kukkumine, läbi jää vajumine, tulekahju, põletus, teadvuseta või raskelt vigastada saanud kaaslane). 5. Selgitab, kuidas käituda eksinuna linnas/maal või metsas.
Kodukoha loodus: veekogud, kodupaiga mets- ja koduloomad; taimed, seened ja putukad	1. Tunneb rõõmu looduses (õues) viibimisest. 2. Oskab osutamise korral nimetada metsa, muru, lille, puud.	1. Oskab nimetada oma kodukoha olulisemat veekogu (meri, jõgi, järv). 2. Oskab nimetada tuntumaid seeni ja kirjeldada neid, mis kasvavad kodukoha metsas.	1. Oskab kirjeldada kodukoha loodust (mere ääres, park, mets, suur puu jne), nimetada ning iseloomustada metsloomi, koduloomi ja putukaid. 2. Oskab nimetada teravilju, mida kasutatakse söögiks või mis kasvavad kodukoha lähedal põldudel.
Loomad: erinevad elupaigad ja eluviisid, välimus, kasv, areng	1. Oskab küsimise korral nimetada tuttavat looma ja tema kehaosi. 2. Oskab küsimise korral nimetada tuttavat lindu. 3. Teab, et mõned loomad elavad metsas ja mõned inimeste juures (kodus).	Oskab nimetada tuttavaid loomi, kirjeldada nende välimust ja öelda, kus nad elavad.	1. Nimetab tuntumaid erineva elupaiga ja -viisiga loomi ning kirjeldab nende välimust. 2. Teab loomade käitumise erinevusi eri aastaaegadel (rändlinnud, talveuni, pesa-ehitus ja poegade toitmine).
Putukad: erinevad elupaigad ja eluviisid, välimus, kasv, areng	Oskab nimetada tuttavaid putukaid (lepatriinu, sipelgas, mesilane).	Teab putukate elupaiku: mesilane ja mesilastaru, sipelgas ja sipelgapesa.	Oskab kirjeldada tuttavate putukate välimust ja nende elupaiku.
Taimed: erinevad kasvukohad ja vajadused, välimus, kasv, areng	1. Eristab tuntumaid puu- ja aedvilju välimuse ning nimetuse järgi. 2. Oskab osutamise korral nimetada tuttavaid lilli.	Oskab nimetada ning kirjeldada tuttavaid puid, lilli, puu- ja köögivilju.	Oskab nimetada ning kirjeldada aias ja metsas kasvavaid taimi (marjad: mustikas, maasikas, pohl, sõstar, tikker; puud: õunapuu, pirnipuu, kirsipuu, toomingas, pihlakas jm).

Teema	3aastane	5aastane	7aastane
Öö ja päev: nende vaheldumine ja sellega seotud muutused looduses	Oskab küsimise korral iseloomustada ööd (on pime) ja päeva (on valge).	Eristab ning nimetab päeva ja ööd (päeva ja öö vaheldumise iseloomustamine ning seostamine taimede ja loomade tegevusega).	Kirjeldab oma sõnadega loodust ja inimesi erinevates tsüklites: ööpäev, nädal, aastaring.
Aastaajad: nende vaheldumine ja sellega seotud muutused looduses ning loomade ja inimeste tegevused	Oskab nimetada talve ja suve iseloomulikke nähtusi (talvel sajab lund, on külm; suvel saab ujuda, on soe).	Oskab nimetada kõiki aastaaegu ja neid iseloomustada.	1. Seostab muutusi looduses aastaaegade vaheldumisega ning oskab neid kirjeldada. 2. Oskab nimetada inimeste iseloomulikke tegevusi olenevalt aastaajast (seemnete külvamine, taimede istutamine, põldude kündmine, mererannas päevitamine, veekogudes ujumine, jalgrattaga sõitmine, lehtede riisumine, suusatamine jne). 3. Oskab nimetada loomade iseloomulikke tegevusi olenevalt aastaajast (ehitavad pesa, toidavad poegi, talveuni, rändamine lõunasse jm).
Ilmastik: erinevad ilmastikunähtused	Oskab nimetada erinevaid ilmastikunähtusi (sajab lund, vihma, päike paistab).	1. Nimetab ilmastikunähtusi ja kirjeldab neid. 2. Teab õhu vajalikkust ja kasutamist.	Selgitab ilmastikunähtuste seost aastaaegadega.
Inimese mõju loodusele: loodushoid, säästev areng	1. Mõistab, et lilli nopitakse vaasi panekuks. 2. Teab, et prügi visatakse selleks ettenähtud kohta.	1. Mõistab, et joogivett on vaja kokku hoida (hambapesu, nõudepesu, joogiks võetud vesi). 2. Mõistab, et elektrit tuleb kokku hoida (kustutab toast lahkudes tule). 3. Teab, et inimene saab talvel loomi aidata. 4. Mõistab, et on vaja istutada puid ja muid taimi. 5. Oskab hoida enda ümber puhtust looduses, kodu ümbruses jm.	1. Suhtub ümbritsevasse hoolivalt ning käitub seda säästvalt. 2. Kirjeldab, millised on inimtegevuse positiivsed ja negatiivsed mõjud tema koduümbruse loodusele. 3. Teab, kuidas loomi talvel aidata, ja oskab seda teha. 4. Teab, kuidas viga saanud või inimese hüljatud looma aidata. 5. Teab prügi sortimise vajalikkust ning oskab sortida lihtsamat prügi (pudelid, paber, olmeprügi). 6. Soovib osaleda looduse korrastamises.
Valguse, temperatuuri, vee, õhu ja toitainete tähtsus taimedele ning loomadele	Teab, et taimed ja loomad vajavad kasvamiseks vett ja toitu.	1. Teab, et taimed ja loomad vajavad kasvamiseks vett, valgust ja õhku. 2. Oskab kirjeldada erineva temperatuuri mõju taimedele, loomadele ja inimesele.	Selgitab valguse, temperatuuri, vee, toitainete ning õhu tähtsust taimedele, loomadele ja inimestele.

KEEL JA KÕNE

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps:
1) tuleb toime igapäevases suhtlemises;
2) kasutab kõnes õiget häältdust, sobivaid grammatilisi vorme ja mitmekesist lauseehitust;
3) tunneb huvi lugemise, kirjutamise ja lastekirjanduse vastu, on omandanud lugemise ja kirjutamise esmased oskused.

Valdkonna ***Keel ja kõne*** sisu:
1) keelekasutus: häältdamine, sõnavara, grammatika;
2) suhtlemine, jutustamine ja kuulamine;
3) lugemine ja kirjutamine, lastekirjandus.

Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel:
1) lähtutakse põhimõttest, et kõnearendus on lapse kõne ja suhtlemise sihipärane arendamine, kus last õpetatakse eelkõige keelevahendeid (uusi sõnu, sõnavorme ja lausemalle) kasutama suhtlemisel, teadmiste omandamisel, oma tegevuse kavandamisel;
2) peetakse oluliseks, et lapse kõne arengut toetatakse kõikides tegevustes (mängimine, käelised tegevused, liikumis- ja muusikategevused ning igapäevatoimingud); lapsele luuakse kõnekeskkond, kus ta kuuleb teiste kõnet ning tal on vaja ja ta saab ise kõnelda; laps õpib rääkima reaalsetes suhtlussituatsioonides, tegutsedes koos täiskasvanuga;
3) suunatakse lapsi ettelugemise, dramatiseerimise, ümberjutustamise, joonistamise, oma raamatute koostamise jm tegevuste kaudu kirjandust mõistma ja hindama; ettelugemiseks valitakse žanriliselt mitmekesiseid raamatuid, et toetada lugemishuvi, lugemis- ja kirjutamisvalmiduse kujunemist;
4) õpetatakse lugemise ja kirjutamise esmaseid oskusi (häälikupikkuse eristamine, sõnade häälimine jmt) mänguliselt ja igapäevategevustega seostatult;
5) mitmekesistatakse kirjutamise harjutusi, kasutades erinevaid vahendeid, värvusi jmt.

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 6–7aastane laps:
1) tuleb toime nii eakaaslaste kui ka täiskasvanutega suhtlemisel; arvestab kaassuhtleja ja suhtlemise paigaga;
2) saab aru kuuldu sisust ja suudab sellele sobivalt reageerida;
3) suudab oma mõtteid suulises kõnes edasi anda;
4) jutustab pildi, kuuldud teksti või oma kogemuse alusel, annab edasi põhisisu ja olulised detailid, vahendab ka oma tundeid;
5) kasutab kõnes aktiivselt liitlauseid;
6) kasutab kõnes kõiki käände- ja pöördevorme ainsuses ja mitmuses;
7) valdab suhtlemiseks piisavat sõnavara ja suudab vajadusel ise sõnu moodustada;
8) häältdab oma kõnes ja etteöeldud sõnade kordamisel õigesti kõiki emakeele häälikuid;
9) tunneb tähti ja veerib kokku 1–2-silbilisi sõnu, tunneb kirjapildis ära mõned sõnad;
10) kirjutab joonistähtedega 1–2-silbilisi sõnu õigesti järjestatud ühekordsete tähtedega;
11) teab peast emakeelseid luuletusi ja laule.

LAPSE ARENGU EELDATAVAD TULEMUSED

Sisuplokid	2aastane	3aastane	4aastane
Suhtlemine*	1. Suhtleb täiskasvanuga esemetega tegutsemise ajal. 2. Eelistab suhtluspartnerina peamiselt tuttavat täiskasvanut. 3. Kasutab suheldes mitteverbaalseid vahendeid (osutamist) koos üksikute sõnadega. 4. Vastab täiskasvanu küsimusele ja korraldusele tuttavas situatsioonis mingi tegevuse, häälitsuse või 1–2sõnalise ütlusega.	1. Osaleb dialoogis: esitab küsimusi, väljendab oma soove ja vajadusi, vastab vajaduse korral rohkem kui ühe lausungiga*. 2. Kasutab erinevat intonatsiooni ja hääletugevust sõltuvalt suhtluseesmärgist (teatamine, küsimine, palve jm). 3. Kommenteerib enda ja/või kaaslase tegevust 1–2 lausungiga. 4. Mõistab[1] teksti*, mis on seotud tema kogemuse ja tegevusega. 5. Loeb peast või kordab järele 1–2realist luuletust.	1. Algatab ise aktiivselt suhtlust. 2. Suhtleb meelsasti ja aktiivselt eakaaslastega koostegevuses. 3. Küsib täiskasvanult palju küsimusi teda ümbritsevate asjade kohta. 4. Kommenteerib enda ja kaaslase tegevust (räägib, mida tehti) 2–3 lausungiga. 5. Räägib 2–3 lausungiga mõnest hiljuti kogetud emotsionaalsest kogemusest. 6. Jutustab pildiseeria järgi, öeldes iga pildi kohta ühe lausungi.
Grammatika	1. Kasutab tuttavas situatsioonis ja tegevuses grammatiliselt vormistamata 1–2sõnalisi lauseid (nt *Miku õue* p.o *Mikk tahab õue minna*). 2. Kasutab üksikuid käände- ja pöördevorme juhuslikult mõne sõna puhul (nt ainsuse omastav, osastav, tegusõna 3. pööre). 3. Kasutab sõnu enamasti ühes, üksikuid sõnu juhuslikult 2–3 vormis. 4. Väljendab kõnes mõnda järgmistest suhetest: eitus (*ei taha*), kuuluvus (*tädi lusikas*), asukoht (*emme siia*), omadus (*auto katki*), subjekti-objekti suhe (*issi anna pall*).	1. Mõistab[2] ning kasutab tuttavas tegevuses ja situatsioonis 3–5sõnalisi lihtlauseid. 2. Kasutab kõnes õigesti enamikku käändevorme. 3. Kasutab kõnes õigesti tegusõna käskivat kõneviisi (nt *Joonista! Istu!*). 4. Kasutab kõnes õigesti tegusõna kindla kõneviisi olevikuvorme (nt *sõidab, laulavad*). 5. Kasutab kõnes õigesti tegusõna *ma-* ja *da-*tegevusnime (nt *hakkame mängima, ei taha mängida*).	1. Kasutab kõnes eri tüüpi lihtlauseid, sh koondlauseid*. 2. Kasutab kõnes lihtsamaid suhteid väljendavaid rindlauseid* (sidesõnad *ja, aga*). 3. Kasutab kõnes õigesti tegusõna lihtmineviku vorme (nt *sõitis, laulsid*).

5aastane	6aastane	7aastane
1. Algatab ja jätkab täiskasvanuga dialoogi ka väljaspool tegevussituatsiooni, nt vahetab vesteldes muljeid oma kogemuste põhjal, esitab tunnetusliku sisuga küsimusi (nt *Miks ta nii tegi? Kuidas teha?*). 2. Kasutab rollimängus erinevat intonatsiooni ja hääletugevust. 3. Kasutab õigesti mõningaid viisakusväljendeid. 4. Kirjeldab täiskasvanu abiga olupilti* ja annab edasi pildiseerial kujutatud sündmust. 5. Annab kuuldud teksti sisu edasi täiskasvanu suunavate küsimuste abil, väljendades end peamiselt üksikute, sidumata lausungitega. 6. Jutustab nähtust, tehtust ja möödunud sündmustest 3–5 lausungiga (nt mida ta tegi kodus pühapäeval). 7. Loeb peast kuni 4realisi liisusalme/luuletusi. 8. Mõistab teksti, mis pole otseselt seotud tema kogemusega.	1. Räägib iseendast ja esitab küsimusi täiskasvanu kohta (nt *Kus ja kellega ta elab? Kas tal on lapsi?*). 2. Kasutab ja mõistab suhtlemisel nalja, narritamist. 3. Püsib teemas, vajaduse korral läheb kaasa teiste algatatud teemamuutusega. 4. Annab edasi kuuldud teksti (nt muinasjutu) sündmuste järgnevust, põhjusi ning tegelaste käitumist täiskasvanu suunavate küsimuste/korralduste abil. 5. Jutustab pildi või kogemuse põhjal seotud lausungitega. 6. Jutustades seob lausungeid peamiselt sõnadega *ja siis, siis, ja*. 7. Suunab kõnega kaaslaste tegevust ja annab sellele hinnanguid.	1. Kasutab dialoogis erinevaid suhtlusstrateegiaid (nt veenmine, ähvardamine) sõltuvalt suhtluseesmärkidest. 2. Valib intonatsiooni ja sõnu olenevalt kaassuhtlejast (laps, täiskasvanu) ja/või suhtlusolukorrast (kodu, võõras koht). 3. Mõistab kaudseid ütlusi (nt *Ruumis on aken lahti.* Otsene ütlus: *Pane aken kinni!* Kaudne ütlus: *Mul on jahe*). 4. Jutustab olu- ja tegevuspiltide järgi, kirjeldab tuttavaid esemeid ja nähtusi, andes edasi põhisisu ning olulised detailid. 5. Tuletab mõttelüngaga* tekstis iseseisvalt puuduva info. 6. Räägib sellest, mida hakkab tegema (plaanib välikõnes tuttavaid tegevusi). 7. Laiendab jutustades täiskasvanu suunamisel teksti (tuletab eelnevat ja järgnevat tegevust, sündmust). 8. Jutustamise ajal parandab ja täpsustab oma teksti.
1. Kasutab kõnes lihtsamaid põimlauseid*. 2. Kasutab kõnes *nud-* ja *tud-*kesksõnu (nt *söödud - söönud*). 3. Kasutab kõnes omadussõna võrdlusastmeid (*suur - suurem - kõige suurem*). 4. Kasutab tingivat kõneviisi (*mängisin, mängiksin*). 5. Ühildab sõnu arvus (*karu<u>d</u> söö<u>vad</u>*) ja käändes (*ilusa<u>le</u> lille<u>le</u>; punase_ palli<u>ga</u>*). 6. Kasutab kõnes õigesti enamikku nimisõna käändevorme mitmuses (*ilusatel lilledel*).	1. Kasutab kõnes õigesti saava ja rajava käände vorme (*saab lauljaks, jookseb kivini*). 2. Märkab grammatikavigu täiskasvanu kõnes (nt *lugeb* p.o *loeb*; *mõmmi maga* p.o *mõmmi magab*; *lillene* p.o *lilleline*; *seen kasvab all kuuse* p.o *seen kasvab kuuse all*) ning osutab neile. 3. Kasutab kõnes enamasti õigesti umbisikulist tegumoodi (*loetakse, pesti*).	1. Kasutab kõnes kõiki käändevorme ainsuses ja mitmuses, sh harva esinevaid (nt olev kääne: *arstina*). 2. Kasutab kõnes käändevorme harva esinevates funktsioonides (nt kohakäänded ajasuhete väljendamiseks: *hommikust õhtuni*). 3. Kasutab kõnes õigesti osastava ja sisseütleva käände erinevaid lõpuvariante (nt *palju linde, konni, autosid*). 4. Kasutab kõnes enamasti õigesti laadivaheduslikke sõnu (*poeb - pugema; siga - sead*). 5. Kasutab õigesti põimlauseid, mis väljendavad põhjust (..., *sest* ...), tingimust (*kui* ..., *siis*), eesmärki (..., *et* ...).

Sisuplokid	2aastane	3aastane	4aastane
Sõnavara	1. Kasutab oma kogemustega seostuvaid konkreetse tähendusega sõnu (umbes 50) tuttavas situatsioonis. 2. Kasutab nimi- ja tegusõnu (nt *näu* p.o *kiisu, anna, opa* p.o *võta sülle*), ase- ja määrsõnu (nt *siia, seal, nii*). 3. Mõistab sõnu (rohkem kui 50) ühes kindlas tähenduses tuttavas olukorras.	1. Kasutab nimisõnu, mis väljendavad tajutavaid objekte, nähtusi. 2. Kasutab tegusõnu, mis väljendavad tegevusi, millega ta ise on kokku puutunud. 3. Kasutab kõnes värvust, suurust jt hästi tajutavaid tunnuseid tähistavaid omadussõnu. 4. Kasutab kõnes mõningaid üldnimetusi (nt *lapsed, riided*). 5. Kasutab tagasõnu (*all, peal, sees, ees, taga*) ruumisuhete tähistamiseks.	1. Mõistab[3] ja kasutab kõnes nii üld- kui ka liiginimetusi (nt *kuusk, kask – puud; tuvi, kajakas – linnud*). 2. Kasutab kõnes objektide osade/ detailide nimetusi (*käpad, saba, rool*). 3. Kasutab kõnes mõningaid liitsõnu (*tuttmüts, kelgumägi*) ja tuletisi* (*täpiline, laulja*).
Hääldamine	1. Hääldab õigesti mõnda üksikut lühikest sõna. 2. Hääldab sõnades õigesti häälduslikult lihtsamaid häälikuid, nt *a, e, i, o, u, p, m, t, l*.	1. Kasutab oma kõnes tuttavaid 1–2silbilisi sõnu õiges vältes ja silbistruktuuris. 2. Hääldab õigesti enamikku häälikuid (erandid võivad olla *r, s, k, õ, ü*).	1. Kasutab oma kõnes tuttavaid 2–3silbilisi sõnu õiges vältes ja silbistruktuuris. 2. Hääldab sõnades õigesti lihtsamatest häälikutest koosnevaid konsonant-ühendeid (nt *-nt, -lt, -mp* jne).
Kirjalik kõne*	Vaatab koos täiskasvanuga pildiraamatuid, täiendab täiskasvanu juttu osutamisega pildile või üksiku sõna ütlemisega pildi kohta.	1. Vaatab üksi ja koos täiskasvanuga pildi-raamatuid: keerab lehte, osutab pildile ning kommenteerib pilte. 2. Kuulab sisult ja keelelt jõukohaseid etteloetud tekste. 3. Eristab kuulmise järgi tuttavaid häälikuliselt sarnaseid sõnu üksteisest (nt *tass - kass, pall - sall, tuba - tuppa*), osutades pildile või objektile.	1. Tunneb täiskasvanu häälimise* või rõhutatud hääldamise* järgi kuulmise teel ära hääliku häälikute reas. 2. Tunneb ära ja nimetab üksikuid tähti. 3. Matkib lugemist ja kirjutamist, kritseldades kriidi või pliiatsiga.

5aastane	6aastane	7aastane
1. Kasutab kõnes mõningaid vastandsõnu (nt *lühike - pikk, must - puhas*). 2. Kasutab kõnes mõningaid iseloomuomadusi ja hinnangut väljendavaid omadussõnu (nt *arg, kaval, igav*). 3. Kasutab kõnes aega väljendavaid nimisõnu *hommik, päev, õhtu, öö.* 4. Moodustab vajaduse korral sõnu uudsete või võõraste objektide, nähtuste või tegevuste tähistamiseks (nt *tikkudest maja – tikumaja; nuga õuna koorimiseks – õunanuga*).	1. Kasutab kõnes õigesti aega väljendavaid määrsõnu *eile, täna, homme.* 2. Kasutab kõnes mõningaid samatähenduslikke sõnu (nt *jookseb, lippab, sibab*). 3. Mõistab samatüveliste sõnade tähenduste erinevusi (*joonistaja, joonistus, jooneline*). 4. Kasutab õigesti sihilisi ja sihituid tegusõnu (nt *veereb - veeretab; sõidab - sõidutab*). 5. Nimetab ühe õpitud kategooria* piires vähemalt 2 sõna (nt *lilled: tulp, roos*).	1. Selgitab kuuldud kujundlike väljendite (*tuul ulub, kevad koputab aknale*) tähendust oma sõnadega ja/või toob enda kogemusega seotud näiteid. 2. Kasutab kõnes mõningaid abstraktse (s.o mittekogetava vastega) tähendusega sõnu (nt tundeid, vaimset tegevust tähistavaid sõnu *mõtlen, arvan, julge, lahke*). 3. Kasutab kõnes inimesi ja inimese tegevust iseloomustavaid sõnu. 4. Liidab ja tuletab analoogia alusel tuttavas kontekstis keelenormi järgides sõnu. 5. Kasutab õigesti aja- ja ruumisuhteid väljendavaid sõnu (nt *vahel, kohal, otsas, varem, hiljem, enne, pärast*). 6. Mõistab abstraktseid üldnimetusi õpitud valdkondades (nt *sõidukid, elusolendid, tähtpäevad, kehaosad*).
1. Hääldab õigesti kõiki emakeele häälikuid. 2. Hääldab õigesti 3–4silbilisi tuttava tähendusega sõnu. 3. Hääldab õigesti kõiki häälikuühendeid 1–2silbilistes tuttava tähendusega sõnades. 4. Hääldab õigesti sageli kasutatavaid võõrsõnu (nt *taburet, banaan, diivan*).	Kordab järele ja hääldab ise õigesti kõiki emakeele häälikuid ja tuttava tähendusega sõnu.	1. Kordab õigesti järele tähenduselt võõraid sõnu. 2. Hääldab õigesti võõrhäälikuid (*f, š*) tuttavates sõnades (nt *Fanta, šokolaad*).
1. Tunneb kuulates iseseisvalt ära hääliku häälikute reas ja sõnades (v.a häälikuühendites). 2. Kuulab ettelugemist, olles seejuures aktiivne (osutab piltidele, küsib, parandab ettelugejat tuttava teksti puhul). 3. Kirjutab õigesti üksikuid sõnu trükitähtedega (nt oma nime).	1. Häälib täiskasvanu abiga (järele korrates, abivahendeid* kasutades) 1–2silbilisi sulghäälikuta ja häälikuühendita sõnu. 2. Määrab hääliku asukoha (alguses, lõpus, keskel) häälikuühendita sõnas. 3. Kordab täiskasvanu eeskujul eri vältes kahest sõnast koosnevaid ridu (nt *koli - kolli* (III v); *koli - kolli* (II v); *koli - kooli* (III v); *koli - kooli* (II v). 4. Loeb üksikuid sõnu kindlas situatsioonis (nt poe- ja tänavanimed, sildid).	1. Nimetab ja kirjutab enamikku tähti. 2. Veerib 1–2silbilisi sõnu kokku, pikemaid sõnu loeb aimamisi (järgneva kontrollita)* ja eksib sageli. 3. Häälib õigesti 1–2silbilisi ka sulghäälikuid sisaldavaid häälikuühenditeta sõnu. 4. Kirjutades märgib õigesti 1–2silbiliste häälikuühenditeta sõnade häälikstruktuuri* (nt *lähen koli*). 5. Eristab häälikuühendita sõnas kuulmise järgi teistest pikemat häälikut. 6. Jagab kuuldud lause sõnadeks, kasutades sõnade arvu märkimiseks abivahendeid. 7. Muudab täiskasvanu eeskujul sõna vältestruktuuri (nt *koll - kool; linna* (III v) - *lina; tibu - tippu*). 8. Tunneb ära luuletuse ja muinasjutu kui kirjanduž anri.

Märkus ja selgitused tabeli kohta

Märkus. Viie- ja kuueaastaste laste eeldatavaid arengutulemusi fikseerides on kasutatud ka Haridus- ja Teaduministeeriumi ning Eesti Logopeedide Ühingu koostöölepingu nr 10-10/1035 „5–6-aastaste eesti laste kõne uurimise test" esialgseid tulemusi.

Selgitused

[1] **Mõistab**, st laps vastab küsimustele, osutab sobivale pildile, valib sobiva(d) pildi(d).

[2] **Mõistab**, st laps osutab sobivale objektile/pildile või tegutseb õigesti kuuldud korralduse järgi.

[3] **Mõistab**, st laps osutab või rühmitab kuuldud sõnale vastavaid objekte ning pilte, selgitab sõna või väljendi tähendust oma sõnadega või toob enda kogemusega seotud näiteid.

* **Suhtlemine** haarab keelekasutust suhtlusolukorras, sh tekstiloome (jutustamise) ja teksti mõistmise (kuulamise) oskusi.
* **Tekst** – tekstiks võib pidada igat ütlust, arenenud kõne puhul kindla alguse ja lõpuga sõnumit. Tekst võib olla suuline (nt täiskasvanu kommentaarid, jutustus) või kirjalik (loetav või kirjutatav tekst).
* **Mõttelünk (tekstis)** – info, mis on tekstis otseselt välja ütlemata, mille laps tuletab ise oma teadmiste ja kogemuste põhjal.
* **Olupilt** – pilt, mis kajastab sündmuse või olukorra üht hetke.
* **Lause ja lausung** – lause on kirjakeele, lausung suulise kõne üksus. Lausungiks võib suulises kõnes olla nii sõna, fraas, lihtlause kui ka liitlause. Arengutulemuste kirjeldamisel on grammatika teema puhul kasutatud terminit *lause*. Kuna koolieelses eas loovad lapsed ise peamiselt suulisi tekste, siis on suhtlemise teema puhul kasutatud terminit *lausung*.
* **Koondlause** – lihtlause, mis sisaldab korduvaid lauseliikmeid, nt *Ema ostis poest saia, leiba ja võid*.
* **Rindlause** – liitlause, mille osalausete vahel on rinnastav seos, st nad on süntaktiliselt suhteliselt võrdväärsed. Osalaused on ühendatud sidesõnadega või asetsevad lihtsalt kõrvuti, nt *Me läheme emmega poodi **ja** õde tuleb ka. Siimul on sinine auto, **aga** minul on punane. Magame ära **ja** siis tulebki sünnipäev*.
* **Põimlause** on liitlause, mis koosneb põhi- ja sellele alistuvast kõrvallausest. Põimlausega väljendatakse erinevaid tähenduslikke suhteid. Tabelis on mainitud järgmisi tüüpe: **põhjuslause**, nt *Torn läks katki, sest koer astus sellele peale;* **eesmärklause**, nt *Me peame kiiresti jooksma, et bussi peale jõuda*; **tingimuslause**, nt *Kui Ott oleks terve, siis ta võiks jäätist süüa*.
* **Tuletis** – sõna, mis koosneb tüvest ja liitest (nt *kurb + -lik = kurblik; tantsima + -mine = tantsimine*).
* **Kategooria** – tähenduslikult seotud sõnade rühm, nt kategooriasse *linnud* kuuluvad *vares, tuvi, pääsuke, tihane* jne.
* **Kirjalik kõne** – haarab nii lugemis- ja kirjutamisvalmiduse kujundamist kui ka laste-kirjanduse tutvustamist.
* **Häälimine** – sõna sujuv häälikhaaval hääldamine.
* **Rõhutatud hääldamine** – täiskasvanu venitab otsitavat häälikut kõnes.
* **Abivahendid häälimisel või lauseanalüüsil** – lause sõnalise ja sõna häälikkoostise materialiseerimisel kasutatakse näiteks nuppe, klotse, nööpe.
* **Aimamisi ehk järgneva kontrollita lugemine** – algaja lugeja ütleb sõna välja seda täpselt ja lõpuni lugemata.
* **Häälikstruktuuri märkimine kirjutamisel** – laps paneb kirja sõnas kõik häälikud õiges järjekorras ühekordsete tähtedega.

Eesmärgid:

- tunneb tähti;
- laps oskab mõista loetud sõnade tähendust;
- mitmekesistada kirjutamise harjutusi;
- tuleb toime igapäevases suhtlemises;
- kasutab kõnes õiget hääldust, sobivaid grammatilisi vorme ja mitmekesist lauseehitust;
- tunneb huvi lugemise, kirjutamise ja lastekirjanduse vastu, on omandanud lugemise ja kirjutamise esmased oskused.

Õppesisu:

- Mõisted: häälik ja täht.
- Sõnade häälimine.
- Hääliku asukoha määramine sõnas.
- Pikk, lühike häälik.
- Tähed moodustavad sõna.
- Sõnad moodustavad lause.
- Kirjavahemärgid: punkt, koma.
- Tähtede kirjutamine.
- Mustrite koostamine, joonistamine.

SEPTEMBER

5-aastased

- Kirja eelharjutused, õpetada pliiatsihoidu.
- Hääliku mõiste.
- Hääliku õige häältdus.

6-aastased

- Kirjaharjutused (horisontaal-, vertikaaljooned).
- Mõisted häälik, täht.
- Tähtede A; I; O; U tutvustamine, jäljendamine.

OKTOOBER

5-aastased

- Hääliku äratundmine sõnas.
- Sõna koosneb häälikutest.
- Kirja eelharjutused.

6-aastased

- Kirja eelharjutused.
- L; N; E; M; S.
- Eristab lühikest, pikka häälikut.

NOVEMBER

5-aastased
- Hääliku asukoha määramine.
- Kirja eelharjutused.
- Sõnade häälimine.

6-aastased
- Tähed R; P; V; T.
- Oskab tähti sõnadeks lugeda.
- Kirja eelharjutused.

DETSEMBER

5-aastased
- Sõnad moodustavad lause.
- Sõnade arv lauses.
- Kirja eelharjutused.

6-aastased
- Tähed Õ; B; K.
- Loeb sõnad kokku.
- Kirja eelharjutused.

JAANUAR

5-aastased
- Kirja eelharjutused.
- Tuttava hääliku leidmine sõnast.
- Hääliku asukoht sõnas.

6-aastased
- Tutvumine liikuva-aabitsaga.
- Tähed Ä; D; Ö.
- Kirja eelharjutused.

VEEBRUAR

5-aastased
- Kirja eelharjutused.
- Lause laiendamine küsimustega.
- Sõnade mängimine, ühe hääliku asendamine teisega.

6-aastased
- Lause koostamine sõnadest.
- Tähed G; Ü; J.
- Kirja eelharjutused
- Liikuvaabits

MÄRTS

5-aastased
- Kirja eelharjutused
- Sõnade häälimine.
- Häälikute arv sõnas.

6-aastased
- Kirja eelharjutused.
- Lause lõpeb punktiga.
- Kahe hääliku seotult kokkulugemine.
- Loeb oma nime.

APRILL

5-aastased
- Kirja eelharjutused.
- Hääliku äratundmine sõnas.
- Lühike, pikk häälik sõnas.

6-aastased
- Kirja eelharjutused.
- Sõnade kirjutamine suurte tähtedega.
- Loeb sõnu kokku.

MAI

5-aastased
- Aasta jooksul õpitu kordamine.

6-aastased
- Tunneb kõiki tähti.
- Sõnade ladumine lauseks.
- Loeb sõnu kokku, saab aru sõnade ja lause tähendusest.

Õpivara:
”Karu –Aabits”; H. Mänd, H. Raigna, M. Terri.
” Aastaringmäng” I-II osa.M.Kilari jt.
“Kukeaabits”; G. Andersone, A. Uusen
”Pokuaabits” tööraamatud.
“Valmistume kooliks ” I-II osa P.Kula Aabits.
”Lugemismiksike” K.Kubri. T.Simmermann. L.Tuuling.

LUGEMINE JA KIRJUTAMINE

Eesmärgid:

- Kujundada oskust tulla toime igapäevasuhtluses kaasvestlejana, algatajana.
- Äratada huvi lugemise ja kirjutamise vastu, kujundada lugemise ja kirjutamise alusoskused.
- Rikastada laste tundemaailma ja pakkuda positiivseid elamusi lastekirjanduse ja muude eakohaste tekstide abil.
- Julgustada last ennast väljendama, esinema.
- Toetada ja suunata last kõnes õige häälduse, õigete grammatiliste vormide ja lauseehituse kujunemisel.
- Kirjutamisoskuse kujundamine.

3-4 AASTASED LAPSED

Eeldatavad arengu tulemused kolmanda eluaasta lõpuks.

Laps:

- Hoiab õigesti pliiatsit
- Joonistab järele vertikaalse, horisontaalse joone, ringi, risti
- Kuulab ja mõistab kõnet, mis pole vahetult seotud suhtlemissituatsiooniga
- Tunneb aktiivselt huvi asjade nimetuste vastu, kasutab umbes 1500 sõna
- Küsib ”mis see on?”, vastab küsimustele ”kus?”, ”mida teeb?”, küsimusele ”kes?” nimega
- Kasutab endast rääkides sõna ”mina”
- On omandanud põhilise osa keele häälikulisest ja grammatilisest struktuurist, kõneleb seostatult, kasutades keele grammatilisi vorme
- Kasutab kõnes nimisõnade kõrval ka tegu-, ase-, omadus- ja arvsõnu

September, oktoober, november

Hääldamine ja foneemkuulamine
Häälikute a, u, h, m, i, p(b) õigesti ja selgesti hääldamine
Sõnade selgesti hääldamine, nende kõla kuulamine
Õige kõnehingamise kujundamine (hingata läbi suu kiiresti sisse ja pikalt ja voolavalt välja)
Valju ja vaikse hääle tekitamine
Õpetaja häälitud sõna ära arvamine näitliku vahendi toel
Sõnavara
Nimisõnade hulga suurendamine vastavalt kujutluste ja teadmiste laienemisele
Sõnavara omadussõnadega täiendamine (värvus, suurus, maitse jne)
Uute tegusõnade tutvustamine
Võimaluste loomine uute sõnade igapäevaelus kasutamiseks
Grammatika
Õpetada kasutama-
Sisseütlevat käänet – kuhu?, majja, poodi, õue, tuppa
Seesütlevat käänet – kus?, majas, poes, õues, toas
Ainsuse osastavat käänet – keda?, mida?, koera, maja, poodi, õue, tuba
Käskivat kõneviisi – söö, too, vii, hammusta
Ainsuse 3. pööret – laps sööb, toob, viib
Omastavat käänet – kelle?, mille?, lapse, koera, maja
Kahesõnalise lause moodustamine
Sidus kõne
Lause laiendamine küsimuste abil

Jaanuar, veebruar

Hääldamine ja foneemikuulmine
Häälikute o, e, t(d), n, k(g), s, l, v selgesti hääldamine
Harjutused k, s, r täielikuks omandamiseks
Häälikuühendite täpne hääldamine
Erineva intonatsiooni kasutamine
Õpetaja poolt häälitud sõnade äraarvamine pildi või eseme toel
Sõnavara
Jätkub sõnavara laiendamine ümbritseva elu tutvustamise kaudu
Tegusõnade, omadussõnade aktiivene kasutamine kõnes
Mõningate omadussõnade vastandamine – *valge – pime, külm – soe*
Grammatika
Omastava käände kasutamine koos kaassõnaga – *laua all, minu kõrval*
Omastava ja osastava käände kinnistamine
Laadivahelduslike sõnade korrektse kasutamise jälgimine- *kuduma – koon, lugema – loen*
Tegusõna kasutamine olevikus ja lihtminevikus – *magab - magas*
Omadussõna kasutamine täiendina- *See on punane auto. Lill on ilus.*
Lihtlause laiendamine kolmesõnaliseks lisades sihitise- *mina söön putru*.
Aja- või kohamääruse- *lapsed öösel magavad. Ema istub õues*.
Sidus kõne
Lause laiendamine küsimuste abil

Märts, aprill, mai
Hääldamine ja foneemikuulmine
Õigesti hääldada häälikuid ö, ü, õ
Täpsustada ”r” hääldamist
Sõnade häälimine matkimise teel
Häälitud sõna ära arvamine ilma näitliku toeta
Sõnavara
Üldmõistete tutvustamine- mööbel, nõud, lilled
Asesõnade kasutamine- mina, sina, see, nemad jne
Grammatika
Oleviku 1., 2., 3. pöörde kasutamine- *ma mängisin, me mängisime,*
sa mängisid, te mängisite, ta mängis, nad mängisid
Küsimuste abil lause laiendamine 8 sõnani – Ema kudus hommikul toas punast kinnast.
Sõnade õige arvus ja käändes ühildumise jälgimine – *punased õunad – punasele õunale – punastele õuntele*

4-AASTASED LAPSED
September, oktoober, november
Hääldamine ja foneemkuulmine
Kõigi häälikute õige hääldus saavutamine
Kõnehingamise parandamine- *hääle- ja puhumismängud*
Sõnade täpse hääldamise saavutamine
Kiirkõne harjutused
Häälitud sõnade äratundmine
2-4 helilisest häälikust koosnevate sõnade häälimine koos õpetajaga
praktiline tutvumine ”sõna” mõistega – sõnad koosnevad häälikutest, mis on kindlas järjekorras, sõnad on pikad või lühikesed, omavad tähendust.
Riimuvate sõnade leidmine ja hääldamine
I ja III välte järele hääldamine

Määratud häälikuga sõnade leidmine
Sõnavara
Mõistete ”sõna”, ”lause”, ”häälik” praktiline tutvustamine
Sõnade õigele mõistmisele tähelepanu pööramine
Ne- liitega omadussõnade moodustamine- *tuuline, karvane, päikeseline*
Üldmõistete kinnistamine ja täpsustamine- *puu- ja aedvili, kodu- ja metsloomad*
Loomade häälitsusi märkivate tegusõnade kasutamine- *haugub, hirnub*
Loomapoegade nimetuste tutvustamine- *kutsikas, vasikas, varss*
Grammatika
Jätkata 3-aastaselt omandatud vilumuste süvendamist ja kinnistamist
Igapäevaste sõnade õige grammatilise muutmise õpetamine
Mitmuse osastava kasutamine- *lõvi – lõvisid, lehmad – lehmi*
Ja – liitega omadussõnade moodustamine – *tantsija, õmbleja, müüja*
Sidus kõne
Pikemast vestlusest osavõtu harjutamine
Kaaslastele küsimuste esitamine
Tuttava jutu ümberjutustamine küsimuste toel
Loovjutustamise õppimise alustamine (lisada õpetaja koostatud jutule vähemalt üks lause)
Lugemine ja kirjutamine
Tähtede I, U, E, O, N, L, S tutvustamine
Nende konstrueerimine erinevatest materjalidest
Nende kirjutamiseks vajalike tehniliste võtete harjutamine

Jaanuar, veebruar
Hääldamine ja foneemikuulmine
Luuletuses valitseva hääliku määramine
Sõna esimese hääliku esile toomine, seda rõhukalt hääldades (sõnadega mängimine)
Sõnas esineva ülipika hääliku märkamine
I ja III välte järele hääldamine
Kindla hääliku (s, m, r, a, u) sõnas esinemise üle otsustamine (kas selles sõnas on ”u” häälik?)
Sõnavara
Antonüümide (vastandsõnade) kasutamine. Vastanda nii omadus-, tegu-, nimi- kui ka määrsõnu
Esemete oluliste tunnuste kirjeldamine
Grammatika
Täismineviku kasutamine- *olen käinud, olen söönud*
Oleviku umbisikulise tegumoe kasutamine- *viiakse, laudakse, joostakse jne*
Laadivahelduslike sõnade erinevate vormide kasutamine- *sulgema – suleb – sulges - suletakse*
Omaduste võrdlemise õppimine- *suur – suurem – kõige suurem*
Koodlause kasutamine jutustamisel- *vaasis olid punased, kollased ja oranžid lilled.*
Sidus kõne
Jutustamisel on rõhk kirjeldustel, omadussõnade ja nende võrdlusastmete kasutamisel
Lugemine ja kirjutamine
Tähtede R, V, Õ, P(B), Ä tutvustamine, nende konstrueerimine, rühmitamine
Nende kirjutamiseks vajalike tehniliste võtete õppimine kirja eelharjutusi sooritades.

Märts, aprill, mai
Hääldamine ja foneemikuulmine
Määratud häälikuga sõnade leidmine
Hääliku asukoha määramine sõnas

Määratud hääliku asukohaga sõnade leidmine
I ja II välte järele hääldamine
Sõnavara
Arvsõnade (põhi- ja järgarvud) kasutamine
Liigi- ja soomõistet väljendavate sõnade jätkuv kasutamine- *väljak, kus mängitakse on mänguväljak jne*
Grammatika
Lisandub tingiva kõneviisi kasutamine- *Mida sa teeksid? Ma läheksin õue, aga kahjuks sajab vihma.*
-us- lõpuliste sõnadega omaduste nimetamine- *julgus, vaprus, töökus*
Määrsõnade võrdlemine- *valjusti – valjemini*
Sidus kõne
Dialoogis osalemise reeglite omandamine
Jutustuse koostamine temaatilise pildi järgi
Lugemine ja kirjutamine
Tähtede I, U, E, O, N, L, S tutvustamine
Nende kirjutamiseks vajalike tehniliste võtete õppimine kirjaeelharjutusi sooritades.

<u>Eeldatavad arengutulemused viienda eluaasta lõpuks</u>

- Reguleerib oma tegevusi ka sisekõne abil
- Moodustab grammatiliselt õigeid lauseid
- Kasutab enamasti õigeid keelevorme (käänded, pöörded)
- Kasutab kõnes liitlauset
- Oskab kuuldud jutust mõned tähtsamad seigad nimetada
- Suudab jutustada sündmustest oma elus või pildil, oma lemmiktegevusest
- Teab peast liisusalme

5-AASTASED LAPSED
September, oktoober, november
Hääldamine ja foneemikuulmine
Kõigi häälikute õige hääldus kinnistamine
Mitmesilbiliste ja häälikuühenditega sõnade täpne hääldamine
I ja III välde *tibu – tippu*
I ja II välde *kalu – kaalu*
II ja III välde *kala – kalla*
Häälikute eraldamine ja nimetamine sõnas
Sõnavara
Sõnavara arendamine jätkub vastavalt nädala teemadele
Grammatika
Sõnad koosnevad häälikutest
Sõnu muutes lisandub nende põhitähendusele (ema) lisatähendus (*emaga – emaga koos*)
Sõnad moodustavad lause, kui nad esinevad kindlas järjekorras ja üksteisega sobivas vormis.
Liitlause kasutamine
Lõpetada õpetaja poolt alustatud lause- *Väljas on märg, sest.....*
V- kesksõna kasutamine omadussõnana- *lõhnav, jooksev, laulev*
Sidus kõne
Tervikliku lõpetatud lause kasutamine kõnes
Jutustamine kindlal teemal
Lugemine ja kirjutamine
Tähtede A, I, U, E, O, N, L, S kinnistamine, kirjutamine joonteta paberile

Peenmotoorikat arendavad harjutused, rütmimängud

Jaanuar, veebruar
Hääldamine ja foneemikuulmine
Sulghäälikute väldete võrdlev hääldamine ja eristamine
I ja II välde *kabi – kapi*
II ja III välde *kapi – kappi*
Lõpuks kõik koos *kabi – kapi – kappi*
Häälikute järjekorra määramine sõnas
Sõnavara
Vastandsõnade kinnistamine kõigi sõnaliikidega
Küsimuste ”miks?” ja ”milleks?” erinevus
Grammatika
Ajamäärusega liitlause moodustamine- *hakkame siis sööma, kui ema toidu valmis saab*
Kasutada umbisikulist tegumoodi –*toit tuuakse köögist. Kirjad pannakse ümbrikusse.*
Käskivat kõneviisi- *aidake mind!*
Tingivat kõneviisi- *kui vihma ei sajaks, saaks õue minna.*
Sidus kõne
Uue temaatilise pildi järgi jutukese koostamine
Jutustamine näidisjutu järgi
Jutustamine plaani alusel
Lugemine ja kirjutamine
Tähtede R, V, Õ, P(B), Ä kinnistamine jakirjutamine joonteta paberile
Ärakiri
Tähtede konstrueerimine erinevast materjalist
Kinniste silpide kokkulugemine- LAA, LE, RU, REE jne

Märts, aprill, mai
Hääldamine ja foneemikuulmine
Nõrga ja tugeva sulghääliku eristamine sõna lõpus (saag – saak) ja konsonantühendis (lind-lint, lindi – linti)
Sõnavara
Lähedase tähendusega sõnad- *tee, või, aas*
Erinevate sõnade leidmine ühe objekti nimetamiseks- *jänes – pikk-kõrv, haavikuemand, jänku*.
Grammatika
Liitlause kui tingimuslause- *kui vihma ei saja, siis lähme õue*.
Sõnade moodustamise jätkamine liidete –ja ja –ur abil – *laulja, kaevur*
Sidus kõne
Jutustamine minevikus toimunust
Seeria-piltide järjestamine ja nende põhjal jutustamine, et järjekorda põhjendada
Lugemine ja kirjutamine
Tähtede Ö, Ü, T(D), K(G), J, H kinnistamine ja kirjutamine joonteta paberil
Kirjaharjutused joonelisel paberil
Sarnase šriftiga tähtede rühmitamine, kahe täishääliku kokkulugemine- AI, Oi, EI

6-7AASTASED LAPSED

September, oktoober, november

Hääldamine ja foneemikuulmine
Hääldamisvilumuse süvendamine, harjutused suulihastele
Häälikuline analüüs jätkub:
Hääliku asukoht sõnas
Sõnade häälimine
Sõnade tähenduse muutumine häälikute asendamisel
Lühike ja ülipikk häälik
Sõnavara
Mõningate tihedamalt kasutuses olevate võõrsõnadega tutvumine
Sõnavara arendamine vastavalt nädala teemadele
Grammatika
Liitlause kasutamine jutustamisel
Rahvaluule kaudu murdesõnade ja vanemate muutevormidega tutvumine
Sidus kõne
Erinevate esemete, olukordade, nähtuste kirjeldamine ja võrdlemine
Argipäev ja puhkepäev, päikseline ja vihmane ilm, hommik jaõhtu jne
Loovjutustamine
Lugemine ja kirjutamine
Sõnade teadliku ja õige lugemise harjutamine:
Kaashäälik kaksiktäishäälikuga LAI, LOE, POE, LEO
Kahesilbiline sõna lahtiste silpidega- AI-LI, LAI-LI, AI-NO, NA-LI
Ühetäheline silp kahesilbilises sõnas- E-MA, I-SA

Jaanuar, veebruar
Hääldamine ja foneemikuulmine
Häälikuline analüüs jätkub
Sõnavara
Sõnade moodustamine liidete abil
Nimisõnadest omadussõnade tuletamine
Üldmõistete, võrdlusastmete kinnistamine
Lausete laiendamine ilma abistavate küsimusteta
Ajaga seonduva sõnavara täiendamine ja kinnistamine
Grammatika ja sidus kõne
Õige grammatilise struktuuri kinnistamine ja täiendamine
Aktiivse keelekeskkonna kujundamine rühmas – teemakohased sõnasedelid, situatsioonimängud ja lavastused, mitmekülgne praktiline tegevus, mida kirjeldada jne veenmaks lapsi kirjaoskuse vajalikkuses.
Temaatiliste jutukeste ja mõistatuste koostamine
Lugemine ja kirjutamine
Kinnine silp kahesilbilise sõna lõpus- VA-RES, O-RAV, O-DAV
Kinnine silp kahesilbilise sõna algul- AN-NA, AN-NI, EL-LI
Kolmetäheline kinnine silp- ANN, ENN, MUL
Neljatäheline silp- MEIL, NEIL, NÕEL

Märts, aprill, mai
Häälikuline analüüs jätkub
Omandatud oskuste kinnistamine ja süstematiseerimine sõnavara ja grammatika vallas
Individuaalne töö abivajajatega
Lugemine ja kirjutamine
Lugemise harjutamine jätkub

Sulghäälik B sõna või silbi lõpus- LEIB, LOEB, SEOB, LA-MAB, AN-NAB
Konsonantühend sõnas või silbis- ATS, LAPS, ANTS
Oskuste kasutamine igapäevases elus jätkub

Eeldatavad arengu tulemused kuuenda eluaasta lõpuks.
Laps:

- Kuulab ja paneb tähele, suudab jälgida ja meeles pidada täiskasvanu seletust ja demonstratsiooni
- Hääldab kõiki häälikuid õigesti, kõne on selge ja arusaadav
- Jutustab erinevatest olukordadest piisavalt täpselt
- Oskab kirjeldada tuttavate esemete ja nähtuste omadusi
- Oskab edasi anda oma mõtteid, selgitada olukordi, arutleb, näeb põhjus-tagajärje seoseid
- Loeb peast luuletusi
- Eristab sõnas häälikuid, määrab nende järjekorra sõnas
- Eristab lühikesi ja pikki häälikuid
- Tunneb tähti, kasutab oma tegevuses (mängus) suuri joonistähti sõnade ülesmärkimiseks

Õpivara

Hansen, H., Jahu, Lups lugema I ja II. Tallinn: Ilo, 2003
Hiie, Eha. Mõtle ja jutusta. Tallinn: Koolibri 1993
Kiis, Sirje, Olt, Merike. Mudilaste töövihik I ja II. Imavere. Shalom 2001
Kivi, L. Roosleht, M. Alguse asi. Tartu: Elmatar 2000
Kivi, L. Roosleht, M. Mõtlen ja teen. Tartu: Elmatar 2000
Kuusmann, M ja K. Sõbrad tähemaal. Tallinn: Ilo 2003
Laanisto, R.; Pentsule, K.,Raidla, U. Õpime hääldama. Õpetajaraamat. Tallinn: Tea 2003
Muhel, Imbi. Harjuta ja kirjuta I ja II. Tallinn: Koolibri 1996
Muhel, Imbi. Pilt ja ülesanne. Tallinn: Koolibri 1992
Mänd, H., Raigna, H., Terri, M. Karuaabits. Tallinn: Valgus 1981
Müürsepp, Mare. Eesti keele piltsõnastik. Tallinn 2002
Müürsepp, Mare. Meie keel. Tallinn: Avita 1995
Müürsepp, Mare. Minu pere, kodu ja sõbrad. Tallinn: Tea 2002
Ohak, K., Kasser, R. Täheraamat. Tallinn: Prisma Print 1997
Paatsi, Riina. Ise ütlen, et mina tean. Tallinn: Avita 1997
Paatsi, Riina. Tähevihik. Tallinn: Avita 1998
Poopuu, S. Kirjutan tähti. Paide: Kuma 2000
Põldaru, A., Olt, M. Lasteaia emakeel. Imavere: Shalom 2002
Raigna, H., Terri, M. Harjuta. Karuaabitsa lisa. Tallinn: Valgus 1978
Remmel, Auli. Kriipsli aabits. Tallinn: Haritustöötajate Koolituskeskus 1994
Valter, Edgar. Pokuaabits. Tartu: Elmatar 2002
Veskiväli, I. Mõtlemiseks ja mõistmiseks I ja II. Tallinn: Ilo 2003

EESTI KEEL KUI TEINE KEEL

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps:
1) tunneb huvi eesti keele ja kultuuri vastu;
2) soovib ja julgeb eesti keeles suhelda nii eakaaslaste kui ka täiskasvanutega;
3) tunneb ära ja saab aru eestikeelsetest sõnadest ning lihtsamatest väljenditest;
4) kasutab lihtsamaid eestikeelseid sõnu ja väljendeid igapäevases suhtlemises.

Valdkonna ***Eesti keel kui teine keel*** sisu:
1) kuulamine;
2) kõnelemine;
3) Eesti kultuuri tutvustamine.

Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel:
1) peetakse oluliseks eesti keelt kuulata ja omandada keeleoskus tegevuste käigus, kus sõnalist suhtlemist toetab kontekst (nt ümbritsevad esemed jmt);
2) pööratakse erilist tähelepanu erinevate meelte kaasamisele ja näitlikustamisele: kasutatakse miimikat, kehakeelt, žeste, intonatsiooni, muusikat, rütmi ja mitmesuguseid näitlikke vahendeid;
3) suunatakse last õpitavat keelt kasutama igapäevategevustes ning suhtlemisel, luuakse selleks lapsi huvitavaid olukordi, sh väljaspool lasteaeda (kauplus, teater, spordivõistlus, õppekäik jm);
4) korratakse õpitut erinevates kontekstides ja suhtlussituatsioonides, keeleõpet seotakse teiste tegevustega – liikumine, laulmine, käeline tegevus, vaatlemine jm;
5) vestlusteemade valimisel lähtutakse lapse kogemustest, samateemalistest vestlustest rühmas või kodus (emakeeles);
6) valitakse mitmekesiseid pildirikkaid ja lihtsama keelega raamatuid ettelugemiseks ja ühiseks lugemiseks;
7) pedagoog rõhutab õige kõne mudelite kasutamist ning osutab vigadele delikaatselt, sõna või fraasi korrektsena korrates.

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 6–7aastane laps:
1) mõistab lihtsamat argiteemalist eestikeelset kõnet;
2) tunneb ära ja mõistab õpitud sõnu ja väljendeid ning kasutab neid oma kõnes;
3) saab aru korraldusest ja toimib vastavalt;
4) saab aru lihtsast küsimusest ning vastab sellele õpitud sõnavara piires;
5) kasutab kõnes sobivaid viisakusväljendeid;
6) teab peast eestikeelseid luuletusi ja laule;
7) oskab nimetada mõningaid Eesti kohanimesid, tuntud inimesi.

LAPSE ARENGU EELDATAVAD TULEMUSED

MITTE-EESTI KODUKEELEGA LAPSED MITTE-EESTI ÕPPEKEELEGA (INGLISE, VENE JMS) RÜHMAS

Üldteema	3–4aastased	4–5aastased	5–6aastased	6–7aastased
Kuulamine	1. Tunneb huvi eesti keele vastu. 2. Kuulab ja tajub eesti keele kõla.	1. Reageerib adekvaatselt lihtsamatele korraldustele. 2. Kuulab eestikeelset ettelugemist või jutustamist. 3. Mõistab lihtsamaid õpitud küsimusi. 4. Tunneb ära õpitud sõnad ja väljendid ning mõistab neid.	1. Reageerib adekvaatselt eesti keeles antud korraldustele. 2. Kuulab eestikeelset ettelugemist või jutustamist ning tunneb kuuldu pildil ära. 3. Mõistab õpitud küsimusi. 4. Tunneb ära õpitud sõnad ja väljendid ning mõistab neid.	1. Reageerib adekvaatselt eesti keeles antud korraldustele. 2. Kuulab ja mõistab kõnet, mis on vahetult seotud õpitud suhtlussituatsiooniga. 3. Mõistab etteloetud või jutustatud eakohase eestikeelse teksti põhisisu. 4. Mõistab esitatud küsimusi. 5. Tunneb ära õpitud/ omandatud sõnad ja väljendid ning mõistab neid.
Kõnelemine	Kordab järele lihtsamaid sõnu.	1. Teab õpitud lihtsamaid viisakusväljendeid. 2. Tunneb aktiivset huvi asjade nimetuste vastu. 3. Kordab järele õpitud sõnu ning kasutab neid tuttavate esemete, tegevuste ja omaduste nimetamiseks. 4. Oskab vastata lihtsamatele küsimustele.	1. Kasutab õpitud viisakusväljendeid. 2. Kasutab õpitud sõnu esemete, tegevuste ja omaduste nimetamiseks. 3. Oskab koostada lihtsamaid fraase ja lauseid. 4. Kasutab endast rääkides sõna *mina*. 5. Vastab küsimustele õpitu piires. 6. Teab peast mõnda eestikeelset laulu või luuletust.	1. Kasutab elementaarseid viisakusväljendeid erinevates suhtlussituatsioonides. 2. Kõneleb õpitud sõnavara piires, suudab algatada ja lõpetada lihtsamat vestlust. 3. Vastab küsimustele ning oskab ise esitada lihtsamaid küsimusi. 4. Moodustab ise lihtsamaid fraase ja lihtlauseid. 5. Räägib õpitud sõnavara piires endast ja oma perest ning vestleb õpitud teemadel. 6. Teab peast mõnda eestikeelset luuletust ja laulu.
Lugemise ja kirjutamise alused		Hääldab järele kuuldud sõnu.	1. Tunneb huvi eesti keeles lugemise ja kirjutamise vastu. 2. Tunneb kirjapildis ära oma nime.	1. Tunneb eesti keele häälikuid ja tähti. 2. Hääldab korrektselt lihtsamaid häälikuid. 3. Tunneb kirjapildis ära mõned eestikeelsed sõnad. 4. Oskab kirjutada oma nime trükitähtedega.

Üldteema	3–4aastased	4–5aastased	5–6aastased	6–7aastased
Eesti kultuuri tutvustamine	Tunneb huvi Eesti rahvussümbolite vastu.	1. Tunneb ära Eesti lipu ja oskab seda kirjeldada. 2. Oskab nimetada, mis riigis ta elab. 3. Tunneb huvi Eestis tähistatavate rahvakalendri tähtpäevade vastu. 4. Tunneb huvi eesti rahvaloomingu vastu.	1. Tunneb Eesti rahvussümbolitest ära Eesti lipu, rahvuslille ja rahvuslinnu ning oskab neid nimetada. 2. Oskab nimetada mõningaid Eestis tähistatavaid riiklikke ja rahvuslikke tähtpäevi. 3. Oskab laulda mõnda tuntud eesti lastelaulu. 4. Teab mõnda eestikeelset liisusalmi.	1. Teab ja oskab Eesti rahvussümbolitest kirjeldada Eesti lippu, rahvuslille ja rahvuslindu ning nimetab vähemalt kaks eesti rahvustoitu. 2. Oskab kirjeldada mõne Eestis tähistatava tähtpäevaga seotud kombeid, sh oma kogemuste põhjal. 3. Oskab laulda mõnda lihtsamat eesti rahvalaulu. 4. Tunneb ära eesti rahvarõivad.

MITTE-EESTI KODUKEELEGA LAPSED KEELEKÜMBLUSRÜHMAS (EESTI KEELE OSAKAAL 100%)

Üldteema	5–6aastased	6–7aastased
Kuulamine	1. Tunneb huvi eesti keele vastu. 2. Kuulab ja tajub eesti keele kõla. 3. Omandab oskused ja strateegiad, mis aitavad tal vaadates, kuulates ja lugedes eestikeelse teksti tähendusest aru saada. 4. Reageerib adekvaatselt eesti keeles antud korraldustele. 5. Tunneb tuttavas kontekstis ära lihtsamad õpitud sõnad ja väljendid ning mõistab neid. 6. Mõistab esitatud küsimusi. 7. Kuulab ja mõistab kõnet, mis on vahetult seotud suhtlussituatsiooniga.	1. Reageerib adekvaatselt eesti keeles antud korraldustele. 2. Kuulab ja mõistab kõnet, mis on vahetult seotud suhtlussituatsiooniga, ning oskab sellele reageerida nii füüsiliselt kui ka verbaalselt. 3. Mõistab etteloetud või jutustatud eakohase eestikeelse teksti põhisisu. 4. Mõistab esitatud küsimusi. 5. Tunneb ära õpitud sõnad ja väljendid ning mõistab neid.

Üldteema	5–6aastased	6–7aastased
Kõnelemine	1. Kasutab elementaarseid viisakusväljendeid. 2. Kordab järele õpitud sõnu ja fraase ning kasutab neid tuttavate esemete, tegevuste ja omaduste nimetamiseks. 3. Oskab koostada lihtsamaid fraase ja lauseid. 4. Kasutab endast rääkides sõna *mina*. 5. Vastab küsimustele õpitud sõnavara piires. 6. Teab peast mõnda eestikeelset laulu, luuletust, liisusalmi. 7. Tunneb aktiivset huvi asjade nimetuste vastu. 8. Hääldab järele kuuldud sõnu.	1. Tunneb ja kasutab õpitud viisakusväljendeid erinevates suhtlussituatsioonides. 2. Kõneleb õpitud sõnavara piires ning suudab algatada ja lõpetada vestlust. 3. Näitab üles keelelist initsiatiivi, teeb ettepaneku kõnelda. 4. Vastab küsimustele ja oskab ise esitada lihtsamaid küsimusi. 5. Moodustab ise lihtsamaid fraase ja lihtlauseid. 6. Kõneleb õpitud sõnavara piires, suudab algatada ja lõpetada vestlust, räägib endast ja oma perest ning vestleb endale olulistel teemadel omandatud sõnavara (või läbitud teemade) piires. 7. Teab peast mõnda eestikeelset luuletust ja laulu. 8. Tunneb aktiivset huvi kontakti loomise vastu täiskasvanute ja teiste lastega ka väljaspool lasteaeda. 9. Hääldab õigesti uusi õpitud sõnu. 10. Kasutab keelt koos õpetajaga aktiivselt.
Lugemise ja kirjutamise alused	1. Tunneb kirjapildis ära oma nime ja mõned eestikeelsed sõnad. 2. Oskab kirjutada oma nime trükitähtedega. 3. Tunneb huvi eesti keeles lugemise ja kirjutamise vastu. 4. Tunneb ära õpitud häälikud ja tähed ning nimetab neid.	1. Tunneb eesti keele häälikuid ja tähti. 2. Hääldab häälikuid korrektselt. 3. Tunneb kirjapildis ära eestikeelsed sõnad. 4. Loeb lihtsamat eestikeelset teksti. 5. Näitab huvi ja initsiatiivi eesti keeles kirjutamise vastu.
Eesti kultuuri tutvustamine	1. Tunneb huvi Eesti rahvussümbolite vastu. 2. Tunneb Eesti rahvussümbolitest ära Eesti lipu, rahvuslille ja -linnu ning oskab neid nimetada. 3. Teab ja oskab nimetada, mis riigis ta elab. 4. Oskab nimetada mõningaid Eestis tähistatavaid riiklikke ja rahvuslikke tähtpäevi. 5. Oskab laulda mõnda tuntud eesti lastelaulu, rahvalaulu. 6. Teab mõnda eestikeelset liisusalmi.	1. Teab ning oskab Eesti rahvussümbolitest kirjeldada Eesti lippu, rahvuslille ja rahvuslindu. 2. Tunneb huvi Eestis tähistatavate rahvakalendri tähtpäevade vastu. 3. Oskab nimetada mõningaid Eestis tähistatavaid riiklikke ja rahvuslikke tähtpäevi. 4. Oskab kirjeldada mõne Eestis tähistatava tähtpäevaga seotud kombeid. 5. Oskab laulda mõnda eesti rahvalaulu. 6. Tunneb ära eesti rahvarõivad.

MITTE-EESTI KODUKEELEGA LAPSED EESTI ÕPPEKEELEGA RÜHMAS*

Üldteema	Esimene poolaasta	Teine poolaasta	Järgnev periood (kuni kooliminekuni)
Kuulamine	1. Tunneb huvi eesti keele vastu. 2. Kuulab ja tajub eesti keele kõla. 3. Reageerib tegevustes kasutatavatele lihtsamatele korraldustele. 4. Tunneb ära lihtsamad õpitud sõnad ja väljendid tuttavas kontekstis ning mõistab neid.	1. Reageerib adekvaatselt eesti keeles antud korraldustele. 2. Kuulab eestikeelset ettelugemist või jutustamist ja tunneb kuuldu pildil ära. 3. Kuulab ning suudab jälgida ja meeles pidada täiskasvanu eestikeelset seletust. 4. Mõistab esitatud küsimusi. 5. Tunneb ära õpitud sõnad ja väljendid ning mõistab neid. 6. Kuulab ja mõistab kõnet, mis on vahetult seotud suhtlussituatsiooniga.	1. Mõistab etteloetud või jutustatud eakohase eestikeelse teksti põhisisu. 2. Tunneb ära uued õpitud sõnad, mõisted ja väljendid ning mõistab neid. 3. Saab aru baassõnavara ulatuses.
Kõnelemine	1. Tunneb lihtsamaid viisakusväljendeid. 2. Näitab üles huvi esemete ja tegevuste eestikeelsete nimetuste vastu. 3. Kordab järele õpitud sõnu ning kasutab neid tuttavate esemete, tegevuste ja omaduste nimetamiseks. 4. Näitab üles huvi suhtlemise vastu ning vajaduse korral loob kontakti täiskasvanute ja teiste lastega.	1. Kasutab elementaarseid viisakusväljendeid erinevates suhtlussituatsioonides. 2. Oskab koostada lihtsamaid fraase ja lauseid. 3. Kõneleb õpitud sõnavara piires ning suudab algatada ja lõpetada vestlust. 4. Kasutab lihtsaid fraase ja lihtlauseid. 5. Oskab vastata küsimustele õpitud sõnavara piires.	1. Räägib õpitud sõnavara piires endast ja oma perest ning vestleb endale olulistel teemadel. 2. Teab peast mõnda eestikeelset luuletust ja laulu. 3. Vastab küsimustele ja oskab ise esitada lihtsamaid küsimusi. 4. Osaleb õppes aktiivselt. 5. Valdab aktiivselt baassõnavara rutiintegevuste ja läbivõetud teemade ulatuses. 6. Suhtleb iga päev eakaaslaste ja täiskasvanutega eesti keeles ning osaleb aktiivselt mitmesugustes tegevustes ja mängudes.
Hääldamine	Hääldab järele kuuldud sõnu.	Hääldab õpitud sõnu õigesti.	Hääldab uusi õpitud sõnu õigesti.
Eesti kultuuri tutvustamine	1. Tunneb huvi Eesti rahvussümbolite vastu. 2. Teab ja oskab nimetada, mis riigis ta elab. 3. Tunneb huvi Eestis tähistatavate rahvakalendri tähtpäevade vastu.	1. Oskab Eesti rahvussümbolitest nimetada ning kirjeldada Eesti lippu, rahvuslille ja rahvuslindu. 2. Oskab nimetada mõnd Eestis tähistatavat riiklikku ja rahvuslikku tähtpäeva.	Vt valdkondade „Keel ja kõne" ning „Mina ja keskkond" eeldatavaid tulemusi.

* Laste arengut jälgides ja eeldatavaid tulemusi saavutades lähtub õpetaja eesti õppekeelega rühma õppekava erinevate vanuseastmete valdkondade eeldatavatest tulemustest.

MATEMAATIKA

Eesmärgid:

- rühmitab esemeid ühe-kahe tunnuse alusel ja võrdleb esemete hulki;
- järjestab esemeid suuruse ja asenditunnuste põhjal;
- tunneb lihtsamaid ajamõisteid ja kirjeldab ning järjestab oma igapäevategevusi;
- mõtestab loendamistegevust ja seoseid arvude reas;
- mõistab mõõtmistegevust ja olulisemaid mõõtühikuid;
- tunneb ja kirjeldab geomeetrilisi kujundeid;
- näeb matemaatilisi seoseid igapäevatoimingutes.

Õppesisu:

- hulgad, loendamine ja arvud, arvutamine;
- suurused ja mõõtmine;
- geomeetrilised kujundid.
- esemete, nähtuste järjestamine, rühmitamine suuruse-, asendi-, aja- ja hulgatunnuste järgi;
- terviku ja osa võrdlemine;
- tasapinnalised kujundid;
- ruumilised kujundid;
- ruumis orienteerumine;
- numbrite 1-12 kirjutamine;
- liitmine, lahutamine 10 piires;
- järgarvud.

Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel:
1) suunatakse last nähtuste ja esemete maailma korrastama, kujundama, selles orienteeruma, mille tulemusel laps avastab esemetevahelisi seoseid, leiab esemete erinevusi ja sarnasusi, oskab esemeid järjestada, rühmitada ja loendada;
2) harjutatakse last määrama enda asukohta ümbritsevate esemete suhtes, orienteeruma ajas ja kasutama vastavaid mõisteid oma tegevuse kirjeldamiseks;
3) seostatakse mäng, vaatlused, vestlused ja igapäevatoimingud matemaatikaga, suunates sealjuures last kasutama erinevaid aistinguid: kuulmis-, nägemis-, haistmis- ning kompimisaistingut;
4) suunatakse last ümbritsevat keskkonda matemaatiliselt kirjeldama (arvud, mõõtühikud, kujundite nimetused jm);
5) toetatakse üldistuseni jõudmist ja mõistete kujundamist – erinevates objektides sarnaste ning erinevate tunnuste ja omaduste vaatlemise, võrdlemise, kirjeldamise ja sõnastamise kaudu.

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 6–7aastane laps:
1) määrab esemete hulga ühiseid tunnuseid ja jaotab esemeid kahe erineva tunnuse järgi;
2) võrdleb hulki, kasutades mõisteid *rohkem, vähem, võrdselt*;
3) teeb 12 piires loendamise teel kindlaks esemete arvu, teab arvude 1–12 järjestust ja tunneb numbrimärke ning oskab neid kirjutada;
4) liidab ja lahutab 5 piires ning tunneb märke + , –, =;
5) koostab kahe esemete hulga järgi matemaatilisi jutukesi;
6) järjestab kuni viit eset suuruse järgi (pikkus, laius, kõrgus jm);
7) rühmitab esemeid asendi ning nähtusi ja tegevusi ajatunnuse järgi;

8) kirjeldab enda asukohta ümbritsevate esemete suhtes, orienteerub ruumis, õuealal ja paberil;
9) oskab öelda kellaaega täistundides;
10) nimetab nädalapäevi, kuid, aastaaegu, teab oma sünnikuud ja -päeva;
11) mõõdab esemete pikkust kokkulepitud mõõduühikuga (samm, pulk, nöör vms);
12) eristab enamkasutatavaid raha- ning mõõtühikuid (euro, sent, meeter, liiter, kilogramm) ja teab, kuidas ning kus neid ühikuid kasutatakse;
13) leiab erinevate kujundite hulgast ringi, kolmnurga, ristküliku, ruudu ning kera ja kuubi, kirjeldab neid kujundeid.

LAPSE ARENGU EELDATAVAD TULEMUSED

Üldteema	2–3aastased	3–4aastased	4–5aastased
Hulgad, loendamine, arvud ja arvutamine	1. Rühmitab esemeid ühe sarnase tunnuse (värvus, kuju, suurus vms) järgi hulgaks. 2. Leiab erinevate esemete hulgast *palju* ja *üks*. 3. Loendab asju kolme piires ning vastab küsimusele *mitu on?*.	1. Otsustab, kas nimetatud ese kuulub (ei kuulu) moodustatud hulka. 2. Paaride moodustamisega (üksühesesse vastavusse seadmisega) saab teada, et esemeid on võrreldavates hulkades *sama palju, ühepalju* ehk *võrdselt*. 3. Loendab 5 piires ja tunneb arvude rida 5ni.	1. Rühmitab esemeid, olendeid kahe erineva tunnuse alusel (rühma lapsed on poisid ja tüdrukud). 2. Võrdleb esemete hulki paaridesse seades ning otsustab, mida on *rohkem kui, vähem kui*. 3. Tutvub arvudega 10ni.
Suurused ja mõõtmine	Näeb ja leiab esemetes erinevusi (*suur - väike*).	Võrdleb (järjestab) kahte eset suuruse (*suurem - väiksem*), pikkuse (*pikem - lühem*), laiuse (*laiem - kitsam*) järgi ning kasutab mõisteid.	1. Järjestab esemeid kõrguse järgi (*kõrgem - madalam*). 2. Järjestab 3 eset suuruse, pikkuse, laiuse ja kõrguse järgi.
Geomeetrilised kujundid	1. Leiab samasuguse kujundi peale-, kõrvuti- või sisseasetamise teel. 2. Kompimise-veeretamisega eristab ümmargusi ja kandilisi esemeid, sh ringi ja ruutu.	Eristab kolmnurka ja nelinurka ning leiab kujunditega sarnaseid esemeid rühmatoast, õuest ja tänavalt.	Näeb ja oskab kirjeldada ruudu ning ristküliku sarnasusi ja erinevusi ning leida sarnaseid kujundeid ümbritsevast.
Orienteerumine ajas	Vestleb *ööle* ja *päevale* iseloomulikust ning matkib tegevusi mängus.	1. Leiab aastaaegadele iseloomulikke tunnuseid (piltidel, vestluses vm). 2. Eristab *hommikut* ja *õhtut* (kirjeldab tegevusi).	Teab ööpäeva osi *hommik - päev - õhtu - öö;* kirjeldab tegevusi ja sündmusi *eile - täna - homme*.
Orienteerumine ruumis	Orienteerub oma kehal ja näitab, mis asub *ülal - all, kõrval, ees - taga*.	Määrab teiste laste ja esemete asukohta enda suhtes: *ülal - all, ees - taga (minu ees, minu taga* jne).	1. Määrab enda asukohta teiste laste ja asjade suhtes (*seisan Alo taga; olen tahvli ees*). 2. Määrab vasakut ja paremat poolt.

5–6aastased	6–7aastased
1. Loendab 12 piires, teab arvude rida 12ni. 2. Oskab nimetada antud arvule eelnevat/järgnevat arvu. 3. Tunneb numbrimärke. 4. Võrdleb arve (*on suurem kui, on väiksem kui*). 5. Paneb kokku kahe hulga esemed ja liidab. 6. Võtab ühest hulgast esemeid ära ja lahutab.	1. Mõtestab arvude rida 12ni. 2. Liidab ja lahutab 5 piires ning tunneb ja kasutab vastavaid sümboleid (+, –, =). 3. Oskab koostada matemaatilisi jutukesi kahe etteantud hulga järgi.
1. Järjestab kuni 5 eset suurustunnuse järgi. 2. Leiab vaadeldavast objektist silma järgi *suurema - väiksema - sama suure* ning kontrollib objekte kõrvutades. 3. Hindab kaugust silma järgi. 4. Mõõdab pikkust, laiust ja kõrgust kokkulepitud mõõtevahendiga. 5. Järjestab raskuse ja paksuse järgi.	1. Teab igapäevaelus kasutatavaid pikkusmõõte cm, m ja km; massimõõtu kg ning mahumõõtu liiter; rahaühikuid kroon ja sent ning kasutab neid mängutegevustes. 2. Mõõdab pikkust, raskust ja vedelikku kokkulepitud mõõtevahendiga.
1. Koostab mustreid, laob pilte kujunditest. 2. Rühmitab kujundeid vormi, suuruse, värvuse vm järgi.	Eristab ruumilisi kujundeid (kuup, kera, risttahukas, püramiid) tasapinnalistest kujunditest (ruut, ring, ristkülik ja kolmnurk).
1. Kirjeldab tegevusi erinevatel nädalapäevadel ja teab nädalapäevade järjestikuseid nimetusi. 2. Eristab mõisteid *kiiresti - aeglaselt, varsti, hiljem, kohe*.	1. Teab kuude nimetusi ning enda sünnikuud ja -päeva. 2. Määrab kellaaega täistundides ning koostab päevakava. 3. Kasutab kõnes õigesti sõnu *enne, praegu, hiljem - varem, noorem - vanem*.
1. Määrab eseme asukohta teise eseme suhtes: *all - peal, kohal, keskel, äärel, vasakul - paremal*. 2. Orienteerub ruumis (õues) juhendite järgi.	Orienteerub tasapinnal (paberil).

SEPTEMBER

5- aastased

- Loendamine 1-5
- Kolmnurk
- Ring
- Ristkülik, ruut

6-aastased

- Loendamine 1-12
- Kolmnurk
- Ring

- Ristkülik, ruut
- Ruumilised geomeetrilised kujundid: kera, kuup, nelitahukas.

OKTOOBER

5-aastased
- Hulgad. Hulga moodustamine.
- Suurem – väiksem.
- Vasak – parem. Arv 1.
- Geomeetrilised kujundid.

6-aastased
- Hulga mõiste. Hulga moodustamine.
- Rühmitamine. Järjestamine. Üleliigse eraldamine.
- Vasak – parem. Rühmitamine.
- Võrdlemine. Numbrite eelharjutused.

NOVEMBER

5-aastased
- Number 1, number 2.
- Paari mõiste. Paaride moodustamine.
- Aastaajad. Number 3.
- Ees – taga, all – üleval. Hulgad.
- Number 4. Number 5.

6-aastased
- Arv ja number 1 ja 2.
- Mõiste “paar”. Paaride moodustamine.
- Aastaajad. Arv ja number 3.
- Matem. jutukese koostamine. Hulgad.
- Arv ja number 4 ja 5.

DETSEMBER

5-aastased
- Mõiste “paar”. Paaride moodustamine.
- Mõtle!
- Loendamine 1-5.

6-aastased
- Matem. jutuke.
- Arv ja number 0. Mõtle!
- Loendamine 1-10. Märgid: +, -, =.

JAANUAR

5-aastased

- Loendamine 1-5. Suurem – väiksem.
- Esemete erinevus. Üleval – all.
- Esemete rühmkitamine teatud tunnuste alusel. Hulkade võrdlemine.
- Ees – taga. Ajamõisted: päev, nädal, kuu, aasta.

6-aastased

- Arvuta! Arv ja number.
- Liitmise mõiste. Liitmine. Arv ja number 7.
- Liitmise harjutamine. Arv ja number 8.
- Lahutamise mõiste. Lahutamine. Arv ja number 9.

VEEBRUAR

5-aastased

- Erinevad hulgad: suurem – väiksem hulk. Pikem – lühem.
- Hulkade moodustamine arvsõna või antud näidise järgi.
- Tasapinnalised geomeetrilised kujundid. Pikkus, paksus, vanus, sarnasus.
- Hulgad. Ruumilised geomeetrilised kujundid.

6-aastased

- Liitmise harjutamine. Liitmine (võrduste koostamine).
- Liitmine – lahutamine; harjutamine.
- Arvude järjestamine. Arvuta!

MÄRTS

5-aastased

- Joonista sarnaselt. Ruudu lugemine; ruuduline paber.
- Kell; täis- ja pooltund. Aastaajad.
- Rahaühikud. Number 6.

6-aastased

- Arvuta! Ruudu lugemine; mustri koostamine.
- Kell. Täis- ja pooltunni määramine kella järgi.
- Rahaühikud. Arvuta!

APRILL

5-aastased

- Leia sarnasused. Võrdle! Tee lõpuni!
- Liikumiskiirus. Nädalapäevad.
- Värvi võrdne arv! Hulgad.
- Öö ja päev. Joonista sarnaselt.
- Joonista sama palju, värvi!

6-aastased

- Leia sarnasused, võrdle! Arvuta!
- Liikumiskiirus. Nädalapäevad.
- Nuputa! Arvuta!
- Öö ja päev. Nuputa!

MAI

5-aastased

- Leia ja joonista samasugune. Joonista sama palju kriipse!
- Pane kokku, värvi! Joonista õige asi pakki.
- Kella tundmine: täis- ja pooltund.
- Aasta jooksul õpitu kordamine.

6-aastased

- Arvuta!
- Liitmine – lahutamine.
- Matem. jutukese koostamine.

Algteadmiste andmine matemaatikas toimub mängulises tegevuses ja integreeritult teiste tegevustega ning samuti iseseisvate ülesannete ja õppemängude abil.

Eesmärgid:

- Kujundada oskusi orienteeruda esemete maailmas, neid võrrelda, rühmitada, järjestada.
- Kujundada oskust orienteeruda ruumis ja ajas.
- Kujundada oskust orienteeruda arvude maailmas.
- Kujundada arusaamist pikkusest, mahust, massist, ajast, rahalistest väärtustest ning nende mõõtmisest.
- Teada ja tunda tasapinnalisi ja ruumilisi kujundeid.
- Valmistada lapsi ette numbrite kirjutamiseks ja arvutamiseks.

Õpitulemused:

Lapsed peaksid tundma:

- Lihtsamaid tasapinnalisi kujundeid (ring, ruut, kolmnurk, ristkülik).
- Lihtsamaid ruumilisi kujundeid (kera, kuup, nelitahukas).
- Enamkasutatavate mõõtühikute nimetusi (meeter, liiter, kilogramm, kroon, sent).
- Arvude 1-12 järjestamist
- Märke + ja – ja =.
- Järjestada ja rühmitada esemeid ja nähtusi suuruse-, asendi- ja ajatunnuse järgi.
- Määrata oma asukohta ümbritsevate esemete suhtes.
- Kirjeldada ümbrust kujundimõistete abil.
- Kella järgi määrata aega täis- ja pooltundides.
- Suhelda omavahel (nt mängudes) ja täiskasvanutega (nt kaupluses) ostude tegemisel ja nende eest tasumisel enamkasutatavate mõõtühikute piires.
- Üksühese vastavause alusel moodustada hulgaga samaväärseid hulki.
- Võrrelda kaht esemete hulka esemetest paaride moodustamise teel.
- Säilitada hulka peale esemete ümberpaigutamist.
- Määrata esemete hulga tunnust ja jaotada esemeid kahe erineva tunnuse alusel.
- Loendamise teel, 12 piires, teha kindlaks esemete arv (mitu on?).

- Mõõta esemete pikkust pulga abil.
- Etteantud kahe hulga järgi koostada tekstülesandeid (matemaatilisi jutukesi).
- Nimetada antud arvu naaberarvud.
- Liita ja lahutada 5 piires.

Õpivara:

”Valmistume kooliks” 1. ja 2. osa; P. Kula
”Mudilaste Töövihik” 1. ja 2. osa; S. Kiis, M. Olt
”Jussikese matemaatika”; T. Kauk, S. Reinla
Töölehed kaustast; tõlge Soome keelest
Muhel, Imbi. Pilt ja ülesanne. Tallinn: Koolibri 1992
Poopuu, S. Kirjutan numbreid. Paide: Kuma 2003
Merusk, M., Põldaru, M, Olt, M. Lasteaia matemaatika. Imavere: Shalom 2002
Maris Kilmi, Veronika Kivisilla, Irja Loorand, Tiiu Maasik. ”Aastaringmäng” I, II.

KUNST

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps:
1) tunneb rõõmu loovast eneseväljendusest;
2) kujutab isikupäraselt ümbritsevaid esemeid, sündmusi ja oma kujutlusmaailma;
3) vaatleb, kirjeldab ja kujundab ümbritsevat ja tarbeesemeid;
4) kasutab õpitud voolimis-, joonistamis- ning maalimisvahendeid ja -võtteid;
5) kasutab materjale ja tööriistu ohutult ning sihipäraselt;
6) vaatleb kunstiteoseid ja kirjeldab nähtut.

Õppesisu:
1) kujutamine ja väljendamine: mõtete, tunnete edasiandmine nähtaval kujul;
2) kujundamine: objektile esteetilise lisaväärtuse andmine;
3) tehnilised oskused: voolimine, joonistamine, maalimine, meisterdamine;
4) kunstiteoste vaatlemine, vestlused kunstiteostest, kunstist.

Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel:
1) antakse lapsele võimalus saada elamusi, tunda rõõmu ja rahulolu ning tal on võimalus väljendada oma maailmanägemist;
2) suunatakse last vaatlema ning voolides, joonistades, maalides ja meisterdades kasutab laps vaatlustel tehtud tähelepanekuid;
3) kasutatakse teemasse sisseelamiseks mängu, muusikat, lihtsat lavastust, jutu lugemist jne;
4) arvestatakse, et lapse jaoks on oluline loomiseks ja lahenduste leidmiseks teha katsetusi ning avastusi, otsida ja saada vastuseid tekkinud küsimustele, omandatud oskusi rakendada ja loovalt kombineerida;
5) julgustatakse last kasutama ja katsetama tema enda pakutud lahendusi töö mitmekesistamiseks ning ergutatakse lapse kujutlus- ja algatusvõimet, jälgides, et säiliks lapse isikupärane eneseväljendus;
6) viiakse kunstitegevusi läbi ka õues, samuti kasutatakse kunstitegevust teiste valdkondade õppe- ja kasvatustegevuste osana, joonistatakse nii paberile, kivile, puidule, liivale või kombineeritakse erinevaid materjale;
7) suunatakse last tehtut analüüsima, selgitama, miks ta kujutas esemeid, nähtusi just sellisel viisil, milliseid materjale ja tehnikaid kasutas ning kuidas tööga rahule jäi. Kaaslaste töödesse tolerantse suhtumise kujundamisele aitab kaasa, kui analüüsitakse nii laste töid kui ka kunstiteoseid ning põhjendatakse oma hinnangut.

Õpitulemus:
1) leiab ümbritseva vaatlemisel erinevaid detaile, objekte ja nendevahelisi seoseid ning kujutab ümbritsevat vabalt valitud viisil;
2) väljendab joonistades, maalides, voolides ja meisterdades meeleolusid ja fantaasiaid;
3) kasutab kunstitöö loomiseks erinevaid vahendeid;
4) kujutab inimesi neile iseloomulike tunnuste kaudu;
5) keskendub alustatud tegevusele ja loob oma kunstitöö;
6) loob esemeid erinevaid tehnikaid ja materjale kasutades ning räägib nende otstarbest;
7) koostab ise või valib tööst lähtuvalt sobivad motiivid või vahendid eseme kaunistamiseks;
8) kirjeldab kunstiteoseid, nende värve ja meeleolu.

LAPSE ARENGU EELDATAVAD TULEMUSED

Sisuplokid	3aastane	5aastane	7aastane
Kujutamine ja väljendamine	1. Tunneb rõõmu kunstitegevuses osalemisest. 2. Leiab kritselduste hulgast nime(tuse) andmist või loo jutustamist väärivaid kujundeid. 3. Leiab ümbritsevas juhendamise toel sinise, kollase, punase ja rohelise värvi.	1. Kujutab natuurist inspireeritud asju, objekte jne isikupäraste sümbolitega, mis olemuselt täienevad ja muutuvad keerukamaks. 2. Jutustab oma piltides nii tuttavatest asjadest ja kogetud sündmustest kui ka oma fantaasiatest. 3. Kasutab emotsioonide, nähtuste, esemete jne kujutamiseks värvitoone oma seostest ja tunnetest lähtuvalt. 4. Valib mõtte teostamiseks sobivaimana tunduvad vahendid. 5. Võrdleb heledamaid ja tumedamaid värvitoone ning tunneb sinist, kollast, punast, rohelist, valget, musta, pruuni ja roosat.	1. Kasutab loovalt geomeetrilisi kujundeid ja nende kombinatsioone keerukamate objektide ülesehitamiseks. 2. Püsib töös valitud teemas seda isikupäraselt tõlgendades. 3. Jutustab temaatilistes töödes tegelaste tegevusest, omavahelistest suhetest ning tegevusajast ja -kohast. 4. Rõhutab kõige tähtsamat oma töös värvi, suuruse või asukoha valikuga. 5. Tunneb ümbritsevas esinevaid värve ja nimetab erinevaid värvitoone (hallikas, taevasinine jne).
Kujundamine	Kaunistab (täppidega, joontega) ruumilisi ja tasapinnalisi esemeid (nt lillepotti, paberit, taskurätti, papptaldrikut, palli, sokki, plastiliinist plaati, kivi jne).	1. Koostab elementidest lihtsa kordumisskeemiga mustririba eseme äärise kaunistamiseks (tass, taskurätt jne). 2. Kujundab õpetajaga koos tähtpäevakaardi sündmuse meeleoluga sobivate motiividega. 3. Valib kaunistusmotiivi ja kannab juhendamisel šablooni või templi abil selle omavalitud kohale esemel (kruusil, taldrikul, pluusil jne).	1. Märkab mustri rütmi ja suudab seda jätkata. 2. Kujundab kaunistusmotiivi või mustri, arvestades kaunistatavat eset. 3. Selgitab omavalmistatud (voolitud, volditud, meisterdatud) esemete otstarvet ja nimetab koha, kuhu see sobib. 4. Aitab kujundada tähtpäevaga seotud peolauda ja ruumi.
Voolimine	1. Õpetajat jäljendades muljub ja näpistab, rullib ja veeretab voolimismaterjale. 2. Teeb sõrme või pulgaga pehmesse voolimismaterjali jäljendeid.	1. Õõnestab ümarvorme süvendit pöidlaga vajutades. 2. Muudab voolimismaterjalide kuju neid pigistades ja venitades. 3. Nii ümar- kui ka piklikke vorme töödeldes loob soovitud esemeid. 4. Ühendab voolitud detaile omavahel.	1. Kasutab iseseisvalt tuttavaid voolimismaterjale, arvestades nende eripära. 2. Valmistab õpetajaga koos uusi voolimissegusid. 3. Niisutab voolingute ühenduskohti esemete tugevdamiseks.

Sisuplokid	3aastane	5aastane	7aastane
Joonistamine	Tekitab iseseisvalt jämedate joonistus-materjalidega (rasva-kriitide, pehmete pliiatsitega jne) erinevaid jälgi (täppe ning vertikaalseid, horisontaalseid, sirgeid, lainelisi, katkendlikke ja spiraalseid jooni), püsides paberi piirides.	1. Jooni ja kujundeid ühendades joonistab sümbolitega, mis täienevad ja muutuvad keerukamaks. 2. Joonistab ning värvib pindu värvi- ja viltpliiatsitega, kriitide ja söega, muutes joonte tihedust. 3. Kasutab joonistusvahendeid liigse surveta.	1. Kasutab soovi korral koos erinevaid joonistusvahendeid nende olemusest lähtuvalt. 2. Värvib oma joonistatud või värviraamatu kujundeid, varieerides käe liikumise suunda. 3. Sobitab pindu kattes hele-daid ja tumedaid, peeni ja jämedaid jooni.
Maalimine	1. Tõmbab pintsliga erineva suunaga jooni, teeb täppe ning katab pindu. 2. Trükib näpuvärvidega sõrmede ja kogu käega. 3. Vajutab jäljendeid, kattes templi iseseisvalt värviga.	1. Võtab pintslile vajaduse korral lisaks värvi ja katab pindu. 2. Teeb objektidele väiksemaid detaile pintslivajutuste ja -tõmmetega. 3. Ei kata maalides juba küllaldaselt kaetud pinda korduvalt.	1. Segab värve uute toonide saamiseks. 2. Kasutab töös eri jämedusega pintsleid. 3. Väldib värvide määrdumist. 4. Kasutab töös pintslit erine-valt (pintsli otsa ja külge).
Meisterdamine	1. Kortsutab iseseisvalt pehmet paberit ning rebib paberist tükke. 2. Katab aluspinna liimiga, puistab sellele erinevaid objekte ja liimib kujundeid.	1. Rebib ja lõikab paberist ribasid ja kujundeid ning kleebib need sõltuvalt töö olemusest. 2. Lükib paelale, traadile vms auguga esemeid. 3. Valib meelepärased meister-damisvahendid (looduslikku ja tehismaterjali, paberit jms) ning neid omavahel ühendades või materjale kombineerides loob oma töö.	1. Kujundab või täiendab oma tööd, kleepides sellele erinevast materjalist tükke, objekte jne. 2. Valib eri materjalide liitmiseks ühendusviiside seast oma mõtte teostamiseks sobivamad või leiab oma võtted. 3. Valmistab lihtsa mänguasja täiskasvanu tegevust matkides.
Kunsti vaatlemine, vestlused kunstist	1. Vaatleb pilte, näidis-töid ja raamatu-illustratsioone ning vastab küsimustele. 2. Näitab teistele oma tööd kui kunstiteost ja räägib sellest.	1. Vaatleb omal algatusel raamatuillustratsioone ja kunstitöid ning esitab nende kohta küsimusi ja avaldab arvamust. 2. Jutustab küsimuste toel, mida ta on oma töödes kujutanud, ning nimetab, mis materjale ta on oma töös kasutanud. 3. Suhtub heasoovlikult kaaslaste töödesse.	1. Märkab teoseid või ümbruses leiduvaid objekte vaadeldes ning kirjeldades detaile ja värve ning tajub meeleolu. 2. Fantaseerib ja jutustab teose juurde ka loo: mis juhtus enne, mis juhtub pärast. 3. Kasutab raamatu-illustratsioone, fotosid ja kunstiteoseid (sh skulptuure) oma töö lähtealusena, luues oma vaba ja isikupärase variandi.

Läbi isetegemisrõõmu ja kunstiteoste vaatluse on võimalik suunata ja jälgida lapse arengut tervikuna. Eelkõige areneb kunstiga kokku puutudes lapse loovus, fantaasia, mõtlemine, täieneb erinevate materjalide ja vahendite kasutamisoskus, areneb käeline tegevus ja kujuneb ilumeel. Erinevalt teistest ainevaldkondadest on kunstiõpetuse kaudu koodu silmaga nähtav ja käega katsutav ning võimaldab omandatud teadmisi konkretiseerida. Kunstiõpetus on sillaks kõigi teiste õpetatavate ainevaldkondade vahel. Kunstitööde teemad valitakse nädala teemast lähtudes.

Kasutatavad materjalid ja töövahendid
Järgnev materjalide loetelu on kirja pandud seetõttu, et lasteaia õpetajatel oleks ülevaade milliseid vahendeid on rühmas piisavalt, millised vajavad täiendamist.

Voolimine
Savi, värviline vaha, soolatainas
Voolimisalused, voolimispulgad, labidad, niisked lapid käte pühkimiseks
Ka küpsetamine võib rõõmu pakkuda igas vanuses lastele. Mida küpsetatakse ja milliseid vahendeid ja aineid seejuures kasutatakse, see sõltub teema valikust.

Joonistamine ja maalimine.
Erinevad pintslid, guaššvärvid, akvarellvärvid, näpuvärvid, klaasivärvid.
Värvipliiatsid, viltpliiatsid,, värvilised kriidid, asfaldikriidid
Eri formaadi ja paksusega paber
Kile töölaua katmiseks, veetopsid, pintslilapid

Meisterdamine.
Pabermaterjal – värvilised paberid, papp, ajakirjad, ajalehed, kartong, kalendrid jm.
Jääkmaterjal – plastikpudelid, pappkarbid, tikutopsid, toidukile, foolium, paelad, lõng, tekstiilijäägid jm.
Looduslik materjal – puuoksad, kuivatatud taimed, lehed, teokarbid, sammal, käbid, kivid jms.
Abivahendid – käärid, eriotstarbelised liimid, traat, teip jne.

VOOLIMINE
3-4AASTASED LAPSED
Vastavalt rühma töökorraldusele võib töö toimuda nii alagruppides kui ka kogu rühmaga. Lapsed pesevad ja koristavad õpetaja abiga oma töövahendid ise.
Õpitakse:

- Tundma erinevaid materjale
- Kinnistama erinevate materjalide kasutamise oskust
- Voolima 2-3 tuttavast vormist koosnevaid esemeid, liites osad kokkuvajutamise teel
- Kasutama abimaterjale (voolimis pulgad, niiske lapp)
- Jaotama voolimismaterjali osadeks
- Peopesade vahel voolitud pikklikku vormi sõrmede vahel peenemaks rullida
- Vajutama ketast sõrmedega õhemaks
- Venitamistehnikat
- Vajutama kerasse või silindrisse süvendit
- Kujutama lihtsamaid mitmeosalisi esemeid, liites osad põhivorm külge vajutamise ja silumise teel
- Värvima mõningaid voolinguid

5-7-AASTASED LAPSED

Õpitakse:

- Kinnistatakse varem omandatud töövõtteid
- Tundma erinevaid voolimismaterjalide omadusi
- Nägema ja hindama vormide mitmekesisust ja ilu
- Voolima esemeid ühest tükist
- Tabama kehaosade paigutust ja proportsioone, kujutama kehaasendeid ja liigutusi
- Kujundama reljeefseid pilte ja mustreid
- Tegelema pisiplastikaga
- Värvima valmis voolinguid

JOONISTAMINE JA MAALIMINE

3-4AASTASED LAPSED

tegevus võib toimuda nii alarühmades kui ka kogu rühmaga. Kui laps ei soovi maalimisest osa võtta, siis tuleb tegevusse kaasata teist laadi ülesandega: jälgida teiste laste tegutsemist, tuua kellelegi puuduv töövahend, aidata koristada jne.

Selles vanuses peaks suurenema lapse enda aktiivsus töö tegemisel.

Õpetaja juhendab laudade katmist enne töö alustamist ja vahendite puhastamist peale töö lõppu.

Õpitakse:

- Õpitakse ja kinnistatakse pintsli ja pliiatsi hoidmist
- Värvide kasutamisoskust seoses uute vahendite kasutusele võtmisega
- Kujutama ringi, ruutu, kolmnurka
- Korrapäratu kujuga kinnisvorme
- Seostama erinevaid jooni ja vorme
- Kasutama kogu paberipinda
- Kujutama esemeid ja olendeid erinevates asendites
- Vaatlema loodust ja esemeid, nägema iseloomulikke tunnuseid: värvi, vormi ja suuruse erinevusi
- Kujutama lihtsat tegevust, lisades esemetele täiendavaid detaile, kujutama inimesi ja teisi
- Elusolendeid erinevas suuruses ja asukohas
- Nägema rahvakunstis peituvate värvide kooskõla

5-7AASTASED LAPSED

Tegevus toimub kogu rühmaga või alarühmades. Seoses teemade keerukuse kasvuga peaks lapsel jääma vabal ajal võimalus oma töö viimistlemiseks, lõpetamiseks. Võib teha n.ö kahetunniseid töid.

Joonistamiseks ja maalimiseks vajalikud vahendid on lastele kättesaadavas kohas, nii et nad saaksid tegutseda ka vabal ajal.

Tööks vajalikud vahendid toob lauale ja koristab laps ise.

Õpitakse:

- Kinnistatakse kõiki eelnevalt omandatud tehnilisi oskusi
- Edasi andma esemete ja olendite proportsioone
- Kasutama töödes perspektiivi
- Koostama mustrit arvestades rütmi
- Valima iseseisvalt sobivat paberi asendit
- Andma edasi erinevaid näoilmeid

- Kujutama loomi ja inimesi liikumises
- Nägema looduses erinevaid värvitoone ja neid oma töös edasi andma.

KLEEPIMINE JA MEISTERDAMINE
3-4AASTASED LAPSED

tegevus võib toimuda alarühmades või kogu rühmaga. Selles vanuses on sobilik tutvustada erinevaid paberi käsitlemise võtteid (rebimine, lõikamine, voltimine), lihtsamaid võtteid loodusliku materjaliga tegutsemisel.
Jõukohane on õpetada esmaseid töövõtteid liimipintsli ja-pulga kasutamiseks.
Õpetaja abiga pannakse valmis töövahendid ja koristatakse laud peale töö lõppu.

Õpitakse:
- Lihtsatest kujunditest kokku kleepima tasapinnalisi esemeid paberile
- Kasutama töödes lihtsamaid mustrikombinatsioone
- Lõikama kääridega lihtsamaid kujundeid
- Kasutama erinevaid materjale ja vahendeid saades huvitava ja nauditava tulemuse.

5-7AASTASED LAPSED
Tegevus võib toimuda nii alarühmades või kogu rühmaga.
Kinnistatakse õpitud töövõtteid kääridega, liimipulgaga või mõne teise töövahendiga olenevalt teemast ja kasutatavatest materjalidest.
Lapsed katavad laua ise ja ka koristavad selle.

Õpitakse:
- Looma süžeelisi pilte erinevaid detaile kokku kleepides
- Rakendama erinevaid paberi kasutamise võtteid (voltimine, kortsutamine, tasapinnaline või ruumiline leepimine jms)
- Valmistama looduslikku või jääkmaterjali kasutades lihtsamaid ruumilisi kujundeid, meisterdama nukukesi, tegema lihtsamaid loodusseadeid
- Teemade sisuline valik kõikide kunstitegevuse liikide puhul jääb õpetaja ja laste ühiseks loominguks.

Õpivara:
Reitel, L. Kirikuaasta meisterdamisi lastele. Tallinn: PrinTall 1993
Robal, Mare. Jääkmaterjali kasutamise võimalusi meisterdamisel. Tallinn: Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuse trükikoda 1997
Saarsoo, Gled-Airiin. Kevadised meisterdused. Tallinn: Avita 2003
Saarsoo, Gled-Airiin. Sügisesed meisterdused. Tallinn: Avita 2003
Saarsoo, Gled-Airiin. talvised meisterdused. Tallinn: Avita 2003
Steinberg, maie. Paberist voltimine. Tallinn: Valgus 1984
Vahter, E. Kinnipüütud lehesadu. Tallinn: Avita 2001
Vahter, E. Kõige lumisem lumeaeg. Tallinn: Avita 2002
Vahter, E. Puhtalt porikarva. Tallinn: Avita 2002
Vahter, E. Teeme koos lapsega: 50 ideed lapse arendamiseks. Tallinn: Tallinna Raamatutrükikoda 1997
Watt, Fiona. Uus kunstiraamat. Tallinn: Koolibri 2003
Wilkes, Angela. Põnev vihmase ilma raamat. Tallinn: Koolibri 1997

MUUSIKA

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps:
1) tunneb rõõmu laulmisest ja musitseerimisest;
2) suudab keskenduda kuulatavale muusikapalale;
3) suudab ennast loovalt väljendada laulmise, liikumise, tantsimise ja pillimängu kaudu;
4) suudab musitseerida nii rühmas kui ka üksi.

Valdkonna *Muusika* sisu:
1) laulmine;
2) muusika kuulamine;
3) muusikalis-rütmiline liikumine;
4) pillimäng.

Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel:
1) on esikohal emotsionaalne ja aktiivne muusikaalane tegevus;
2) kujundatakse ja arendatakse lapse muusikalis-loomingulisi võimeid, samuti kultuurilis-sotsiaalset aktiivsust ning väärtushinnanguid;
3) arvestatakse lapse individuaalseid eeldusi ning toetutakse eduelamusele ja tunnustusele;
4) kasutatakse muusikat lõimiva tegevusena ka teistes õppe- ja kasvatustegevuse valdkondades nagu *Keel ja kõne*, *Kunst* jne; muusika on igapäevaelu osa, nii argi- kui ka pidulike sündmuste puhul;
5) seostatakse üksteisega muusika kuulamine, laulmine, pillimäng, muusikalis-rütmiline liikumine, mängud ja tantsud;
6) muusikapalade (laulud, palad muusika kuulamiseks, tantsud ja mängud, pillilood) valikul arvestatakse laste huvidega ning ea- ja jõukohasusega.

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 6–7aastane laps:
1) laulab ilmekalt loomuliku häälega ja vaba hingamisega;
2) laulab eakohaseid rahva- ja lastelaule nii rühmas/ansamblis kui ka üksi;
3) suudab laulu või muusikapala tähelepanelikult kuulata ning kuulatud muusikat iseloomustada;
4) eristab kuulmise järgi laulu ja pillimängu;
5) eristab tämbri ja kõla järgi õpitud pille;
6) mängib eakohastel rütmi- ja meloodiapillidel õpitud lauludele ja instrumentaalpaladele lihtsaid kaasmänge;
7) mängib lastepillidel ja oskab mängida ka pilliansamblis;
8) liigub vastavalt muusika meeleolule;
9) väljendab ennast loovalt muusikalis-rütmilise liikumise kaudu.

ÕPETATAVAD MUUSIKALISED OSKUSED
4- aastased lapsed

- vaba, loomuliku häälega, selge diktsiooniga, rütmikalt laulmine;
- ansamblitunnetuse, muusikalise mälu arendamine, korraga laulu alustamine ja lõpetamine;
- laululoomingule ergutamine;
- rõõmu tundmine rütmilisest eneseväljendusest, õige reageerimine muusika algusele ja lõpule;
- tempo muutuste, helitugevuse ja registrite eristamine;
- kerge, rütmikas kõnd ja jooks, liikumine hanereas ja ringis, üksi ja paaris;

- lihtsate tantsude esitamine, tantsuelemendid: püstplaks, eesgalopp, kand-varvasastak, sulghüpped;
- liikumisloomingu arendamine.

5- aastased lapsed

- õige kehahoid laulmise ajal, intonatsioonipuhtus, rütmi täpsus, laulu esituse ilmekus;
- laulu korraga alustamine ja lõpetamine, laulu meloodia ja rütmi õige edasiandmine;
- kuulmise ja laululoomingu arendamine;
- laulmine nii rühmas kui iseseisvalt;
- õpitud liikumiselementide kasutamine rütmilisel liikumisel (ees- ja külggalopp, hüpaksamm, käärhüpe);
- liigutuste täpsus ja väljenduslikkus, kogu rühma sünkroonne ja rütmikas liikumine;
- liikumislooming, individuaalsus;
- muusika iseloomustamine, muusikaliste väljendusvahendite õppimine, loomevõime arendamine;
- mängimine meloodia- ja rütmipillidel: lihtsad ostinato saated, osalemine pilliorkestris;
- improviseerimisoskuse arendamine.

6- aastased lapsed

- ilmekus laulmisel, olenevalt teksti ja meloodia iseloomust;
- helilaadi ja rütmitaju, kuuldekujutlusvõime ja muusikalise mälu arendamine;
- laululoomingu arendamine;
- liikumine vastavalt muusika väljendusvahenditele;
- liikumise sünkroonsuse ja liigutuste viimistletuse taotlemine, täpsus, väljendusrikkus, õige kehahoid (ees ja külggalopp, hüpaksamm, vahetus- ja polkasamm, luisksamm, kõrvalastesamm, käärhüpe);
- laulu või muusikapala lõpuni kuulamine ja iseloomustamine;
- lihtsamate źanrite äratundmine (hällilaul, marss, rahvalaul, tantsuviis);
- mõisted: rahvamuusika ja helilooja,
- mängimine eakohastel pillidel (rütmi- ja meloodiapillid);
- improviseerimisoskuse arendamine.

LAPSE ARENGU EELDATAVAD TULEMUSED

Muusika-tegevuse liigid	2–3aastased	3–4aastased	4–5aastased
Laulmine	Kuulab ja jälgib õpetaja laulu.	1. Huvitub laululistest tegevustest; püüab õpetajaga kaasa laulda (lauldes kaasa nt üksikuid silpe, sõnu, laululõike). 2. Osaleb laulude esitamises (plaksutab või laulab kaasa).	1. Laulab rühmaga samas tempos. 2. Laulab peast lihtsamaid õpitud rahva- ja lastelaule.
Muusikalis-rütmiline liikumine	Sooritab koos õpetajaga lihtsaid liikumisi vastavalt laulu tekstile (nt paigal-tammumine, keerutamine üksikult, koosjalu hüplemine, lehvitamine, käte peitmine selja taha, viibutamine sõrmega, kükitamine).	Liigub koos õpetajaga vastavalt muusika meele-olule, arvestades pulssi ja meetrumit (nt kõnd ja jooks, päkkadel kõnd, ühe ja vaheldumisi kahe jalaga koputamine, keerutamine paarilisega).	1. Väljendab muusika mee-leolu liikumise kaudu (nt plastilise intoneerimise ehk loova liikumisega). 2. Tantsib, kasutades ea-kohaseid tantsuelemente (nt põlvetõstekõnd ja -jooks, liikumine hanereas ja ringis). 3. Osaleb laulumängudes.
Muusika kuulamine	Tunneb rõõmu kuulatavast laulust või muusikapalast.	Reageerib emotsionaalselt muusika iseloomule (nt plaksutab, kõigutab keha vmt).	1. Kuulab laulu ja muusikapala. 2. Väljendab emotsionaalselt kuulatud muusikas tajutud kontrastseid meeleolusid liigutuste ja liikumisega. 3. Tunneb kuulmise järgi ära mõningaid õpitud laule.
Pillimäng	Mängib õpetaja ette-näitamisel kaasa kuuldud muusikale kehapillil (plaksutab, patsutab kaasa pulssi või rütmi).	Mängib muusikat kuulates, liikudes ja lauldes kaasa pulssi või rütmi kehapillil, kõlapulkadel, randmekuljustel, väikesel trummil ja marakal.	1. Mängib rütmipille (nt kõlakarpi, trummi, kuljuseid, pandeirat) muusika kuulamise, liikumise ja laulmise saateks. 2. Eristab kuulates neid tämbri järgi.

5–6aastased	6–7aastased	7aastased
1. Laulab väljahingamisel loomuliku häälega. 2. Esitab laule rühmaga samas tempos. 3. Laulab peast teistega koos mõningaid rahva- ja lastelaule.	1. Laulab ilmekalt, lähtudes laulu ja teksti karakterist. 2. Laulab peast õpitud rahva- ja lastelaule ning esitab neid rühmas.	1. Laulab ilmekalt voolava ja pehme häälega eakohaseid rahva- ja lastelaule. 2. Esitab neid laule nii rühmas kui ka üksi.
1. Muudab liikumist muusikaosade ja muusikaliste väljendus-vahendite vaheldumise põhjal (tempo, dünaamika, register), arvestades pulssi ja meetrumit (nt liigub hanereas ja ringis nii üksi kui ka paaris). 2. Esitab õpetaja seatud tantse, kasutades õpitud tantsu-elemente.	1. Liigub ja tantsib sünk-roonis teistega, kasutades näiteks hüpaksammu ja eesgaloppi. 2. Kõnnib, jookseb ja reageerib muusika tempo muutustele rütmiliselt täpselt (nt muudab liikumissuunda muusika dünaamika ja tempo järgi).	1. Väljendab ennast loovalt liikumise kaudu, toetudes õpitud muusikalistele väljendusvahenditele (tempo, dünaamika, register, muusika meele-olu), nt kasutab külg- ja eesgaloppi ning hüpaksammu. 2. Sooritab tantsuliigutusi sünkroonselt, väljendusrikkalt ja õige kehahoiuga.
1. Kuulab laulu ja muusikapala huviga. 2. Väljendab kuulatud muusikas tajutud meeleolusid erinevate muusikaliste tegevuste (liikumise, laulmise, pillimängu) kaudu, näiteks järgib tempot ja rütmi kehalise liikumisega või, tundes ära õpitud laulu (kuuldes nii meloodiat kui ka sõnu), hakkab kaasa laulma.	1. Tunneb ära lihtsamaid žanre (marss, laul, tants). 2. Väljendab loovalt muusika kuulamisest saadud elamusi.	1. Kuulatud muusikat iseloomustades kasutab eakohast sõnavara. 2. Näitab tegevuses üles loomingulist initsiatiivi, toetudes oma kogemusele kuuldud palade suhtes (nt jutustab, mida kuulis muusikas). 2. Eristab vokaal- ja instrumentaal-muusika lihtsamaid žanre (hällilaul, marss, tantsuviis, rahvalaul).
1. Mängib ja tunneb kuulates tämbri järgi ära õpitud rütmipille. 2. Mängib rütmisaateid lasteriimidele ja -lauludele. 3. Ansamblimängus osaledes alustab ja lõpetab koos teistega, mängib nendega ühes tempos. 4. Mängib tamburiini, kõlatoru, võrutrummi ja kastanjette.	1. Mängib rütmi- ja meloodiapillidel (nt puu-agoogo, taldrik, guiro, triangel, kõlaplaadid) lihtsamaid *ostinato* kaasmänge (lühikest korduvat rütmi-, viisi- või meloodialõiku). 2. Mängib pilliansamblis.	1. Oskab mängida eakohastel rütmi- ja meloodiapillidel kaasmänge õpitud lauludele, lasteriimidele ja instrumentaalpaladele. 2. Mängib pilliansamblis. 3. Mängib järgmisi pille: kõlaplaadid, metall-agoogo, *cabasa*, *cazizi*, plaatpillid (ksülofon, metallofon, kellamäng).

RÜHM (4 -6-a.)	**MUUSIKA KUULAMINE**	**LAULMINE**	**RÜTMILINE LIIKUMINE**	**PILLID**
Sept.	Sügise hääled .Muusika vaikne, tähelepanelik kuulamine.	Loomuliku, vaba häälega laulmine. Erinevate häälte matki-mine. Nimemängud.	Liikumine ringis, siira- viira, kerge jooks.	Kehapillid. Rütmipillid: marakad, kõlapulgad jt.
Okt.	Aeglane- kiire, vaikne- vali. Helid meie umber.	Ilmekas laulmine. Meloodia liikumise suuna jälgimine.	Stopp- ja kujumängud. Erinevate meeleolude väljendamine liikumises.	Kehapillid. Meetrumi-tunnetus.
Nov.	Meeleolult erineva 2- osalise kontrastse muusika kuulamine. Rõõmus- kurb.	Muusikaliste fraaside lõpuni laulmine. Kooslaulmise kujundamine.	Hüpaksamm, ees- ja külg-galopp. Liikumine üksinda, paaris, läbisegi.	Rütmiline kajamäng, rütmitelefon.
Dets.	Talvised loodushääled. Kõrge- madal. Dünaamika eristamine kuulatavas palas.	Rütmiline täpsus laulmisel, ansamblitunnetus. Mõisted: helilooja, luuletaja.*	Meetrumi ja rütmi edasi andmine. Omaloominguline liikumine.	Pillisaade. Kuljused, kellukesed, trianglid, kõlaplaadid.
Jaan.	Muusikaline mälu, kuulde-kujutlused. Kuuldud pala analüüs.	Rahvalaul. Omaloomingule julgustamine.	Rahvamängud, -tantsud. Külgsamm, ristkäevõte*. Väljendusrikkus.	Meloodiapillid, ostinato saated.
Veebr.	Muusika väljenduslikkuse tajumine. Mõiste: marss. Eesti hümn.	Ansamblitunnetus. Rahvalaul.	Liigutuste sooritamine nii vasaku kui parema käe ja jala. Käevangus keerutamine.	Kaasmäng õpitud laulule, rütmisaate improviseerimine.
Märts	Kevadised loodushääled. Mõisted: tugev- nõrk. Erinevad rütmid ja dünaamika.	Ühtlase tempo hoid-mine laulmisel. Erinevad kõrgused, dünaamika, emotsioonid.	Muusikale iseloomulik kujundlik liikumine. Rütmiline täpsus tantsu-liigutustes.	Metallofon, ksülofon, kõlaplaadid. Improvi-seerimine meloodia-pillidel.
Apr.	Tämbriline kuulmine. Lindude hääled.	Kergelt, laulvalt, lõbusalt laulmine. Pikema vältusega helide välja pidamine.	Ruumis orienteerumine, paarile, ringide jm. moodustamine. Omaloominguline liikumine.	Vilepill, ööbik, öökull jt. Liisusalmid.
Mai	Kuulatud pala iseloomustamine, Hällilaul, tantsuviis-erinevad karakterid.	Esinemisjulgus. Aasta jooksul õpitud oskuste süvendamine.	Liikumine paarilisega. Loovliikumine.	Omaloomingu ergu-tamine. Kaasmängud.

LIIKUMINE

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps:
1) tahab liikuda ja tunneb liikumisest rõõmu;
2) suudab pingutada sihipärase tegevuse nimel;
3) tegutseb aktiivselt üksi ja rühmas;
4) mõistab kehalise aktiivsuse olulisust inimese tervisele;
5) järgib esmaseid hügieeni- ja ohutusnõudeid.

Valdkonna ***Liikumine*** sisu:
1) kehalise kasvatuse alased teadmised: ohutus, enesekontroll ja hügieen;
2) põhiliikumised;
3) liikumismängud;
4) erinevad spordialad;
5) tants ja rütmika.

Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel:
1) arvestatakse, et põhiliikumised eeldavad igapäevast suunamist: liigutusoskused, liikumisosavus ja teised liikumisvõimed (vastupidavus, jõud, kiirus, painduvus) kujunevad ja arenevad tegevuste regulaarsel kordamisel;
2) rikastatakse lapse liikumis- ja tegevusvõimalusi sportlik-arenduslike liikumisviisidega – jalgrattasõit, suusatamine, uisutamine, ujumine jms;
3) peetakse oluliseks kõlbeliste põhimõtete ja enesekindluse kujundamist: regulaarsel tegelemisel kehaliste harjutustega kujunevad positiivsed iseloomuomadused;
4) suunatakse last oma oskusi, võimeid ja koostööd hindama, kaaslastega arvestama, oma emotsioone kontrollima ja valitsema; mõistma ühe või teise kehalise harjutuse vajalikkust;
5) mitmekesistatakse põhiliikumiste, koordinatsiooni, rühi, tasakaalu, liikumisvõime ja peenmotoorika (täpsus, näo- ja sõrmelihaste kontrollioskus) arendamist ja tagasiside andmist.

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 6–7aastane laps:
1) keskendub sihipäraseks kehaliseks tegevuseks;
2) peab liikumisel ja mängimisel kinni üldistest ohutusreeglitest, valides sobivad paigad ja vahendid;
3) sooritab põhiliikumisi pingevabalt, nii et liigutused on koordineeritud, rütmilised;
4) sooritab painduvust, kiirust, vastupidavust ja jõudu arendavaid harjutusi;
5) säilitab tasakaalu paigal olles ja liikumisel;
6) kasutab harjutuste sooritamisel mõlemat kätt, täpsust nõudvas tegevuses kasutab domineerivat kätt;
7) matkib täiskasvanut harjutuste sooritamisel;
8) sooritab üheaegselt kaaslasega rütmiliikumisi;
9) liigub vastavalt enda tekitatud rütmile ühtlase ja vahelduva tempoga;
10) kasutab liikumisel erinevaid vahendeid (lindid, rätikud, rõngad, suusad, kelgud jne);
11) mängib sportlike elementidega mänge (korvpall, jalgpall jne);
12) peab kinni kokkulepitud mängureeglitest;
13) nimetab erinevaid spordialasid ja Eesti tuntumaid sportlasi.

LAPSE ARENGU EELDATAVAD TULEMUSED

Üldteema	2aastane	3aastane	4aastane
Liikumis-teadmised	1. Sooritab harjutusi aktiivselt ja entusiastlikult. 2. Liigub õpetaja juhendamisel ohutult.	1. Valib õpetaja korraldusel teiste riiete hulgast välja võimlemis-riided. 2. Arvestab rühmakaaslasi aktiivses tegevuses.	1. Sooritab harjutusi õpetaja korralduste ja sõnalise seletuse järgi. 2. Järgib meeldetuletamise korral hügieeninõudeid.
Põhi-liikumised	1. Ronib ning roomab üle ja läbi väikeste takistuste. 2. Kõnnib piiratud pinnal. 3. Säilitab kõndides ja joostes sihi. 4. Hüpitab käes palli ning jälgib selle suunda.	1. Sooritab põhiliikumisi. 2. Säilitab liikudes tasakaalu nii tasakaalupingil kui ka vähendatud pinnal.	1. Sooritab põhiliikumisi kombinatsioonides ja õpitud harjutustes. 2. Teeb koordinatsiooni, tasakaalu ja osavust arendavaid harjutusi.
Liikumis-mängud	Mängib koos juhendaja ning kaaslastega kõnni- ja jooksumänge.	1. Mängib matkiva sisuga 1–2 reegliga kõnni- ja jooksu-mänge. 2. Mängib iseseisvalt aktiivse liikumisega mänge.	1. Mängib 2–4 reegliga liikumismänge. 2. Pingutab end rühmategevustes ühise eesmärgi nimel.
Spordialad: võimlemine	1. Sooritab ettenäitamise ja juhendamise järgi asendeid ja liikumisi. 2. Jookseb veereva vahendi (palli, rõnga) järel.	1. Sooritab võimlemisharjutusi eri asenditest ja erinevate vahenditega. 2. Teeb harjutusi ettenäitamise ja juhendamise järgi ühtses tempos õpetaja ning kaaslastega. 3. Teeb painduvust ja kiirust aren-davaid harjutusi.	1. Sooritab juhendamisel kuni neljast harjutusest koosnevat kombinat-siooni. 2. Hoiab oma kohta erinevates rivistustes: kolonnis, ringis, viirus.
Spordialad: kelgutamine, suusatamine	Istub kelgul ja hoiab tasakaalu mäest laskudes.	1. Veab tühja kelku. 2. Sõidab kelguga iseseisvalt nõlvakust alla. 3. Liigub suuskadel otsesuunas.	Kasutab suuskadel liikudes käte abi ja keppide tuge.
Spordialad: ujumine			Kasutab sihipäraselt abivahendeid (rõngast, kätiseid, nn nuudlit).
Tants ja rütmika	1. Kasutab liikudes rütmipille juhendaja abil. 2. Sobitab juhendaja abil liikumist muusika järgi.	1. Kõnnib, jookseb ja hüpleb rütmiliselt muusika järgi. 2. Sooritab õpetaja juhendamisel liigutusi muusika järgi erinevas tempos.	1. Sooritab imiteerivaid liigutusi muusika järgi. 2. Plaksutab ja liigub vastavalt rütmile.
Vaba aeg ja loodus-liikumine	Mängib vabamängus iseseisvalt.	1. Matkab õpetajaga või vanematega looduses. 2. Teeb kaasa kuni 500 m pikkuse rännaku ja püsib kolonnis.	1. Algatab iseseisvalt mängu. 2. Tegutseb iseseisvalt lasteaia õuealal.

5aastane	6aastane	7aastane
1. Nimetab kodukohas harrastatavaid spordialasid ja peetavaid spordivõistlusi. 2. Teab spordivahendite nimetusi ning kasutab erinevaid spordivahendeid (nt topispalli) ohutult, sobival viisil ja kohas. 3. Õpitud tegevustes kasutab ohutuid liikumisviise.	1. Osaleb lasteaia spordipäeval. 2. Talub kaotust võistlusmängudes. 3. Teab ja kasutab mõisteid õpitud terminoloogia piires. 4. Mõistab hügieeninõuete olulisust. 5. Õnnetuse või ohu korral teab, kuidas kutsuda appi täiskasvanu.	1. Nimetab erinevaid spordialasid ja mõne Eesti tuntuma sportlase. 2. Keskendub sihipärasele kehalisele tegevusele. 3. Liikudes ja mängides peab kinni üldistest ohutusreeglitest (valides sobivad paigad ja vahendid). 4. Peseb ennast pärast aktiivset kehalist tegevust.
1. Kasutab põhiliikumisi aktiivses tegevuses ja mängudes. 2. Sooritab staatilist tasakaalu nõudvaid harjutusi. 3. Teeb harjutusi väikevahenditega.	1. Käsitseb väikevahendeid aktiivses tegevuses. 2. Ronib varbseinal vahelduva sammuga ning täidab lisaülesandeid.	1. Sooritab põhiliikumisi pingevabalt, nii et liigutused on koordineeritud ja rütmilised. 2. Säilitab paigal olles ja liikudes tasakaalu. 3. Kasutab harjutusi tehes mõlemat kätt korraga, täpsust nõudvas tegevuses kasutab domineerivat kätt.
1. Mängib kollektiivseid võistlusmänge[1]. 2. Osaleb jõukohastes teatevõistlustes (nt joonejooksud). 3. Tunnustab nii enda kui ka vastasmeeskonna edu.	Käsitseb mängu- ja spordivahendeid loovmängudes.	1. Võistleb kombineeritud teatevõistlustes (nt takistusriba läbimine). 2. Mängib sportlike elementidega mänge[2] (korvi visked, jalgpall jne). 3. Organiseerib ise liikumismänge. 4. Kasutab ausa mängu põhimõtteid ning peab kinni kokkulepitud mängureeglitest.
1. Teeb vahenditega (palliga, hüpitsaga) harjutusi eakohaselt tehniliselt õigesti. 2. Valitseb oma liigutusi koordinatsiooni ja tasakaalu nõudvaid harjutusi tehes. 3. Sooritab tasakaalu, painduvust ja osavust arendavaid harjutusi.	1. Valitseb harjutusi tehes oma liigutusi ja kehahoidu. 2. Säilitab dünaamilistes harjutustes tasakaalu.	1. Valitseb oma liigutusi nii ruumis, maastikul kui ka tänaval. 2. Orienteerub mänguväljakul ning sooritab kujundliikumisi, olles kolonnis esimene. 3. Sooritab painduvust, kiirust, vastupidavust ja jõudu arendavaid tegevusi.
1. Veab üksi, kahekesi, kolmekesi kelgul kaaslast. 2. Kelgutab mäest alla, täites eriülesandeid (nt haarab esemeid). 3. Suusatades kasutab libisemist.	1. Suusatab vahelduva libiseva sammuga. 2. Käsitseb suusavarustust õpetaja abiga.	1. Osaleb kelguvõistlustel (kaugusele, täpsusele). 2. Sõidab nõlvakust alla põhiasendis. 3. Suusatab koordineeritud liikumisega. 4. Käsitseb suusavarustust iseseisvalt.
1. Mängib veemänge ega karda vett. 2. Järgib basseini kasutamise hügieenireegleid ning õpetaja juhendamisel ka ohutusreegleid.	1. Hingab vette. 2. Kasutab ujumisoskuse harjutamiseks abivahendeid.	1. Ujub abivahendiga. 2. Järgib basseini kasutamise ohutusreegleid.
1. Jäljendab liikumisega erinevaid rütme. 2. Liigub vastavalt muusika tempo kiirenemisele ja aeglustumisele. 3. Liigub muusika järgi iseseisvalt ja vabalt.	1. Kohandab oma liigutusi etteantud rütmiga. 2. Kasutab lihtsaid tantsusamme üksi ja rühmas tantsides.	1. Sooritab rütmiliikumisi ühel ajal kaaslasega. 2. Liigub enda tekitatud rütmi järgi ning vahelduva tempoga kiirelt aeglasele. 3. Väljendab liikumise kaudu emotsioone. 4. Kasutab liikudes loovalt vahendeid (linte, rätikuid, rõngaid).
1. Kasutab spordi- ja mänguväljakute vahendeid sihipäraselt. 2. Sooritab rännakuid ja orienteerub koos õpetajaga.	Suudab sõita tõukerattaga ja kaherattalise rattaga, suusatada ning liikuda rulluiskudel.	1. Tegutseb iseseisvalt koduümbruse mängu- ja spordiväljakul. 2. Mängib lihtsamaid maastikumänge.

KASUTATAVAD LIIKUMISMÄNGUD KUUDE LÕIKES LIITRÜHMAS

SEPTEMBER:	„ Orienteerumine asjade järgi“
	„Hernes-uba“
	„Kõrvenõges“
	„Loomaaed“
OKTOOBER:	„Haned-luiged“
	„Leia oma värv“
	„Plaksumäng“
	„Hernes,uba“
NOVEMBER:	„Valgusfoor“
	„Päike ja vihm“
	„Ussimäng“
	„Kiire pall“
DETSEMBER:	„Lumepallid“
	„Kuuseke“
	Vaba mäng õhupallidega.
	„Rebane kanalas“
JAANUAR:	„Ussimäng“
	„Jookse lipuni“
	„Öövahi mäng“
	„Kes jääb koduta“
VEEBRUAR:	„Varblased ja kass“
	„Küülikud“
	„Loomaaed“
	„Jookse lipuni“
MÄRTS:	„Loigud“
	„Päike ja vihm“
	Mängud tüdrukute soovil.
	„Kes jääb koduta“
APRILL:	„Valgusfoor“
	„Konnake“
	„Kullimäng palliga“
	„Küülikud“
MAI:	„Kukepoks“
	„Maa, vesi“
	„Kõrvenõges“
	Pesulõksumängud.

3-aastased
RIVI- JA KORRAHARJUTUSED
Kogunemine õpetaja juurde.
Ringi moodustamine õpetaja abil.
Paarilise leidmine.
Kolonni moodustamine.

ÜLDARENDAVAD HARJUTUSED
ÜAH pallidega, võimlemiskeppidega, võimlemisrõngastega.
Muusikaga.

PÕHILIIKUMINE
Kõnd/jooks õpetaja järel
Kõnd/jooks läbisegi
Kõnd/jooks siksakina, „ussina“
Kõnd esemete vahel, peatumisega
Kõnd lühikeste ja pikkade sammudega
Kiirjooks

HÜPLEMINE
Hüplemine kahel jalal paigal
Hüplemine rõngastes
Paigalt kaugushüpe, kõrgushüpe
Sügavushüpped

TEGEVUSED PALLIDEGA
Veeretamised
Viskamine kahe käega
Viskamine üle nööri
Põrgatamine kahe käega
Täpsusvisked rõngasse

RONIMINE JA TASAKAAL
Roomamine vabalt, pingil, tunnelis, esemete alt
Ronimine redelil
Kõnd pingil, kõnd vahenditel, seis ühel jalal

HARJUTUSTE TEGEVUSTE VALIK
Hingamisharjutused
Matkimisharjutused
Fantaasiavõimlemine
Muinasjutuvõimlemine

KELGUTAMINE
Kelgu vedamine, kelgu vedamine mäkke, mäest laskumine
Lume vedamine
Kelgu tõukamine

4-5 -aastased
RIVI- JA KORRAHARJUTUSED
Kogunemine õpetaja juurde
Rivistamine ühekaupa viirgu
Pihkseongus ringi moodustamine
Rivistamine kahekaupa kolonni õpetaja abil

ÜLDARENDAVAD HARJUTUSED
ÜAH vahenditeta
Pallidega
Võimlemiskeppidega
Võimlemisrõngastega
Hüpitsatega
Rätikutega
Muusikaga

PÕHILIIKUMINE
Kõnd/jooks ühekaupa
Läbisegi peatumisega
Takistuste ületamine
Kõnd/jooks orientiiride järgi
Jooks erinevas tempos
10 m. Jooks
vastupidavusjooks 1 min.

HÜPLEMINE
Hüplemine kahel jalal edasi liikudes
Hüpped üle takistuse
Sügavushüpped paigalt
Hüplemine märgilt märgile
Paigalt kaugushüpe
Kõrgushüpe üle väikese kõrguse

TEGEVUSED PALLIGA
Veeretamine seinani
Veeretamine läbi värava
Veeretamine esemete pihta
Viskamised kaaslasele
Viskamine üles – püüdmine peale maha põrgatamist
Põrgatamine

RONIMINE JA TASAKAAL
roomamine toengpõlvituses esemete vahel
Pugemine tunnelis
Käpulikõnd pingil
Ronimine redelil
Ronimine varbseinal juurdevõtusammudega
Ronimine esemete alt
Roomamine võimlemispingil

Lihtsamad tasakaaluharjutused pingil

HARJUTUSED MATIL
Veeremised, roomamised
Selili kägardumine- kätehaardega ümber põlvede
Veere selili ja tagasi
Tireli proovimine

KELGUTAMINE
Kelgu vedamine
Kelgu tõukamine
Kaaslase sõidutamine
Kelgutamine mäel

Eelkooliealised 6-aastased
RIVI- JA KORRAHARJUTUSED
Rivistamine pikkuse järgi
Harvenemine viirus
Rivistumine vabalt väljakule
Joondumine viirgu varvaste ja joone järgi
Pöörded paigal orientiiride järgi

PÕHILIIKUMINE
Kõnd/jooks edasi tagasi
Kükkkõnd
Kõnd pöia sise-, välisserval
Kõnd päkkadel
Kõnd kandadel
Kõnd jalatõstega ette, taha
Kõnd väljaastega
10 meetri jooks
80-100 meetri jooks
sääretõstejooks
vastupidavusjooks
aeglane ja kiire jooks
teatejooksud
pendelteatejooks

ÜLDARENDAVAD HARJUTUSED
Pallidega
Toolidega
Võimlemiskeppidega
Hüpitsatega
Rõngastega
Rätikutega
Vahenditeta
Pingil
Matkimisharjutused
Loovharjutused
Tajumisharjutused

Võistlusmängud

HÜPPAMINE
Sulghüplemise erinevad variandid
Harkhüplemine
Hüpped hüppepallidega
Põlvetõstehüplemine
Galopphüplemine
Sügavushüpped
Kaugushüpe paigalt ja hoojooksult
Kõrgushüpe otsehoolt

HARJUTUSI PALLIGA
Viskamine maha, vastu seina
Viskamine ja püüdmine
Visked paarilisele ja püüdmine
Täpsusvisked
Kaugusvisked paigal
Korvivisked
Põrgatamine
Rahvastepalli tutvustus
Jalgpall

ROOMAMINE JA RONIMINE
Roomamine põrandal, pingil, tunnelis, erinevate kõrgustega
Esemete alt
Ronimine varbseinal, kaldpinnal
Läbipugemine rõngast

TASAKAAL
Kõnd võimlemispingil- pööre ümber
Seis ühel jalal
Jooks pingil
Seis päkkadel
Kõnd pingil üle takistuste
Hüppeid pingil

HARJUTUSED MATIL
Kägar – käte haardega ümber põlvede, veere turjale ja tagasi
Tirel ette
Turiseis
Alustame silla õppimisega

KELGUTAMINE
Mäest laskumine, pööre
Pidurdamine jalgade abil
Laskumine kahekesi kelgul
Laskumine lisaülesannetega

KASUTATAV KIRJANDUS

Isop, E. (1978). *Liikumismängude teooria ja metoodika.* 4 trk. Tallinn: E.Vilde nim Tallinna Pedagoogiline Instituut.

Isop, E. (1991). *Liikumismängude teooria ja metoodika*. Tallinn: TpedI.

Isop, E. (1993). *Kehalise kasvatuse vahendid*. Tallinn: TPÜ.

Isop, E. (1999). K*ehaliste harjutuste õpetamise üldised vahendid*.. Tallinn: TPÜ.

Karvonen, P. (2003). *Liikumisrõõm.* Tallinn: Ilo.

Luuri, J. (1991). *Metoodilisi soovitusi kehalisekasvatuse tundide läbiviimiseks koolieelses lasteasutuses.* Tallinn: EÕK

Mellov, Z. (1999). *Rütmika- loov liikumine*. Tallinn: Koolibri.

Mänd, M. (Koost). (2003). *Mänge siit ja sealt. Eesti lasteaedades mängitavaid mänge.* Tallinn: Ilo.

Piisang, M. (1999). *Kehalisi harjutusi koolieelikutele. Abimaterjal lasteaiaõpetajatele*. Tallinn: Riiklik Projekt.

Seppel, I. (1990). *Programmilised liikumismängud lasteaias.* Tallinn: EÕK

Seppel, I. (1998). *Liikumisõpetus. Käsiraamat kasvatajale.* Tallinn: Haridusministeerium

ÜLDOSKUSTE ARENG KOOLIEELSES EAS

Mänguoskused: Mäng on eelkoolieas lapse põhitegevus. Mängu käigus omandab ja kinnistab laps uut teavet, uusi oskusi, peegeldab tundeid ja soove, õpib suhtlema, omandab kogemusi ja käitumisreegleid. Mänguoskus on kõigi üldoskuste ning õppe- ja kasvatustegevuse eri valdkondade oskuste ja teadmiste arengu alus.

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 6–7aastane laps:
1)tunneb mängust rõõmu ning on suuteline mängule keskenduma;
2) rakendab mängudes loovalt oma kogemusi, teadmisi ja muljeid ümbritsevast maailmast;
3) algatab erinevaid mänge ja arendab mängu sisu;
4) täidab mängudes erinevaid rolle;
5) järgib mängureegleid ning oskab tuttavate mängude reegleid teistele selgitada;
6) suudab mängu käigus probleeme lahendada ja jõuda mängukaaslastega kokkuleppele;
7) tunneb rõõmu võidust ja suudab taluda kaotust võistlusmängus;
8) kasutab mängudes loovalt erinevaid vahendeid.

LAPSE MÄNG

Mäng on eelkoolieas lapse põhitegevus. Mängu käigus omandab ja kinnistab laps uut teavet, uusi oskusi, peegeldab tundeid ja soove, õpib suhtlema, omandab kogemusi ja käitumisreegleid. Mänguoskus on kõigi üldoskuste ning õppe- ja kasvatustegevuse eri valdkondade oskuste ja teadmiste arengu alus.

MÄNG ON VÄIKESE INIMESE TÖÖ.
Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel arenevad lastel mänguoskused :

- tunneb mängust rõõmu ning on suuteline mängule keskenduma;
- rakendab mängudes loovalt oma kogemusi, teadmisi ja muljeid ümbritsevast maailmast;
- algatab erinevaid mänge ja arendab mängu sisu;
- täidab mängudes erinevaid rolle;
- järgib mängureegleid ning oskab tuttavate mängude reegleid teistele selgitada;
- suudab mängu käigus probleeme lahendada ja jõuda mängukaaslastega kokkuleppele;
- kasutab mängudes loovalt erinevaid vahendeid.

Mängus arenevad tunnetus- ja õpioskused
Tunnetusoskused on oskused tahtlikult juhtida oma tunnetusprotsesse – taju, tähelepanu, mälu, mõtlemist, emotsioone ja motivatsiooni.
Õpioskuste all mõistetakse lapse suutlikkust hankida teavet, omandada teadmisi ja oskusi ning uurida ja katsetada. Õpioskused kujunevad tunnetusoskuste arengu alusel.

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel laps mängus:

- saab aru lihtsamatest seostest (hulk, põhjus, tagajärg), tajub esemeid, sündmusi ja nähtusi tervikuna;
- mõtleb nii kaemuslik-kujundlikult kui ka verbaalselt, saab kuuldust aru, reageerib sellele vastavalt ning kasutab arutlevat dialoogi;
- tegutseb sihipäraselt, on suuteline keskenduma kuni pool tundi;
- kavandab ja korraldab oma igapäevategevusi ja viib alustatud tegevused lõpuni;
- tegutseb uudses olukorras täiskasvanu juhiste järgi;
- suhtub õppimisse positiivselt – tahab õppida, uurida, esitada küsimusi, avastada ja katsetada;
- rühmitab esemeid ja nähtusi erinevate tunnuste alusel;
- kasutab materjali meeldejätmiseks kordamist.

Mängus arenevad sotsiaalsed oskused

Sotsiaalsete oskuste all mõistetakse lapse oskusi teistega suhelda, tajuda nii iseennast kui ka partnereid, võtta omaks ühiskonnas üldtunnustatud tavasid ning lähtuda eetilistest tõekspidamistest.

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel laps:

- püüab mõista teiste inimeste tundeid ning arvestada neid oma käitumises ja vestluses;
- tahab ja julgeb suhelda – huvitub suhetest ja tunneb huvi teiste vastu;
- hoolib teistest inimestest, osutab abi ja küsib seda vajadusel ka ise;
- osaleb rühma reeglite kujundamisel;
- oskab teistega arvestada ja teha koostööd;
- loob sõprussuhteid;
- saab aru oma-võõras-ühine tähendusest;
- teeb vahet hea ja halva käitumise vahel;
- mõistab, et inimesed võivad olla erinevad;
- järgib kokkulepitud reegleid ja üldtunnustatud käitumisnorme;
- selgitab oma seisukohti.

Mängus arenevad enesekohased oskused

Enesekohaste oskuste all mõistetakse lapse suutlikkust eristada ja teadvustada oma oskusi, võimeid ja emotsioone, juhtida oma käitumist.

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel laps:

- suudab oma emotsioone kirjeldada ning tugevaid emotsioone, nt rõõmu, viha, sobival viisil väljendada;
- kirjeldab enda häid omadusi ja oskusi;
- oskab erinevates olukordades sobivalt käituda ning muudab oma käitumist vastavalt tagasisidele;
- algatab mänge ja tegevusi;
- tegutseb iseseisvalt ja vastutab oma käitumise eest;
- teab, mis võib olla tervisele kasulik või kahjulik ning kuidas ohutult käituda;
- saab hakkama eneseteenindamisega ja tal on kujunenud esmased tööharjumused;
- kasutab erinevaid vahendeid heaperemehelikult ning tegevuse lõppedes koristab enda järelt.

ÕPPEMÄNG

Eesmärgid:

- oskab eristada esemeid ja nende omadusi nägemise, kuulmise, haistmise ja kompimise teel;
- oskab võrrelda esemeid väliste tunnuste põhjal neid rühmitada vastavalt otstarbele;
- kujundada lapses püsivust, tähelepanu ja keskendumisoskust;
- kujundada reageerimiskiirust ja otsustusvõimet;
- oskab iseseisvalt mängida lihtsamaid õppemänge;
- oskab iseseisvalt mängida lauamänge.

LOOVMÄNG

Eesmärgid:

- suunata lapsi täitma erinevaid rolle mängudes;
- oskab suhelda ja tegutseda koos kaaslastega;
- innustada mängus täitma üldkehtivaid käitumisreegleid;
- innustada leidlikkust mänguteemade valikul ja järjekindlust nende sisu lahtimõtestamisel;
- oskab leida sobivat paika ja seda sisustada vastavalt mängu sisule.

LAVASTUSMÄNG

Eesmärgid:

- oskab edasi anda muinasjuttude või kirjanduspalade süžeesid, kasutab selliseid väljendus vahendeid nagu intonatsioon, miimika, zest, poos, kõnnak, häälitsus;
- oskab kasutada käpiknukke, maske, peakatteid, mänguasju jt sobivaid vahendeid;
- oskab iseseisvalt välja mõelda lavastusmänge ning kasutada neis loovalt erinevaid vahendeid ja mänguasju.

EHITUSMÄNG

Eesmärgid:

- oskab kasutada erinevaid ehitusmaterjale ja leida neile iseseisva otstarbe vajalikkust;
- oskab arvestada ehituse otstarvet ja oskab mängus seda kasutada;
- oskab jagada sõbralikult ehitusmaterjale.

TUNNETUS- JA ÕPIOSKUSED

Kolmanda eluaasta lõpuks on laps omandanud järgmised **tunnetus-ja õpioskused**:

1. leiab tegutsemisajendi, plaanib ja organiseerib tegevusi täiskasvanu abiga;
2. plaanib osaliselt oma käitumist ja tegevust iseendale suunatud kõne vahendusel;
3. keskendub tegevusele lühikeseks ajaks, tema tähelepanu ei ole veel püsiv;
4. tegutseb vahetult nii konkreetsete asjadega kui ka neid kujutavate sümbolitega;
5. kordab ja jäljendab varasemaid kogemusi ning mälupilte nii konstruktiivses mängus kui ka lihtsas rollimängus;
6. mängib mõnda aega koos teistega ja järgib lihtsamaid reegleid;
7. on omandanud sõnavara, mis võimaldab tal ennast väljendada;
8. osaleb dialoogis;
9. jälgib lihtsaid lookesi ja eristab kogemusele tuginedes realistlikke sündmusi väljamõeldud lugudest;
10. mõistab osaliselt lihtsamat kõnet ka ilma toetava vihjeta ning saab aru lihtsamatest ülekantud tähendustest;
11. rühmitab asju ja esemeid ühe või mitme tajutava omaduse või nimetuse järgi;
12. tal on ettekujutus arvumõistest ja värvuste nimetustest;
13. leiab võrdluse alusel asjades ühiseid ja erinevaid jooni ning nendevahelisi seoseid, kasutab info saamiseks keelt;
14. tema ettekujutus oma teadmistest ja oskustest on ebarealistlik;
15. omandab uusi seoseid, mõisteid ja teadmisi korduva kogemuse, aktiivse tegutsemise ning mudelite järgi õppimise kaudu; vajab oma tegevusele tagasisidet.

Neljanda eluaasta lõpuks on laps omandanud järgmised **tunnetus-ja õpioskused**:

1. oskab osaliselt oma tegevusi plaanida ja organiseerida ning tegutseb iseseisvalt otsese juhendamiseta, kuid autoriteetide toel;
2. plaanib minakeskse kõne abil oma tegevust ja lahendab probleeme;
3. hangib tänu keeleoskusele uut teavet; tema kõne toetub mälule ning sõltub sellest , kellega ja mis olukorras ta koos on;
4. saab aru mõistatustest ja lihtsamatest piltlikest võrdlustest;
5. järgib lihtsaid reegleid;
6. huvitub võistlusmängudest ja tahab olla edukas;
7. osaleb ühistegevuses ning teeb koostööd teiste lastega; konstrueerib, osaleb rolli-ja võistlusmängudes ning loovtegevustes;
8. liigitab lihtsamate üldmõistete või mitme tunnuse järgi; keskendub tegutsedes mitmele nähtavale ja eristavale tunnusele ning jaotab oma tähelepanu;
9. saab aru arvumõistest; huvitub tähtedest;
10. omandab uusi teadmisi praktiliste olukordade , kogetud emotsioonide , kujutluste ja kõne kaudu.

Viienda eluaasta lõpuks on laps omandanud järgmised **tunnetus-ja õpioskused**:

1. tegutseb lühikest aega iseseisvalt, kuid tegutsemiskindluse saavutamiseks vajab veel täiskasvanu abi;
2. reguleerib oma käitumist ja emotsioone täiskasvanu abiga , hakkab oma tegevust planeerides ja korraldades kasutama sisekõnet;
3. tegutseb koos teistega; teda motiveerivad tegevused eakaaslastega;
4. tema keeleline areng võimaldab lahendada ülesandeid ja probleeme ning saavutada kokkuleppeid;

5. konstrueerib, katsetab ja uurib erinevaid võimalusi, kasutades nii sümboleid, kujutlusi kui ka reaalseid esemeid ja objekte;
6. osaleb erinevates mänguliikides ja loovtegevustes;
7. räägib esemetest, mis pole kohal, ja olukordadest, mis toimusid minevikus või leiavad aset tulevikus, ning fantaseerib;
8. keskendub huvipakkuvale tegevusele mõnikümmend minutit;
9. oskab vaadelda ning märgata detaile, olulisi tunnuseid ja seoseid;
10. eristab rühmi ning oskab neid võrrelda ja saab aru lihtsamate mõistete kuuluvusest, alluvusest ja üldistusastmest;
11. tal on ettekujutus numbritest, tähtedest ja sümbolitest;
12. omandab teadmisi kogemuste ja kõne kaudu, tegutseb aktiivselt ning lahendab probleeme;
13. kasutab teadmiste omandamisel ja kogetu meenutamisel intuitiivselt lihtsamaid meeldejätmise viise (mälustrateegiaid).

Kuuenda eluaasta lõpuks on laps omandanud järgmised **tunnetus-ja õpioskused**:

1. plaanib oma igapäevategevusi, seab eesmärke ning üritab alustatud tegevused lõpetada;
2. suudab keskenduda tegevusele vähemalt 20-30 minutiks;
3. kasutab kujutlusi luues ja tegevusi planeerides sisekõnet;
4. kasutab kõnet info saamiseks, tegelikkuse adumiseks ning uute teadmiste omandamiseks;
5. järgib ühistegevustes reegleid ja suudab neid selgitada;
6. kasutab sidusat kõnet, tema dialoog on suunatud rohkem iseendale;
7. osaleb aktiivselt käelistes ja loovtegevustes;
8. saab aru asjade suhetest ja omadustest ning ajalis-ruumilisest järjestusest;
9. kasutab teadmisi igapäevastes situatsioonides, nii uudses kui ka sarnases olukorras;
10. kasutab uute teadmiste omandamisel meeldejätmise strateegiaid juhuslikult, teadvustab kordamise vajadust.

Seitsmenda eluaasta lõpuks on laps omandanud järgmised **tunnetus-ja õpioskused**:

1. organiseerib ja plaanib oma igapäevategevusi ja tuttavat keskkonda, seab eesmärke, üritab tegutseda sihipäraselt ning lõpetab alustatud tegevused;
2. suudab reguleerida oma emotsioone ja käitumist, kasutades selleks kõnet nii aktiveerivas kui ka pidurdavas rollis;
3. toetub tegutsedes oma tegevusele antavale tagasisidele, eakaaslaste hinnangutele ja võrdlusele teistega;
4. keskendub korraga mitmele tegevusele või stiimulile, on suuteline kestvamaks tahtepingutuseks;
5. seab uudsetes olukordades täiskasvanu sõnalise juhendamise järgi eesmärke ning valib tegutsemisstrateegiad;
6. katsetab, konstrueerib ja uurib, kasutades oma teadmisi ja oma varasemaid kogemusi uues vormis ning kombinatsioonis;
7. osaleb erinevates mänguliikides, järgib reegleid;
8. liigitab ning tajub esemeid ja sündmusi tervikuna, saab aru nendevahelistest seostest ning suudab olulist teadvustada täiskasvanu abiga;
9. loob uusi seoseid eeskuju, seletuse , kuulamise ja nägemise kaudu;
10. kasutab nii kaemuslik-kujundlikku kui ka verbaalset mõtlemist;
11. kasutab eakaaslastega suheldes arutlevat dialoogi;
12. huvitub sotsiaalsetest suhetest, räägib enam iseendast ning tunneb huvi teiste vastu;

13. teab ja kasutab tähti, numbreid ja sümboleid, kirjutab etteütlemise järgi lihtsamaid 1-2silbilisi sõnu ning teeb lihtsamaid matemaatilisi tehteid;
14. orienteerub oma teadmistes, märkab detaile ja seoseid, kasutab teadmisi uusi ülesandeid lahendades nii uudses kui ka sarnases olukorras, kuid vajab juhendamist ja abi seoste loomisel eelnevaga;
15. oskab suunamise ja õpetamise korral kasutada lühikest aega õppimisstrateegiaid; tajub oma mälu mahtu ning kordab teadlikult üle meeldejäetavat materjali.

SOTSIAALSED JA ENESEKOHASED OSKUSED

Kolmanda eluaasta lõpuks on laps omandanud järgmised **sotsiaalsed ja enesekohased oskused:**

1. saab aru, et inimestel võivad olla tema omadest erinevad tunded ja emotsioonid;
2. tal on osaliselt kujunenud enesetunnetus ja eneseteadvus;
3. väljendab tugevaid emotsioone, oma mina;
4. võib karta tundmatuid ja uusi asju;
5. tahab igapäevastes olukordades valikute üle ise otsustada ning üritab neid ka täide viia;
6. tema enesekindlus on kõikuv; enesekindluse saavutamiseks vajab ta turvalisust, tunnustust, rutiini ja reegleid;
7. osaleb täiskasvanuga ühistegevustes; teisi lapsi pigem jälgib, tegutseb nendega kõrvuti;
8. jagab mõnikord oma asju ka teistega, valdavalt on ta siiski omandihoidja;
9. loob sõprussuhteid nendega, kellega on tihti koos; tegutseb kontakti luues ja säilitades sihipäraselt;
10. algatab vestlust eri partneritega erinevatel teemadel; tajub, mida teised teavad ja mis on neile uus;
11. täidab igapäevaelu rutiini;
12. järgib lihtsamaid sotsiaalseid reegleid ning eeskujudele toetudes jäljendab igapäevaelu rolle ja tegevusi.

Neljanda eluaasta lõpuks on laps omandanud järgmised **sotsiaalsed ja enesekohased oskused:**

1. väljendab verbaalselt lihtsamaid emotsioone, oma soove , tahtmisi ja seisukohti ning püüab jõuda kokkuleppele;
2. tahab olla iseseisev , kuid sageli ei ole tal enda suutlikkusest realistlikku ettekujutust;
3. saab hakkama eneseteenindamisega (riietub, sööb, joob iseseisvalt), tal on kujunenud tualetiharjumused;
4. teab oma nime , vanust ja sugu ning märkab soolisi erinevusi;
5. seab endale mõningaid eesmärke ja täidab neid;
6. väärtustab oma saavutusi , ent vajab oma tegevuse tunnustamist ja täiskasvanu tähelepanu;
7. püüab vahel teisi abistada ja lohutada; tal on mõningane ettekujutus teiste inimeste tunnetest ja mõtetest;
8. osaleb lühikest aega ühistegevuses eakaaslastega, kuid eelistab üht mängukaaslast rühmale;
9. arvestab reegleid mängudes ja tegevustes , mida juhib autoriteet;
10. saab aru lihtsamatest seltskonnas käitumise reeglitest ning järgib neid igapäevases suhtluses ; püüab täita kodukorra reegleid;
11. saab aru valetamisest kui taunitavast käitumisest;
12. huvitub võistlusmängudest ning tahab olla edukas.

Viienda eluaasta lõpuks on laps omandanud järgmised **sotsiaalsed ja enesekohased oskused:**

1. hakkab mõistma teiste inimeste tundeid ja mõtteid;
2. väljendab oma emotsioone ja räägib nendest;
3. suhtleb ja tegutseb enamasti iseseisvalt ning orienteerub oma suutlikkuses;

4. suudab kuigivõrd vastutada oma tegevuse eest;
5. on tundlik teiste hinnangute suhtes , need mõjutavad tema enesehinnangut;
6. imiteerib täiskasvanu tegevusi ja rolle, kasutades oma sõnavara ja maneere;
7. eelistab sootüübilisi mänge;
8. naudib rühma kuulumist ja eakaaslaste seltsi ning ühistegevust;
9. aktseptib reegleid, kogemusi ja muutusi; jälgib reeglite täitmist teiste poolt; kõne areng võimaldab arusaamatusi lahendada verbaalselt;
10. oskab avalikus kohas sobivalt käituda ning teab, mida tohib, mida mitte.

Kuuenda eluaasta lõpuks on laps omandanud järgmised **sotsiaalsed ja enesekohased oskused:**

1. tajub ja mõistab teiste inimeste emotsioone ja seisukohti ning arvestab neid käitumises ja vestluses;
2. seab endale eesmärke ja üritab neid ellu viia;
3. on oma tegevustes orienteeritud tunnustusele, tähelepanule ja emotsionaalsele toetusele;
4. eelistab omasoolisi mängukaaslasi; kujunevad esimesed sõprussuhted;
5. suudab lühikest aega ilma täiskasvanu kontrollita rühmas mängida ning teha koostööd omal viisil;
6. järgib mängudes ja tegevustes reegleid, eriti nende täitmist teiste poolt; oskab reegleid teistele selgitada;
7. järgib sotsiaalset rutiini.

Seitsmenda eluaasta lõpuks on laps omandanud järgmised **sotsiaalsed ja enesekohased oskused:**

1. mõistab teiste inimeste tundeid ja nende mitteverbaalseid väljendusi;
2. vastutab rohkem oma tegevuse eest ning räägib oma kavatsustest;
3. suudab oma emotsioone ja käitumist kontrollida, oskab ka teisi arvestada ning suhtub teiste laste tegevusesse sallimavalt;
4. suudab tegutseda iseseisvalt ning sõltub vähem oma vanematest;
5. algatab mängu ja tegevusi;
6. püüab kõigega hakkama saada, on tundlik oma ebaõnnestumiste ja teiste hinnangute suhtes; otsib vastastikust mõistmist ja kaasaelamist oma tunnetele;
7. hoolib väiksematest, osutab abi ja küsib seda vajaduse korral ka ise;
8. loob sõprussuhteid;
9. järgib rühmas reegleid ja arvestab rühma vajadusi;
10. talub muutusi ja vanematest eemalolekut, siiski on uues situatsioonis ebakindel ja võib tõmbuda endasse;
11. arutleb lihtsamate eetiliste probleemide üle ning teeb vahet hea ja halva vahel nii enda kui ka teiste puhul.

LAPSE ARENGU EELDATAVAD TULEMUSED ÕPPEKAVA LÄBIMISEL VANUSETI

Kolmeaastased lapsed

1. paigutab esemeid täiskasvanu juhendamisel (näit. klotse üksteise otsa);
2. keerab raamatulehti ühekaupa;
3. kasutab õigesti pliiatsit, pintslit;
4. valitseb edaspidi ja tagurpidi käies oma keha;
5. hüppab koosjalgadel;
6. hoiab ühel jalal hetkeks tasakaalu;
7. viskab täiskasvanule palli ja lööb seisvat palli jalaga;
8. teeb täiskasvanu abiga kukerpalle;
9. oskab muusika järgi liikuda: jooks, kõnd, hüppamine, kükitamine, kummardamine;
10. kirjeldab asju (ilus, suur, aeglane);
11. on omandanud põhilise osa keele häälikutest ja grammatilisest struktuurist, kõneleb seostatult, kasutades keele grammatilisi vorme;
12. räägib endast MINA-vormis;
13. oskab vastata küsimustele *kuidas? mida?*küsimusele*:kes?*- nimega;
14. küsib ise: *mis see on?;*
15. leiab samasuguse värviga eseme (punane, kollane, sinine, roheline);
16. leiab samasuguse vormiga eseme (ring, ruut, ristkülik, kolmnurk);
17. oskab laulda lihtsamaid lastelaule, luuletusi;
18. näitab sõrmedega oma vanust;

19. tegutseb omaette, täiskasvanu osaluseta;
20. peseb ja kuivatab käsi ja nägu;
21. riietumisel hakkab toime tulema krõpskinniste, suurte nööpide ja tõmblukuga;
22. paneb meeldetuletamisel oma asjad kokku ja teab kus need asuvad;
23. meeldetuletamisel tänab, palub, tervitab;
24. küsib WC-sse;
25. küsimise peale ütleb oma täisnime;
26. mängib sageli suheldes 2-3 lapsega;
27. teab milleks kasutatakse kehaosi.

Neljaaastased lapsed

1. veeretab voolimismaterjalist kuule, vorstikesi, pätse;
2. sõrmemängudes kasutab iga sõrme eraldi;
3. lõikab paberiribа;
4. kleebib detaile ja kujundeid;
5. tuleb toime sulghüplemisega paigal ja edasi liikumisel;
6. viskab ja püüab palli paarilisega;
7. kõnnib iseseisvalt trepist alla;
8. hüppab hüppepalliga;
9. oskab tantsida lihtsamaid tantsuelemente.
10. kasutab 4-sõnalisi lauseid, omadus- ja määrsõnadega;
11. esitab ümberjutustuse küsimuste abil;
12. nimetab ja tunneb 4 värvust;
13. järjestab detaile suuruse järgi;

14. loendab kokku kuni 4 eset;
15. omab ruumi- ja ajakujutlusi: all, üleval, peal, sees, esimene, viimane, täna;
16. reguleerib oma tegevust üldjuhul sisekõne abil;
17. joonistab äratuntavalt inimest;
18. oskab laulda lihtsamaid lastelaule kindla rütmi ja dünaamikaga (valjult, vaikselt).
19. riietub, paneb nööbid, lukud kinni;
20. paneb jalatsid õigesti jalga;
21. küsib küsimusi: *kuidas? miks? millal? Kus?*, vastab küsimustele;
22. osaleb ühistegevustes, mängib sageli koos 2-3 lapsega suheldes ~15 min.;
23. teab kas on poiss/tüdruk, identifitseerib end omasoolise vanemaga;
24. Teab oma ees- ja perekonnanime;
25. tuleb toime WC-s, vajadusel julgeb paluda abi;
26. väljendab oma soove sõnadega;
27. oskab laulda grupis (koos alustamised ja lõpetamised) ja olla järellaulja rollis.

Viieaastased lapsed

1. kasutab töövahendeid pliiats, pintsel, käärid;
2. lõikab voldib lihtsaid kujundeid, voolib kujukesi;
3. paneb kokku ja võtab lahti keeratavaid esemeid;
4. kõnnib kikivarvul ja pingil;
5. hüppab üle madala nööri;
6. põrgatab ja püüab palli;
7. seisab ja hüppab ühel jalal;
8. hüpleb harki-kokku;
9. oskab moodustada liikumisel erinevaid kujundeid: ussiliikumine, kolonn.
10. moodustab grammatiliselt õigeid lauseid;
11. kasutab nimisõnu, verbe, asesõnu, omadus- ja arvsõnu;
12. kasutab aja ja ruumi mõisteid: ees, taga, kõrval, viimane, hommik, päev, õhtu;
13. kasutab mineviku vorme kõnes;
14. oskab pildi järgi ümberjutustada;
15. järjestab esemeid tunnuse põhjal, leiab ~3 esemele ühise tunnuse;
16. nimetab ja tunneb 8 värvust;
17. oskab kuulata ja iseloomustada kuuldud muusikapalu.
18. teab oma aadressi, pereliikmete nimesid;
19. tuleb toime riietumisega ja kinnistega;
20. oskab söögilauas viisakalt käituda ja kasutab õigeid söögiriistu sõltuvalt toidust;
21. ühistes mängudes arvestab mängureegleid;
22. mängib rollimänge;
23. räägib oma tunnetest;
24. arvestab viisakusreegleid, oskab vabandada;
25. julgeb laulda väiksema grupiga (3-4 last), üksi;
26. küsib: *milleks? millest?*.

Kuueaastased lapsed

1. rebib paberist välja lihtsamaid kujundeid;
2. lõikab välja kujundeid;
3. suudab haraliasetsevaid sõrmi puudutada pöidlaga;
4. hüppab kaugust hoojooksult ja paigalt;
5. põrgatab palli mõlema käega 5 korda;
6. oskab veeretada rõngast, tiirutada hüpitsaga;

7. hoiab rütmi laulmisel, liikumisel, mängimisel;
8. seisab ühel jalal 8 sek.;
9. oskab improviseerida kehapillil.
10. jälgib teise lapse ja täiskasvanu kõnet seda katkestamata;
11. esitab loovjutustuse pildiseeria järgi, ümberjutustuse ilma pildita;
12. eristab sõnades häälikuid (häälikute arvu, järjekorda sõnas, ülipikka häälikut);
13. tunneb võrdlusastmeid (väiksem, suurem, kõige suurem);
14. kasutab ains. ja mitm. osast. käänet (palju raamatuid, lilli, jne);
15. kasutab õigesti laadivahelduslikke sõnu (jõgi- jõe, jne);
16. tunneb enamuse tähtedest;
17. tunneb enamlevinud lastepille ja rahvapille;
18. nimetab arve 1-12.
19. käitub üldtunnustatud käitumisnormide kohaselt
20. sõlmib ja säilitab sõprussuhteid teiste lastega;
21. matkib mängus täiskasvanu rolle;
22. selgitab mängureegleid;
23. selgitab oma käitumist;
24. küsib vajadusel abi;
25. püüab viia oma tegevused lõpuni;
26. julgeb laulda solistina ja eeslauljana;
27. valib ilmastikuga sobivad riided.

Seitsmeaastased lapsed

1. on kehaliselt aktiivne;
2. liigub ja liikleb ohutusnõudeid arvestades;
3. suudab valitseda oma liigutusi ja liikumist erinevates mängudes nii ruumis kui õues;
4. säilitab tasakaalu staatilistes asendites ja liikumisel;
5. oskab sõita jalgrattaga;
6. oskab hüpata hüppenööriga;
7. käsitseb õigesti kirjutus- ja töövahendeid (pliiats, pintsel, käärid, nõel, naaskel);
8. kujutab inimest nii, et on kujutatud kõik olulisemad kehaosad;
9. sooritab korrektselt tantsusamme , tantsides üksi, paarilisega ja rühmas.
10. oskab kuulata seletusi ja nende järgi tegutseda;
11. jutustab teema järgi, fantaasiajutud;
12. hääldab kõiki häälikuid õigesti;
13. on tuttav lause piiritlemise vahenditega (punkt, suur algustäht);
14. määrab häälikute järjekorra, eristab lühemaid ja pikemaid häälikuid;
15. loeb sõna kokku saades aru selle tähendusest;
16. kasutab suuri joonistähti lihtsamate sõnade ülesmärkimiseks;
17. loendab esemeid 12 piires;
18. liidab ja lahutab 5 piires.
19. on võimeline 25-35 min. keskenduma tegevusele;
20. suudab mingil määral kontrollida oma emotsioone;
21. kasutab vajadusel telefoni;
22. kasutab ostmisel ja ostu eest tasumisel (nii mängus kui kaupluses) enamkasutatavaid mõõtühikuid;
23. tunneb kella täistundides;
24. oskab määrata oma asukohta ümbritsevate esemete suhtes;
25. valdab nii dialoogi kui monoloogi;
26. teab peast ja esitab laule ja luuletusi.

ÕPPE – KASVATUSTEGEVUSE KORRALDUS

Õppeaasta algab 1. septembril ning kestab 31. augustini.

Suvekuudel võib lasteaia töökorraldus olla erinev eelnevast perioodist, arvestades lastevanemate ja suurema osa laste ning pedagoogide viibimist suvepuhkusel. Hea-korrastatakse lasteaia territooriumi ja remonditakse ruume. Suvisel perioodil toimub õppe-ja kasvatustegevuse valdkondade sisu kordamine ning rõhk on mängulisel tegevusel õues.
Õppe- ja kasvatustegevus tugineb rühma päevakavale, mis määrab vastavalt laste eale päevarütmi, kus vahelduvad igapäevatoimingud, laste mäng, vabategevused ja pedagoogi kavandatud õppe- ja kasvatustegevused.
Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel arvestab pedagoog lapse arengutaset, vanust ning lapse huve. Lapse kasvades ja arenedes lähtutakse õppesisu valikul üldjuhul põhimõttest – lähemalt kaugemale, üksikult üldisemale.
Rühma õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel esitatakse kavandatava perioodi eesmärgid, temaatika, õppesisu ja -tegevused. Rühma õppe- ja kasvatustegevuse kavandamine on paindlik ja võimaldab pedagoogil teha vajadusel muudatusi.
Rühma õppe- ja kasvatustegevus viiakse läbi esteetilises ja turvalises ning üksi ja ühistegevusi võimaldavas keskkonnas. Õppe- ja kasvatustegevus seotakse eelkõige kodukoha inimeste, looduse ja asutustega. Õpitavaga (objektid, nähtused) tutvutakse loomulikus keskkonnas.
Tegevuskoha valikul arvestatakse nii üldisi kui ka valdkondade õppe- ja kasvatustegevuse eesmärke, eri valdkondade sisude ja tegevuste lõimimist, tegevusteks vajalikke vahendeid ning pedagoogide ja personali kaasamist.

Rühma päevakava määrab kindlaks olenevalt laste east päevarütmi, kus vahelduvad igapäevatoimingud , laste mäng, vabategevused ning pedagoogi kavandatud õppe-ja kasvatustegevused. Päevakava võimaldab lastel sujuvat üleminekut ühelt tegevuselt teisele , jälgides, et lastel jääks piisavalt aega mänguks , mis on põhitegevus koolieelses eas. Direktor kinnitab õppeaasta alguses päevakava, mis on lastevanematele tutvumiseks rühmaruumi välja pandud. Päevakava koostades püütakse arvestada laste individuaalseid omadusi. Päevakavas võimaldatakse lastele vähemalt üks kord päevane uneaeg. Lapsed peavad viibima iga päev sõltuvalt ilmastikust 1- 2 korda õues. Laste lasteasutusse toomine ja sealt koju viimine ei tohi segada une-ega söögiaega ning plaanitud õppe-ja kasvatustegevusi.

On lubatud ajalised kõrvalekaldumised. Tegevuste arv ja kestvus sõltub laste vanusest, läbiviimise aeg ja koht ilmastikust ja aastaajast.

PÄEVAKAVA LIITRÜHMAS

07.00-08.30	Hommikune vastuvõtt, mäng, individuaalne tegevus.
08.10-08.30	Hommikusöök.
08.30-12.00	Organiseeritud tegevused toas ja õues.
12.00-12.20	Lõunasöök
12.20-12.50	Unejutt
12.50-14.30	Vaikne tund
14.30-15.00	Virgumine, mäng, vaba tegevus.
15.00-15.20	Õhtuoode
15.20-17.30	Mäng, organiseeritud tegevused, individuaalne tegevus, viibimine õues
17.30	Kojuminek.

PLANEERITUD ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSED 2019-2020 õ/a.

(3-4 aastased)

ESMASPÄEV	TEISIPÄEV	KOLMAPÄEV	NELJAPÄEV	REEDE
Mina ja Keskkond *Laine ja Anu*	Keel ja kõne *Laine*	Mina ja keskkond. *Laine*	Keel ja kõne *Laine*	Mina ja tervis *Anu*
Kunst - Voolimine. *Laine ja Anu*	Kunst- Maalimine, joonistamine. *Laine*	Kunst *Lola*	Muusika (rütmika) *Syrle*	Kunst ja meisterda mine *Anu*
Keel ja kõne *Anu*	Liikumine *Laine*	Muusika *Syrle*	Kunst- Meisterdamine Kleepetööd Laine	Matemaatika *Anu*
Liikumine *Laine ja Anu*				

(5-6 aastased)

ESMASPÄEV	TEISIPÄEV	KOLMAPÄEV	NELJAPÄEV	REEDE
Mina ja keskkond *Laine ja Anu*	Keel ja kõne *Laine*	Mina ja keskkond. *Laine*	Keel ja kõne *Laine*	Mina ja tervis *Anu*
Kunst – Voolimine. *Laine ja Anu*	Kunst – Maalimine, joonistamine. *Laine*	Lugemine ja kirjutamine *Laine*	Muusika. Rütmika. *Syrle*	Matemaatika *Anu*
Lugemine ja kirjutamine. *Laine*	Liikumine õues *Laine*	Muusika. *Syrle*	Kunst- Meisterdamine Kleepetööd. *Laine*	Kunst/Meister- damine *Anu*
Liikumine. *Laine ja Anu* Robootika				

SUVINE TEGEVUSPLAAN

ESMASPÄEV	MINA JA KESKKOND
TEISIPÄEV	LIIKUMINE KUNST
KOLMAPÄEV	MUUSIKA MATEMAATIKA
NELJAPÄEV	MUUSIKA KUNST
REEDE	KEEL JA KÕNE LIIKUMINE

LAPSE ARENGU ANALÜÜSIMINE JA HINDAMINE

Lapse arengu hindamise põhimõtted

Lapse arengu analüüsimine ja hindamine on oluline lapse eripära mõistmiseks, erivajaduste väljaselgitamiseks, positiivse enesehinnangu ja arengu toetamiseks ning õppe- ja kasvatustegevuse kavandamiseks koostöös lapsevanemaga.

Lapse arengu hindamine on osa igapäevasest õppe- ja kasvatusprotsessist. Pedagoogid viivad vaatlusi läbi kindla plaani alusel ning lapsi jälgitakse nii igapäevatoimingutes, vabamängus kui ka pedagoogi suunatud tegevustes.

Lapse arengu hindamise aluseks on eeldatavad üldoskused ning õppe- ja kasvatustegevuse valdkondade tulemused.

Lapse arengut kirjeldatakse lapsest lähtuvalt, väärtustades saavutatut ning tunnustades lapse toimetulekut, arenemist, positiivseid hoiakuid ja huvi.

Lasteasutuse pedagoogiline nõukogu otsustab, milliseid meetodeid kasutada lapse arengu hindamisel. Rühmaõpetaja tutvustab lapsevanemale lapse arengu hindamise põhimõtteid ja korraldust.

Vähemalt üks kord õppeaastas viib pedagoog lapse arengu hindamiseks ja toetamiseks lapsevanemaga läbi arenguvestluse, mis:

1) annab tagasisidet lapse arengust ja õppimise tulemustest;

2) selgitab lapsevanema seisukohad ja ootused lapse arengu suhtes.

Lapse arengu hindamise ja arenguvestluse tulemus dokumenteeritakse «Isikuandmete kaitse seaduses» sätestatud tingimustel.

Lapse arengu analüüsimine ja hindamine

1. Lapse arengu jälgimise ja analüüsimise eesmärk on koguda lapse kohta informatsiooni mida saab kasutada õppe- ja kasvatustegevuste kavandamisel ja õppekava arendamisel, lapse individuaalsel arendamisel, lapse kohta tagasiside andmisel lapsevanemale.
2. Lapse arengu analüüsimisel tuleb lähtuda lapse individuaalsest arengust.
3. Õpetajad viivad läbi 1x aastas lastevanematega vestlused laste arengust.
4. Hindamisel vaadeldakse : lapse painduvust, koordinatsiooni, tasakaalu, täpsust, näo- ja sõrmelihaste kontrolli oskust ning jõudu ja vastupidavust;
5. tähelepanu, mälu ja mõtlemist väljendavaid tegevusi, sealhulgas keele ja kõne mõistmist ja kasutamist.
6. lapse tegutsemist, suhtlemist teiste laste ja täiskasvanutega, iseseisvust, toimetulekuoskusi, emotsioonide kontrolli- ja väljendamiseoskust.
7. Lapse arengu hindamisel kasutatakse vaatlusmeetodit ja laste tööde analüüsi.
8. Tunnustatakse toimetulekut, arenemist, positiivseid hoiakuid ja huvi. Arengut hinnatakse lapsest lähtuvalt, väärtustades saavutatut. Lapse arengu eeldatavaid tulemusi ei käsitleta kõigile kohustuslikena.
9. Igale lapsele koostatakse arengumapp, mis on aluseks individuaalsele arenguvestlusele lapsevanemaga.
10. Arengumapp sisaldab:
    - 10.1 tähelepanekuid lapse tegevuse kohta
    - 10.2 lapse töötulemuste näidiseid
    - 10.3 lapse huvitavaid ütlemisi jne
    - 10. 4 vajadusel individuaalne arenduskava
11. Olulisemaks arengu näitajaks on eelkõige mängu areng. Oluline on tähele panna järgmist:

    Milline on lapse mängude iseloom - kas ta kasutab mänguasja piiratud viisil või laiendab esemete kasutamise võimalusi, loob terveid mängulisi situatsioone.

Kuidas suhtub laps uudsesse objekti, kas ta uurib seda, kui edukas on laps eseme funktsiooni avastamisel, kui kestvalt ta uurimisega tegeleb.

12. Lapse arengu analüüsimise põhimõtteid tutvustatakse lapsevanematele sügisesel lastevanemate koosolekul.
13. Lapsevanemal on alati õigus tutvuda oma lapse arengumapiga.
14. Lasteaiast lahkudes saab laps oma arengumapi kaasa.

Meetodid lapse arengu hindamiseks:

1. Arengumapp
2. Intervjuu
3. Vaatlusmeetod
4. Joonistamise test.
5. Lapsevanema küsitlus, ankeet.

INDIVIDUAALNE TÖÖ

Individuaalne tegvus toimub rühmas vastavalt vajadusele, nii hommiku- ja ka õhtupoolikuti. Eriti tuleb tähelepanu pöörata kaua puudunud lastele, või ka arematele või aeglaselt arenevatele lastele. Õpetaja näitab ette lastele õigeid töövõtteid, juhendab neid, julgustab. Individuaalse töö alla võib lugeda kõike, mis laps lasteaias omandab või millega puutub kokku meid ümbritsevas elus. Ka toimub see erinevate õppeainete, mängude, muude tegevuste osas.
Oluline on koostöö logopeediga – tema juhendamisel leitakse võimalusi kõneravi paremaks toimimiseks lasteaias.
Iga lapsega tehtud individuaalne töö on üles märgitud kuupäevaga ja õpisisuga.

ERIVAJADUSTEGA LAPSE ARENGU TOETAMISE PÕHIMÕTTED

Ala Lasteaed-põhikooli liitrühm väärtustab iga lapse eripära ja ainulaadsust.
Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas on defineeritud erivajadusega last järgmiselt:
Erivajadustega laps on laps, kelle võimetest, terviseseisundist, keelelisest ja kultuurilisest taustast ning isikuomadustest tingitud arenguvajaduste toetamiseks on vaja teha muudatusi või kohandusi lapse kasvukeskkonnas (mängu- ja õppevahendid, ruumid, õppe- ja kasvatusmeetodid jm) või rühma tegevuskavas.
Sõltuvalt tekkepõhjustest ja eripärast on arenguliste erivajaduste määratlemise aluseks kuulmis-, nägemis-, kõne-, keha- ja intellektipuuded, spetsiifilised arenguhäired, emotsinaalsed ja käitumishäired, pervasiivsed arenguhäired. Samuti kuuluvad siia alla eriandekusega (näiteks muusikaline eriandekus) lapsed , (intellektuaalsed anded; loovad; sotsioafektiivsed; sensomotoorsed anded), teisest kultuuri- ja keelekeskkonnast pärit lapsed ja ka erinevatel põhjustel koolipikendust saanud lapsed.
Erivajadusega lapsega tehtava **töö peaeesmärk**: laps saab aluse oskustele iseseisvalt toime tulla ja elada täisväärtuslikku elu koos oma erivajadusega.
Erivajadustega lapse arengu toetamine lasteaias on meeskonnatöö, milles osaleb kogu lapsega tegelev personal: õpetajad, logopeed, liikumis-ja muusikaõpetaja, lapsevanemad.

Töö põhimõtted ja korraldus:
1. Erivajadusega laps võtab osa rühma ja lasteasutuse ühistest ettevõtmistest.
2. Laps õpib ja mängib koos teiste lastega.
3. Laps omandab teadmisi vastavalt arengutasemele ja arengukiirusele.

Erivajadusest annavad teada lasteasutuse juhatajale lapse vanemad. Samuti jälgivad laste arengut lasteaias rühmaõpetaja ja logopeed. Vastavalt lapse arengu jälgimisel saadud tulemustele teeb logopeed ja õpetajad lapsevanemale ettepaneku lapsega erispetsialistide poole pöördumiseks ja erivajaduse kindlaksmääramiseks. Vajadusel koostab pedagoog koostöös logopeedi ning lapsevanematega lapsele individuaalse arenduskava vastavalt lapse erivajadusele ja arengutasemele. Leitakse võimalusi tegeleda lapsega palju individuaalselt. Vähemalt kord aastas tehakse kokkuvõte individuaalse arenduskava rakendumisest, arengukeskkonna sobilikkusest ning lapse edasistest vajadustest.
Sügisperioodil (september, oktoober) selgitatakse välja erivajadusega lapsed, järgides kõiki arengulisi valdkondi.
- suuline kõne, kõne mõistmine, hääliku- ja foneemitaju, etteloetud teksti mõistmine, lugemine jne.
- vaatlus- ja kuulamisoskus, silma ja käe koostöö, teabe mõtestamine.
- suhtlemine eakaaslastega ja täiskasvanutega, käitumine jne.
- üld- ja peenmotoorika.
- riietumine, oma asjade korrashoid jne.
Üldtervislik seisund.

KOOSTÖÖ LASTEVANEMATEGA

Lasteasutuse pedagoogid teevad lapsevanemaga lapse arengu toetamiseks koostööd, mis põhineb dialoogil, vastastikusel usaldusel ja lugupidamisel. Pedagoog teavitab regulaarselt lapsevanemat lapse arengust ja õppimisest ning õppe- ja kasvatustegevuse korraldusest. Pedagoog loob lapsevanemale võimalused saada tuge ja nõu õppe- ja kasvatusküsimustes.
Lapsevanemal võimaldatakse osaleda õppe- ja kasvatusprotsessi kavandamises ja läbiviimises ning anda tagasisidet lasteasutuse tegevusele.

Kodu ja lasteasutuse koostöö lähtub lapsest ja on suunatud tema kasvukeskkonna kujundamisele. Oleme kodu taotlusi toetav ning abistav. Eduka koostöö tagamiseks on vaja teada pere eelistusi, huve, muresid ja traditsioone. Kõige selle nimel on vaja teha koostööd.
Meie koostöö on kahesuunaline: ühelt poolt täieneb see lasteasutuse kasvatustöö sisu lastevanematelt saadud arvamuste ja soovide kaudu, teiselt poolt toetab lasteaed lapsevanemaid kasvatajana.
Alati on oodatud lasteaias lapsevanemad või laste hooldajad kohtuma lastega, nendega mängima, abistama.
Kasvatusele pannakse alus kodus. Lasteasutus on koduse kasvatuse edaasiarendaja ning hea tulemus sõltub õpetajate ja lastevanemate üksteisemõistmisest ning usaldusest. Ainult ühtses tegevuses võime pidurdada lapse negatiivsete algete teket, süvenemist ning arendada positiivseid isikuomadusi.
Püüame läbi viia vanematekoolitust, kus käsitleme kasvatusteadmiste õpetamist, anname teadmisi lapse arengu ja iseärasuste hindamise kohta, õpetame tegevusi ja oskusi, et olla parem lapsevanem.

Lastevanematega koostöö tegemisel on tähtsal kohal teadetetahvel, kus kajastub päevakava, tegevuste plaan, laste nimekiri jm. Teadetetahvel on esmane informatsiooni andja lasteaias toimuvast ja soovitustest.
Suur osa koostöös lastevanematega hõlmavad erinevad ühisüritused lasteaias, mis seovad hästi lasteaiaõpetaja ja lapsi ühistes ettevõtmistes.

ÕPPEKAVA UUENDAMISE JA TÄIENDAMISE KORD

Õppekava uuendades ja täiendades lähtutakse sisehindamise tulemustest, kus kajastub, kuidas soodustab õppekava ning sellest lähtuv õppe-ja kasvatustegevus laste arengut, mängu ning õppimist. Õppekava rakendumist analüüsitakse iga õppeaasta lõpul juunikuus ja neid tulemusi arvestatakse õppekava uuendamisel ja täiendamisel augustikuus. Õppekava kuulub uuendamisele ja täiendamisele üks kord aastas augustikuus, selles osalevad pedagoogid kaasates lapsevanemaid. Õppekava kinnitab kooli direktor pedagoogilise nõukogu ettepanekul.

Lisa 1

TERVISEKASVATUS

EESMÄRGID:

1. luua tervist soodustav elukeskkond
2. väärtustada tervist ja kõike sellega seonduvat (toit, keskkond jne)
3. kindlustada laste sotsiaalne heaolu
4. kujundada koostöövalmiduseks vajalikke oskusi (teiste lastega ja täiskasvanutega

ÕPPESISU:

1. enese, teiste ja keskkonna väärtustamine
2. tervislik eluviis – puhtus, liikumine ja puhkamine, toitumine
3. kuidas ma kasvan ja arenen?, muutused minu kehas
4. minu keha, minu kehaosade koostöö
5. ohutus kodus, lasteaias, üues, liikluses jm
6. kuidas ma hoolitsen oma tervise eest?

TEEMADE JAOTUMINE KUUDE LÕIKES:

September – Nahk
Oktoober – Silm
November – Kõrv
Detsember – Keel
Jaanuar – Hingamiselundid
Veebruar – Veri ja süda
Märts – Peaaju, luud
Aprill – Seedeelundid
Mai – Toitainete ülesanded

ÕPITULEMUS:

1. oskab enda eest hoolitseda (nuuskab nina, kammib juukseid, peseb hambaid, riietub ise, peseb ja kuivatab end iseseisvalt, valib sobiva riietuse vastavalt aastaajale jne)
2. täidab hügieeninõudeid
3. teavad, mida tähendab tervislik toitumine
4. väärtustavad õues viibimist ja aktiivset liikumist
5. oskab näha ohte ja väldib neid
6. oskab käituda erinevate ohtude korral (abi kutsumine – 112, ei satu paanikasse eksimise korral, vaid teeb end nähtavaks, pimedas teeb ennast helkuriga nähtavaks jne)
7. oma tegevuses ei tekita tervisele ohtlikke olukordi (ei loobi kive sõbra suunas, ei sõida ilma kiivrita jalgrattal jne)

KASUTATUD KIRJANDUS:

„Mina teiste seas“. I. Muhel
„Meie lapse käitumisraamat“. I. Muhel
„Mina tervisemaal“. Kepler
„Inimese keha“. Dr. Tom Snow

Lisa 2

LIIKLUSKASVATUS

EESMÄRGID:

1. laps mõistab ja saab aru, kuidas tekivad ohtlikud olukmorrad ja kuidas on neid võimalik vältida;
2. laps teab, mida tähendab parem – vasak pool;
3. laps teab, millal peatuda, kuulata, vaadata;
4. laps mõistab liiklus- ja käitumisreeglite vajalikkust;
5. laps tunneb lihtsamaid liiklusmärke kodu- ja lasteaia ümbruses ning teab nende vajalikkust;
6. laps oskab viisakalt käituda ühiskondlikus trantspordis;
7. laps liikleb ohutult.

ÕPPESISU:

1. Mõisted: sõidutee, kõnnitee, liiklusmärk, jalakäija, jalgrattur, sõidukijuht, reguleeritud- ja reguleerimata ülekäigurada, „sebra“.
2. Kodukoha tähtsamad liiklemiskohad (peatee, ristmik, tankla, bussijaam, kõrvalteed).
3. Lapse teekond kodust lasteaeda ja kooli.
4. Valgusfoor ja märgutuled.
5. Politsei ja päästeteenistuse liiklusvahendite tutvustamine. Abi numbrilt 112.
6. Sõidutee ületamine ja käitumine maanteel, ristmikul, kõnniteel.
7. Käitumine ühiskondlikus trantspordis ja sõidutee ületamine sealt väljudes.
8. Talvine liiklus, helkuri vajalikkus.
9. Liiklusõnnetused ja liiklusohutus.
10. Jalgrattaga ja rulaga liiklemine.
11. liiklusmärgid.

EELDATAVAD TULEMUSED:

1. oskab leida lasteaia kohta kaardil;
2. oskab nimetada ohtusid lasteaia ümbruses;
3. oskab selgitada erinevusi reguleeritud ja reguleerimata ülekäikudel;
4. oskab selgitada ja nimetada erinevusi maa- ja linnaliikluse keskkonnas;
5. teab ja tunneb liiklemise erinevusi valges, pimedas ja lähtuvalt aastaaegadest;
6. oskab selgitada helkuri vajadust;
7. oskab kasutada jalgrattakiivrit ja teab selle vajalikkust;
8. teab ja tunneb jalakäijatele mõeldud liiklusmärke;
9. saab aru liiklusõnnetuste tekkimise põhjustest;
10. oskab ohutult ületada sõidu teed;
11. kasutab kaitsevahendeid (kiiver, põlvekaitsed, küünarnukikaitse).

KASUTATAV MATERJAL JA VAHENDID
U.Sellenberg, R. Rom „liiklusaabits“ Maantee amet 2000
„Liikluskasvatus enne kooli“ Maanteeamet 2001
„Tänaval jalgrattaga“ Sinisukk 2005
Seinakalender „Laste liikluskalender“ 2009
Lauamängud: „Fredi ja Sebra liiklusdoomino“, „Sõpradega kooliteel“
„Fredi ja Sebra liikluspuzzle“; Maanteeamet – Liiklusohutuse osakond
Liiklusmärgid – Maanteeamet liiklusohutuse osakond
Värviraamat „Sebra ja Fredi“. Maanteeamet, Liiklusohutus

SEPTEMBER
- Mõisted: sõidutee, kõnnitee, jalakäija, liiklusmärk.
- Õppekäik oma kodukoha tähtsamates liiklussõlmedes (ristmik, peatee, bussijaam, tankla)
- Lapse tee kodust lasteaeda.
- Märg ja libe tee.

OKTOOBER
- Sõidutee ületamine
- Liiklemine grupis ja üksinda mööda koduküla.
- Mõisted: „Sebra“, reguleeritud ja reguleerimata ülekäigurada.
- Liiklusmärk „Õueala“.
- Lauamäng: „Liiklusdoomino“.

NOVEMBER
- Ohud liikluses.
- Liiklusreguleerija tänaval.
- Politsei ja päästeteenistuse autod, kuidas peab käituma liikleja neid märgates.
- Politsei ja päästeteenistuse töö tutvustamine.
- Ohtude vältimine libedal teel.

DETSEMBER
- Ilmastik ja liiklusohutus.
- Ohutusreeglid kelgutamisel, liulaskmisel.
- Kuidas vältida libedust külmal ajal.

JAANUAR
- Liiklus lumistel ja libedatel tänavatel.
- Talispordialadega tegelemise ohutud ja lubatud kohad.
- Tänava ületamine teel seisva liiklusvahendi puhul.
- Lumekoristusvahendid ja nende vajalikkus liiklusohutuse tagamisel.

VEEBRUAR
- Liiklusõnnetused ja abi nende korral, 112.
- Liiklemine bussijaamas, käitumine bussis.
- Ühistrantsporti sisenemise ja väljumise reeglid.
- Jalakäijate ülekäigumärk.

MÄRTS

- Lapse käitumine maanteel ja kõnniteel.
- Liiklusmärgid.
- Miks juhtuvad liiklusõnnetused.
- Autosõit ja turvavöö kasutamine

APRILL

- Ohutu tee kodust kooli.
- Minu tee kodust kooli.
- Lauamäng: „Sõpradega kooliteel“.
- Liiklusreeglid ja nendest kinni pidamise vajalikkus.

MAI

- Jalgrattaga, rulluiskudega ja rulaga sõitmise kohad.
- Jalgrattaga, rulluiskudega, rulaga sõitmise ohutus.
- Liiklusmärgid, mis on meie lähisümbruses.
- Lauamäng: „Sõpradega kooliteel“.

Suvekuudel liikluskasvatus integreeritult mängudes ja teistes tegevustes, kus kinnistatakse kõike varem õpitut.

Lisa 3

RÜHMA ÜRITUSED 2019/2020 Õ/A

SEPTEMBER	„Tere lasteaed“ Spordinädal Sügise alguse tähistamine Mihklipäeva laat Nunnunäitus Keelepesä
OKTOOBER	Kooli jooks Ala põhikooli sünnipäev Lastevanemate koosolek Õpetajate päev Leivanädal Keelepesä
NOVEMBER	Hingedepäev Isadepäev-perepäev Mardipäev Kadripäev Keelepesä
DETSEMBER	Advendi hommikud II advendihommiku korraldamine Jõulukaunistuste valmistamine Päkapikunädal Teatrikülastus Tõrvas Piparkookide küpsetamine. Jõulupidu
JAANUAR	Hüvastijätt kuusega Keelepesä
VEEBRUAR	Sõbrapäev Hiina kalendriaasta tähistamine Eesti Vabariigi aastapäeva tähistamine Vastlapäev Keelepesä
MÄRTS	Emakeelepäev Teateri kuu Keelepesä
APRILL	Naljapäev Ülestõusmispüha Südamenädal Keelepesä
MAI	Emadepäev Kevadine spordipäev Laste tööde näitus Lõpupidu Keelepesä

Lisa 4

LASTE ELU JA ÜMBRITSEVAT KESKKONDA KÄSITLEVAD TEEMAD KUUDE LÕIKES 2019/2020 Õ.A.

AUGUST - SEPTEMBER (**SÜGISKUU, KANARBIKUKUU, MIHKLIKUU)**
TERE LASTEAED JA SÜGIS. LIIKLUS.

1. MÄNGUDE NÄDAL
2. MÄNGUDENÄDAL
3. TERE LASTEAED VANAVANEMATE PÄEV
4. SÜGIS AIAS, PÕLLUL
5. SÜGISLILLED
6. SÜGIS METSAS SÜGISE SÜNNIPÄEV, MIHKLIPÄEV

OKTOOBER (VIINAKUU, PORIKUU, KULUKUU, REHEKUU, VIHMAKUU)
SÜGIS LOODUSES.

1. ILMAD SÜGISEL. ÕPETAJATEPÄEV.
2. EESTI TOIDU JA LEIVANÄDAL
3. LINNUD JA LOOMAD SÜGISEL.KOOLI SÜNNIPÄEV
4. MÄNGUDENÄDAL
5. HINGEDEAEG. TÖÖD JA TOIMETUSED SÜGISEL

NOVEMBER (TALVEKUU, KÜLMAKUU, KOSJAKUU, HINGEKUU, TAHMAKUU, MARDI-JA KADRIKUU.)
PERE JA KODU , RAHVAKOMBED

1. ISAD JA VANAISA, SUHTED PEREKONNAS. PEREPÄEV. MARDIPÄEV
2. TUTNTUD EESTLASED
3. MAAILMARUUM
4. EESTI TALURAHVAS. KADRIPÄEV

DETSEMBER (JÕULUKUU, TALVISTEPÜHA KUU.)
JÕULUAEG.

1. I ADVENT. ETTEVALMISTUSED JÕULUDEKS.
2. PÄKAPIKUNÄDAL. II ADVENT.
3. JÕULUMUINASJUTT. III.-IV ADVENT. KÜLLA TULEB JÕULUVANA
4. MÄNGUDE NÄDAL

JAANUAR (NÄÄRIKUU, HELMEKUU.)
TALV.

1. UUS AASTA. HÜVASTIJÄTT KUUSEGA. MÄNGUDE NÄDAL
2. TALVINE METS
3. LINNUD TALVEL
4. LOOMAD TALVEL. LOOMADE VARJUPAIK.
5. LÕUNAMAA JA PÕHJAMAA LOODUS.

VEEBRUAR (KÜÜNLAKUU, TUISUKUU, HUNDIKUU, VASTLAKUU)

KODU JA KODUMAA.

1. 112
2. POISS JA TÜDRUK.SÕBRAPÄEV
3. MINU KODUMAA- EESTI VABARIIK. ISESEISVUSPÄEV. MINU KODUVALD, KÜLA, KODU.
4. MÄNGUDE NÄDAL. VASTLAPÄEV

MÄRTS (HANGEKUU, NÄLJAKUU, LINNUKUU, KEHVAKUU, PAASTUKUU)

TEATRIKUU. KEVADPÜHAD.

1. RAHVALOOMING. NAISTEPÄEV.
2. TEATER. MUINASJUTT. EMAKEELEPÄEV. RAAMAT- MINU SÕBER
3. MÄRTS – KEVADKUU. KEVADE ESIMESED MÄRGID
4. LOOMAD KEVADEL

APRILL.(JÜRIKUU, MAHLAKUU.)

KEVAD LOODUSES

1. LINNURAHVAKEVAD. NALJAPÄEV
2. KEVADPÜHAD. ÜLESTÕUSMISPÜHAD
3. MINA JA TERVIS.
4. MÄNGUDE NÄDAL
5. TÖÖD JA TEGEMISED KEVADEL. VOLBRIPÄEV. KEADPÜHA

MAI (LEHEKUU, ÕIEKUU, MEIUKUU, NELIPÜHI- KUU)

KEVAD INIMESTE TEGEMISTES

1.EMADEPÄEV.
2.VEEKOGUD.
3. METS JA AAS.LILLED. PUTUKAD.
5. LÕPUPIDU.

JUUNI (JAANIKUU, PIIMAKUU, PÄRNAKUU,SUVEKUU, ÕILMEKUU.)

SUVI.

1. LASTEKAITSEPÄEV. EESTI LIPU PÄEV
2. LOODUS MEIE ÜMBER.
3. MÄNGUDE NÄDAL

Lisa 5

ALA PÕHIKOOLI LASTEAIA LIITRÜHMA NIMEKIRI 2019 /20.Õ.A.

1. AIM RICARDO-MARTIN
2. GOLOSOV RASMUS SANDER
3. JASKA MARTEN
4. KOITLA OSKAR
5. KURN CARL-ROBIN
6. LAPP HENRY
7. LARVEN LUKAS
8. NIGLAS CHRIS
9. SEPP MIA-LIIS
10. TOMBERG EMIL
11. TOMBERG ROSALY